

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

28 februari 2017

Onderzoek van de financiële verslagen over
de boekhouding van de politieke partijen en
hun componenten

(boekjaar 2015)

VERSLAG

NAMENS DE CONTROLECOMMISSIE BETREFFENDE
DE VERKIEZINGSUITGAVEN EN DE BOEKHOUDING
VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Francis DELPÉRÉE**,
MEVROUW **Veerle WOUTERS**
EN DE HEER **Michel de LAMOTTE**

INHOUD

Blz.

I. Inleiding	3
II. Tijdschema	5
III. Overzicht van de onderzoekswerkzaamheden	6
IV. Bespreking en stemming – vergadering van 8 februari 2017	6
V. Bijlagen:	
A. Advies van het Rekenhof	9
B. Reacties van de politieke partijen	81
C. Aanbevelingen en suggesties van het Rekenhof	103

Zie:

Doc 54 **1959/ (2016/2017)**:
001 tot 004: Financiële verslagen.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

28 février 2017

Examen des rapports financiers sur la
comptabilité des partis politiques et de leurs
composantes

(exercice 2015)

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE CONTROLE DES DÉPENSES ÉLECTORALES
ET DE LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES
PAR
M. **Francis DELPÉRÉE**,
MME **Veerle WOUTERS**
ET M. **Michel de LAMOTTE**

SOMMAIRE

Pages

I. Introduction	3
II. Calendrier	5
III. Aperçu des activités de contrôle	6
IV. Discussion et vote – réunion du 8 février 2017	6
V. Annexes:	
A. Avis de la Cour des comptes	45
B. Réactions des partis politiques	93
C. Recommandations et suggestions de la Cour des comptes	103

Voir:

Doc 54 **1959/ (2016/2017)**:
001 à 004: Rapports financiers.

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Siegfried Bracke

A. — Vaste leden / Titulaires:

N-VA Inez De Coninck, Peter Dedecker, Rita Gantois,
Goedelee Uyttersprot
PS André Frédéric, Ahmed Laaouej, Laurette Onkelinx
MR David Clarinval, Richard Miller, Damien Thiéry
CD&V Raf Terwingen, Servais Verherstraeten
Open Vld Luk Van Biesen, Vincent Van Quickenborne
sp.a Hans Bonte
Ecolo-Groen Georges Gilkinet
cdH Francis Delpérée

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Rita Bellens, Werner Janssen, Koen Metsu, Robert Van de Velde, Brecht Vermeulen
Frédéric Daerden, Willy Demeyer, Eric Thiébaud, Fabienne Winckel
Denis Ducarme, Gilles Foret, Vincent Scourneau, Stéphanie Thoron
N, Jef Van den Bergh, Stefaan Vercamer
Egbert Lachaert, Nele Lijnen, Dirk Van Mechelen
David Geerts, Karin Temmerman
Kristof Calvo, Jean-Marc Nollet
Georges Dallemagne, Catherine Fonck

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54e zittingsperiode +
basisnummer en volgnummer
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV: Beknopt Verslag
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag
en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken
(met de bijlagen)

PLEN: Plenum
COM: Commissievergadering
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54e législature, suivi
du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV: Compte Rendu Analytique
CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le
compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu
analytique traduit des interventions (avec les an-
nexes)

PLEN: Séance plénière
COM: Réunion de commission
MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations
(papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

I. — INLEIDING

De Kamer van volksvertegenwoordigers verleent, per politieke partij die in de Kamer door ten minste één parlements­lid vertegenwoordigd is, een dotatie aan de vzw die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen¹.

Om aanspraak te kunnen maken op deze dotatie, moet een partij, in haar statuten of haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekrachtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen².

De totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij is samengesteld uit de volgende bedragen³:

1° een forfaitair bedrag van 125 000 euro. Dit bedrag wordt verhoogd met 50 000 euro indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁴;

2° een aanvullend bedrag van 2,5 euro per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezing tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Dit bedrag wordt verhoogd met 1 euro per geldig uitgebrachte stem voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁵.

De bedragen vermeld onder 1° en 2° worden aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. De indexcijfers van respectievelijk januari 1997 en januari 2006 worden als basis genomen⁶.

¹ Art. 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

² Art. 15bis van de wet van 4 juli 1989.

³ Art. 16, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁴ Om vast te stellen dat minstens een lid in de Senaat tot dezelfde politieke partij behoort, dient minstens één lid van deze partij in de Senaat dit bij brief aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers te bevestigen. De verhoging blijft van toepassing tot de volgende gehele of gedeeltelijke vernieuwing van de Senaat: art. 16, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁵ Zie vorige noot.

⁶ Art. 18, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989. Het tweede lid bepaalt: "De in het eerste lid bedoelde aanpassing aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen wordt niet toegepast vanaf januari 2012 tot de maand waarin de spilindex 122,01 wordt bereikt".

I. — INTRODUCTION

La Chambre des représentants accorde, pour chaque parti politique qui est représenté à la Chambre des représentants par au moins un parlementaire, une dotation à l'asbl que le parti a désignée à cet effet¹.

Pour pouvoir bénéficier de cette dotation, chaque parti doit inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 et approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique².

La dotation annuelle totale allouée à chaque parti politique est composée des montants suivants³:

1° un montant forfaitaire de 125 000 euros. Ce montant est majoré de 50 000 euros si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁴;

2° un montant supplémentaire de 2,5 euros par vote valable exprimé, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors de la dernière élection législative en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants. Ce montant est majoré de 1,00 euro par vote valable exprimé pour l'élection de la Chambre des représentants si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁵.

Les montants visés aux 1° et 2° sont adaptés en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation. Les indices de base sont respectivement ceux de janvier 1997 et janvier 2006⁶.

¹ Articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques.

² Article 15bis de la loi du 4 juillet 1989.

³ Article 16, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

⁴ Afin de constater qu'au moins un membre du Sénat appartient au même parti politique, au moins un membre de ce parti au sein du Sénat est tenu de le confirmer par lettre adressée au président de la Chambre des représentants. La majoration reste applicable jusqu'au prochain renouvellement intégral ou partiel du Sénat: article 16, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

⁵ Voir note précédente.

⁶ Article 18, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989. L'alinéa 2 prévoit: "L'adaptation aux fluctuations de l'indice pivot des prix à la consommation visée à l'alinéa 1er n'est pas appliquée de janvier 2012 jusqu'au mois dans lequel l'indice pivot atteint 122,01".

Het verkrijgen van een dotatie impliceert dat de beheerraad van de vzw die de dotatie ontvangt, elk jaar een financieel verslag opstelt over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten. Het financieel verslag wordt opgemaakt met inachtneming van de bepalingen vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan en bevat ten minste de volgende documenten⁷:

1. Een document met de identificatie van de partij en haar componenten (...). De identificatie omvat minstens de benaming, de zetel, de rechtsvorm, het maatschappelijk doel en de samenstelling (naam, woonplaats, beroep) van de beheers- en controleorganen van elk van de partijcomponenten.

2. De balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partij (...), opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen⁸.

3. De geconsolideerde rekening van de politieke partij en haar componenten bestaande uit een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening, alsook een verklarende toelichting van de rubrieken van de geconsolideerde balans en van de geconsolideerde resultatenrekening, volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen⁹.

4. Een verslag van de bedrijfsrevisor¹⁰ waarin deze:

a) bevestigt dat de geconsolideerde rekening opgesteld is overeenkomstig de reglementaire bepalingen. Dit verslag geldt als een verklaring overeenkomstig de algemene controlenormen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren;

b) toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken;

c) de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt, waarbij hij de aandacht vestigt op de aspecten

L'obtention d'une dotation implique que le conseil d'administration de l'asbl qui perçoit la dotation établit chaque année un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes. Le rapport financier est établi chaque année dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises et de ses arrêtés d'exécution et comprend au moins les documents suivants⁷:

1. un document identifiant le parti et ses composantes [...]. L'identification comprend au moins le nom, le siège, la forme juridique, l'objet social et la composition (nom, domicile, profession) des organes de gestion et de contrôle de chacune des composantes du parti.

2. le bilan et le compte de résultat de chaque composante du parti politique [...], établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁸.

3. les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes comprenant un bilan consolidé, un compte de résultats consolidé, ainsi qu'une annexe explicative des rubriques du bilan consolidé et du compte de résultats consolidé selon le schéma arrêté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁹.

4. un rapport du réviseur d'entreprises¹⁰ dans lequel celui-ci:

a) confirme que les comptes consolidés sont établis conformément aux dispositions réglementaires. Ce rapport constitue une attestation au sens des normes générales de révision établies par l'Institut des Réviseurs d'entreprises;

b) expose si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés;

c) analyse les données des comptes consolidés en mettant en évidence les aspects qui sont susceptibles

⁷ Art. 23, § 1, van de wet van 4 juli 1989. Deze documenten zijn opgesomd in de bijlage bij de wet van 4 juli 1989.

⁸ Dit model is vastgesteld in de bijlage bij het huishoudelijk reglement dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlecommissie: DOC 54 1519/001.

⁹ Zie vorige noot.

¹⁰ Deze moet aangesteld worden krachtens art. 23, § 2, van de wet van 4 juli 1989: "De algemene vergadering van de (vzw) stelt een bedrijfsrevisor aan. De bedrijfsrevisor stelt jaarlijks een verslag op over het (...) financieel verslag".

⁷ Article 23, § 1er, de la loi du 4 juillet 1989. Ces documents sont énumérés en annexe de la loi du 4 juillet 1989.

⁸ Ce modèle est fixé dans l'annexe du règlement d'ordre intérieur qui a été adopté par la Commission de contrôle le 9 décembre 2015: DOC 54 1519/001.

⁹ Voir note précédente.

¹⁰ Celui-ci doit être désigné conformément à l'article 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989: "L'assemblée générale de (l'asbl) désigne un réviseur d'entreprises. Le réviseur d'entreprises établit chaque année un rapport sur le rapport financier [...]".

die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen.

II. — TIJDSHEMA¹¹

De controleprocedure betreffende de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten verloopt volgens een strak tijdschema:

- Afsluiting boekjaar

31 december van het boekjaar (*in casu* 2015): de politieke partijen en hun componenten sluiten hun rekeningen af.

- Financieel verslag en verslag bedrijfsrevisor

De beheerraad van de vzw die elke partij heeft aangewezen om de overheidsdotatie te ontvangen stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten¹². Daarna wijst de algemene vergadering van de vzw een bedrijfsrevisor aan. Deze stelt een verslag op over het financieel verslag¹³.

- Publicatie van de verslagen

Uiterlijk op 30 juni na het boekjaar: de partijen zenden hun verslag aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, die zorg draagt voor de onverwijld publicatie in de parlementaire stukken¹⁴.

- Advies van het Rekenhof

Na 30 juni zendt de Kamervoorzitter onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de parlementaire stukken waarin deze verslagen gepubliceerd zijn, bij een ter post aangetekende brief naar het Rekenhof, met de opdracht een advies uit te brengen over de juistheid en volledigheid van deze verslagen.

Het Rekenhof moet dit advies uitbrengen binnen drie maanden¹⁵.

¹¹ De in dit schema bepaalde termijnen zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Het zijn evenmin vaste termijnen: zij kunnen worden gestuit en geschorst: art. 1, 4° en art. 24, wet 4 juli 1989; art. 11, tweede en derde lid van de statuten van de Controlecommissie: DOC 54 1519/001; verslag-Temmerman en Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 en verslag-ClarINVAL en Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

¹² Art. 23, § 1, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹³ Art. 23, § 2, wet 4 juli 1989.

¹⁴ Art. 24, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹⁵ Art. 1, 4°, tweede lid, en art. 24, tweede lid, wet 4 juli 1989.

défavoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité.

II. — CALENDRIER¹¹

La procédure de contrôle concernant les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes se déroule selon un calendrier précis

- Clôture de l'exercice

31 décembre de l'exercice (en l'occurrence 2015): les partis politiques et leurs composantes clôturent leurs comptes.

- Rapport financier et rapport du réviseur d'entreprises

Le conseil d'administration de l'ASBL désignée par chaque parti pour recevoir la dotation publique établit un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes¹². L'assemblée générale de l'ASBL désigne ensuite un réviseur d'entreprises, qui établit un rapport sur le rapport financier¹³.

- Publication des rapports

Au plus tard le 30 juin qui suit l'exercice: les partis envoient leur rapport au président de la Chambre des représentants, qui veille à ce que ces rapports soient publiés sans délai dans les documents parlementaires¹⁴.

- Avis de la Cour des comptes

Après le 30 juin, le président de la Chambre transmet sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires dans lesquels ces rapports ont été publiés, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

La Cour des comptes doit rendre cet avis dans un délai de trois mois¹⁵.

¹¹ Les délais fixés dans ce calendrier ne sont pas prescrits sous peine de nullité. Ce ne sont pas non plus des délais fixes: ils peuvent être interrompus et suspendus: art. 1er, 4°, et art. 24 de la loi du 4 juillet 1989; art. 11, alinéas 2 et 3, des statuts de la Commission de contrôle: DOC 54 1519/001; rapport Temmerman et Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 et rapport ClarINVAL et Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

¹² Art. 23, § 1er, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹³ Art. 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁴ Art. 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁵ Art. 1er, 4°, alinéa 2, et art. 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

• Beslissing van de Controlegcommissie

De Controlegcommissie kan het verslag zonder opmerkingen goedkeuren, het verslag goedkeuren met vermelding van haar opmerkingen of het verslag afkeuren. Wanneer de Controlegcommissie een verslag goedkeurt met opmerkingen of afkeurt, kan zij een sanctie opleggen¹⁶.

De Controlegcommissie neemt deze beslissing binnen 135 dagen te rekenen vanaf 1 juli na het boekjaar¹⁷. Deze termijn wordt geschorst door het onderzoek van het Rekenhof¹⁸.

III. — OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKSWERKZAAMHEDEN BETREFFENDE HET BOEKJAAR 2015

De dertien politieke partijen die tijdens het boekjaar 2015 een overheidsdotatie hebben ontvangen, hebben hun financieel verslag aan de voorzitter van de Controlegcommissie bezorgd voor 30 juni 2016 (t.t.z. binnen zes maanden na het afsluiten van de rekeningen).

De financiële verslagen zijn gepubliceerd in de parlementaire stukken op 14 juli 2016¹⁹.

Bij brief van 19 juli 2016 heeft de voorzitter van de Controlegcommissie het advies van het Rekenhof gevraagd.

Bij brief van 19 oktober 2016 heeft het Rekenhof zijn advies bezorgd²⁰.

Het advies van het Rekenhof is bezorgd aan de politieke partijen op 27 oktober 2016, met de vraag uiterlijk op 30 november 2016 hun standpunt over dit advies mee te delen. Alle partijen hebben hun standpunt meegedeeld.

IV. — BESPREKING EN STEMMINGEN – VERGADERING VAN 8 FEBRUARI 2017

Tijdens haar vergadering van 8 februari 2017 heeft de Controlegcommissie, met eenparigheid van de 17 aanwezige leden, de financiële verslagen van de politieke

¹⁶ Art. 24, derde lid, en art. 25, §§ 2 en 3, wet 4 juli 1989.

¹⁷ Art. 24, derde lid, wet 4 juli 1989.

¹⁸ Art. 24, tweede lid en art. 1, 4°, vijfde lid, wet 4 juli 1989. De termijn wordt ook geschorst tijdens een parlementaire recesperiode.

¹⁹ DOC 54 1959/001 t.e.m. 004.

²⁰ De termijn van 135 dagen is m.a.w. geschorst gedurende 92 dagen. Dit gaf de Controlegcommissie de tijd tot 12 februari 2017 om een beslissing te nemen.

• Décision de la Commission de contrôle

La Commission de contrôle peut approuver le rapport sans observations, l'approuver en mentionnant ses observations ou le rejeter. Lorsque la Commission de contrôle approuve un rapport en mentionnant des observations ou le rejette, elle peut infliger une sanction¹⁶.

La Commission de contrôle prend cette décision dans les 135 jours à compter du 1er juillet qui suit l'exercice¹⁷. Ce délai est suspendu par l'examen de la Cour des comptes¹⁸.

III. — APERÇU DES ACTIVITÉS DE CONTRÔLE CONCERNANT L'EXERCICE 2015

Les treize partis politiques qui ont reçu une dotation publique durant l'exercice comptable 2015 ont transmis leur rapport financier au président de la Commission de contrôle pour le 30 juin 2016 (c'est-à-dire dans les six mois de la clôture des comptes).

Les rapports financiers ont été publiés dans les documents parlementaires le 14 juillet 2016¹⁹.

Par lettre du 19 juillet 2016, le président de la Commission de contrôle a sollicité l'avis de la Cour des comptes.

Par lettre du 19 octobre 2016, la Cour des comptes a communiqué son avis²⁰.

L'avis de la Cour des comptes a été transmis aux partis politiques le 27 octobre 2016, ceux-ci étant priés de communiquer leur point de vue sur cet avis pour le 30 novembre 2016 au plus tard. Tous les partis ont communiqué leur point de vue.

IV. — DISCUSSION ET VOTES – RÉUNION DU 8 FÉVRIER 2017

Au cours de sa réunion du 8 février 2017, la Commission de contrôle a adopté, sans formuler d'observations et à l'unanimité des 17 membres présents,

¹⁶ Art. 24, alinéa 3, et art. 25, §§ 2 et 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁷ Art. 24, alinéa 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁸ Art. 24, alinéa 2, et art. 1er, 4°, alinéa 5, de la loi du 4 juillet 1989. Le délai est également suspendu pendant une période de vacances parlementaires.

¹⁹ DOC 54 1959/001 t.e.m. 004.

²⁰ Le délai de 135 jours a, en d'autres termes, été suspendu pendant 92 jours. Cela a laissé à la Commission de contrôle jusqu'au 12 février 2017 pour prendre une décision.

partijen N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI en PP zonder opmerkingen goedgekeurd.

De rapporteurs,

Francis DELPÉRÉE
Veerle WOUTERS
Michel de LAMOTTE

De voorzitter,

Siegfried BRACKE

les rapports financiers des partis politiques N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI et PP.

Les rapporteurs,

Francis DELPÉRÉE
Veerle WOUTERS
Michel de LAMOTTE

Le président,

Siegfried BRACKE

BIJLAGE A

ANNEXE A

Advies van het Rekenhof betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015)

Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 19 oktober 2016

Met zijn brief van 19 juli 2016, door het Rekenhof ontvangen op 20 juli 2016, heeft de voorzitter van de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2015¹ toegezonden aan het Rekenhof met de vraag binnen een termijn van drie maanden een advies te bezorgen over de juistheid en de volledigheid van die verslagen.

Krachtens artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989, gewijzigd door de wet van 6 januari 2014 en door de wet van 11 juni 2015, zendt de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers *"onverwijd een exemplaar van de financiële verslagen of van de in het eerste lid bedoelde parlementaire stukken, bij een ter post aangetekende brief, naar het Rekenhof met de opdracht om, met toepassing van artikel 1, 4°, derde lid, binnen drie maanden, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen. Het Rekenhof kan daarbij bijkomende inlichtingen vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling."*

In zijn eerste advies van 6 augustus 2003 over de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2002² heeft het Rekenhof het wettelijke kader van zijn optreden gepreciseerd.

De wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989, heeft drie controlemodaliteiten van het Rekenhof gewijzigd in het kader van zijn adviesverlening over de financiële verslagen van de politieke partijen :

- Art. 28, 3°, van de bovenvermelde wet verlengt de termijn voor de controle van de financiële verslagen van één naar drie maanden,
- Art. 28, 4°, bepaalt dat het Rekenhof bijkomende inlichtingen kan vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling,
- Art. 31 bepaalt dat de balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partijen worden opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen.

De artikelen 3 en 6 van de wet van 11 juni 2015 tot wijziging van de voornoemde wet van 4 juli 1989 hebben overgangsbepalingen ingevoerd voor de financiële verslagen over het boekjaar 2014. Het voornaamste gevolg daarvan was dat de drie aangehaalde bepalingen een jaar later dan gepland in voege zouden treden, wat betekent dat ze voor het eerst gelden voor de financiële verslagen over het boekjaar 2015.

Het nieuwe model voor de financiële verslagen is vastgelegd in bijlage 1 van het huishoudelijk reglement³ dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen. De voornaamste wijzigingen in vergelijking met het vorige model zijn:

¹ DOC 54 1959/001 t.e.m. 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 en 19.

³ DOC 54 1519/001.

- de vervanging van het samenvattende overzicht van de rekeningen van de componenten door de vermelding van het geheel van hun balans en resultatenrekening;
- de opheffing van de vermelding van het aantal personen (voltijdse equivalenten) in dienst bij de verschillende componenten;
- de schrapping van het "Model II" dat een (ondertekende) samenvatting van de geconsolideerde resultatenrekening bevatte.

De nieuwe wettelijke bepalingen maken geen gewag van de openbaarheid die moet worden gegeven noch aan de vragen om bijkomende inlichtingen die het Rekenhof in voorkomend geval kan richten aan de politieke partijen, noch aan de door de partijen geformuleerde antwoorden. Het Rekenhof opteerde ervoor om de partijen individueel te benaderen, zonder te vermelden welke vragen aan andere partijen werden gesteld (behalve, uiteraard, in geval van vragen die alle politieke partijen aanbelangen).

Eventuele vragen om bijkomende inlichtingen zijn als volgt gestructureerd:

1. Vragen gericht aan alle politieke partijen,
Deze vragen zijn voornamelijk bedoeld om informatie te vergaren die het Rekenhof in staat stelt om aanbevelingen te formuleren met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de financiële verslagen van de verschillende politieke partijen. De vragen zijn identiek voor alle partijen. De in het kader van deze rubriek ontvangen antwoorden worden anoniem in het advies van het Rekenhof verwerkt.
2. Vragen over de rekeningen van één of meer componenten van de partij,
3. Vragen over de geconsolideerde rekeningen van de partij.

De antwoorden op vragen die specifiek tot een partij zijn gericht worden naargelang het onderwerp verwerkt in deel 1 of deel 2 van het advies met de vermelding "(bijkomende inlichting)". De verwerking van de antwoorden op de vragen gericht aan alle politieke partijen komt, in voorkomend geval, aan bod in een specifiek deel van het advies van het Rekenhof (het nieuwe deel 3).

Rekening houdend met de gegevens die beschikbaar zijn in de parlementaire stukken heeft de controle van de financiële verslagen van het jaar 2015 van de politieke partijen, net zoals voorgaande boekjaren, betrekking op de hierna vermelde vormelijke aspecten⁴ (Deel 1) en financiële aspecten⁵ (Deel 2). Het Rekenhof spreekt zich dus niet uit over de geldigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen aangezien het geen toegang heeft tot de verantwoordingsstukken.

⁴ Een nieuw punt 1 is toegevoegd om na te gaan of de financiële rapporten het nieuwe wettelijke schema (van kracht vanaf de verslagen 2015) in acht nemen. Het vroegere punt 6, waarin werd nagegaan of de cijfers in de (nu geschrapte) samenvatting van de financiële verslagen overeenstemmen met de cijfers van de geconsolideerde balans, is weggefallen. Een nieuw punt 12 is toegevoegd om aan te geven welke partijen een vraag om bijkomende inlichtingen hebben gekregen en of ze al dan niet binnen de vooropgestelde termijn hebben geantwoord.

⁵ Het vroegere punt 17, waarin de ratio "gemiddelde personeelskost" werd onderzocht (personeelskosten / aantal personen in dienst, uitgedrukt in voltijdse equivalenten), is weggefallen door het feit dat het aantal personen in dienst niet meer hoeft te worden vermeld in de financiële verslagen.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015) / 4

Sedert de controle van de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2015, behandelt het derde deel van het advies in voorkomend geval de vragen om inlichtingen die zonder onderscheid aan alle politieke partijen werden gestuurd.

Uitvoering van de door het Rekenhof in zijn vorige advies geformuleerde aanbevelingen

Het Rekenhof heeft geen enkele aanbeveling geformuleerd in zijn advies met betrekking tot de financiële verslagen betreffende boekjaar 2014.

Het parlementaire document⁶ over het onderzoek, door de Controlecommissie, van de financiële verslagen van de politieke partijen en van hun componenten voor het boekjaar 2014, omvat evenmin een specifieke aanbeveling over de toezending van de toekomstige verslagen.

⁶ DOC 54 1072/003.

Deel 1 - Vormelijke aspecten

1 Conformiteit met het nieuwe model van het financieel verslag

Het nieuwe wettelijke schema is als volgt ingedeeld:

Titel: Financieel verslag met betrekking tot de politieke partij ... en haar componenten.

Inleidende tekst die hoofdzakelijk verwijst naar het overzenden van het financieel verslag zoals voorgeschreven door artikel 24 van de wet van 4 juli 1989. Deze tekst beslaat één paragraaf en moet worden gevolgd door de handtekening van de perso(o)n(en) die gemachtigd is/zijn om de consoliderende vzw te vertegenwoordigen.

- 1 Identificatie van de partij en haar componenten
- 2 Balans en resultatenrekening van elke component
- 3 Geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten
- 4 Verslag van de bedrijfsrevisor

Voor het boekjaar 2015 heeft het Rekenhof geen betekenisvolle anomalie en/of tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de nieuw opgelegde algemene structuur van de financiële verslagen. Volledigheidshalve wijst het Rekenhof niettemin op volgende vaststellingen:

- 1.1 Vanuit strikt formeel oogpunt, wijkt het document dat de inleidende tekst herneemt, in mindere of meerdere mate af van de tekst voorzien door het wettelijke schema (afwijkende titel, bijkomende vermeldingen of paragrafen) bij meerdere partijen [PS – MR – Open Vld – Groen – Ecolo – Vlaams Belang – DéFI]. Bij vier partijen [PS – Open Vld – Vlaams Belang – DéFI] wordt de formulering zelf van de inleidende tekst van het wettelijke schema niet juist weergegeven. Bij drie partijen [Open Vld – cdH – DéFI] wordt de inleidende tekst op verschillende plaatsen hernomen (soms onder verschillende vormen en hoofdingen).
- 1.2 Abstractie makend van de door sommige partijen spontaan bijgevoegde documenten – op verschillende plaatsen en onder diverse vormen – wordt de algemene structuur van de nieuwe financiële verslagen grotendeels gerespecteerd behalve bij één partij [Open Vld]. Deze laatste herneemt deel 1 (identificatie) en deel 2 (financiële gegevens) van elke component na elkaar in plaats van in afzonderlijke hoofdstukken.
- 1.3 Zoals reeds aangegeven onder punt 1.2 voegt het merendeel van de partijen, met uitzondering van drie [CD&V – sp.a – PP], aan hun financieel verslag documenten toe die niet voorzien zijn door het wettelijke schema (inhoudstafel, beschrijving en/of evolutie van de consolidatiekring, beschrijving van consolidatiemethoden, verslag aan hun raad van beheer of beheersverslag, samenvatting van de rekeningen, preambule, conclusie, informatie omtrent het voeren van hun boekhouding, goedkeuring van hun rekeningen, of nog, didactische informatie).

Het Rekenhof suggereert de Commissie om de partijen eraan te herinneren dat ze het nieuwe model van financieel verslag rigoureuus moeten naleven, niet alleen vanuit wettelijk⁷ oogpunt maar ook om een uniforme verslaggeving te garanderen (m.n. op het niveau van titels en hun nummering) wat de vergelijkbaarheid van de verslagen tussen de partijen ten goede komt.

Aansluitend suggereert het Rekenhof de Commissie de partijen te verzoeken de presentatie van hun bijkomende documenten te herstructureren. Vooreerst door de beschrijvende elementen van de consolidatiekring evenals eventuele opmerkingen inzake de evolutie ervan, rechtstreeks op te nemen onder punt 1 "Identificatie van de partij en haar componenten" net voor de presentatie van de individuele fiches van deze laatste. Vervolgens door onder een laatste rubriek - momenteel niet voorzien door het wettelijke schema - getiteld "Bijlagen" de documenten op te nemen van echt informatieve aard⁸ (consolidatiemethodes, verslag aan de beheerraad of beheersverslag etc).

- 1.4 Hoewel het nieuwe model van financieel rapport niet langer voorziet in het bijvoegen van een samenvatting van het financieel verslag zijn er zes partijen [PS - Open Vld - cdH - Groen - PTB-GO! - DéFI] waarbij nog zo'n samenvatting wordt bijgevoegd.
- 1.5 Het nieuwe model van financieel verslag voorziet niet langer dat het aantal FTE (Full Time Equivalents) wordt medegedeeld. Nochtans zijn er drie partijen [Open Vld - Ecolo - PTB-GO!] die dit nog steeds doen.

2 Hoedanigheid van de ondertekenaar(s) van de financiële staten

Het wettelijke schema bepaalt dat de inleidende tekst van het financiële rapport wordt ondertekend door de persoon/personen toegelaten om de vzw te vertegenwoordigen die, krachtens artikelen 22 en 23 van de wet van 4 juli 1989, belast is met het opstellen van de financiële verslagen.

De voormelde bepalingen worden globaal genomen door alle partijen gerespecteerd met uitzondering van één partij [PTB-GO!]. De inleidende tekst bij het financieel verslag van deze laatste ontbreekt. Bovendien is geen enkel document van het financieel verslag voorzien van de handtekening van een vertegenwoordiger van de consoliderende vzw.

3 Bestaan van de identificatie- en financiële gegevens voor elk van de politieke partijen en hun componenten

Bij geen enkele partij ontbreken er identificatie- of financiële gegevens.

⁷ De derde alinea van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, preciseert dat "Het financieel verslag ten minste de als bijlage bij deze wet opgesomde documenten bevat, in voorkomend geval in de in die bijlage voorgeschreven vorm."

⁸ Hoewel bijkomstig van aard, kan bepaalde bijkomende informatie bijdragen tot het aanbrengen van preciseringen of verduidelijkingen, m.n. op het niveau van de in de rekeningen opgenomen bedragen of diverse evoluties. Een verbod zou de facto leiden tot minder transparantie, niettegenstaande sommige partijen net meer transparantie nastreven door het bijvoegen van bijkomende informatie. Om die reden is het Rekenhof voorstander deze bijkomende informatie te hergroeperen aan het einde van de financiële verslagen.

4 Naleving van de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens van de politieke partijen en hun componenten

Voor het boekjaar 2015 heeft het Rekenhof geen betekenisvolle anomalie en/of tekortkoming vastgesteld wat de wijze betreft waarop de verschillende politieke partijen hebben voldaan aan de vormelijke vereisten inzake de identificatie van hun verschillende componenten.

Hoewel de Commissie er in 2013 nogmaals heeft aan herinnerd⁹, zijn er bij de meeste partijen echter, in meer of mindere mate verscheidene kleine formele tekortkomingen vastgesteld (niet systematisch vermelden van beroep of verwarring van het beroep met een functie in beheersorganen, niet-systematisch vermelden van artikelnummer inzake maatschappelijk doel of maatschappelijk doel in geval van een vzw, en tot slot het niet-systematisch vermelden van de samenstelling van het controleorgaan).

5 Naleving van de opgelegde schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

- 5.1 Het nieuwe model van financieel verslag voorziet dat het nationaal ondernemingsnummer op elke pagina van de geconsolideerde rekening wordt weergegeven. Het hernemen van dit nummer ontbreekt bij verschillende partijen [PS - MR - CD&V - Open Vld - Groen - PTB-GO!]. Bij één partij [sp.a] wordt het nummer op slechts één pagina hernomen.
- 5.2 Eén partij [MR] gebruikt, voor zijn componenten, het schema voorzien voor de consolidatie. De verschillen tussen de twee voorstellingswijzen zijn evenwel miniem. De rekeningen van de componenten hernemen ook systematisch een kader dat exclusief is voorbehouden voor de geconsolideerde rekeningen (evolutie van het geconsolideerd vermogen)
- 5.3 Eén partij [Ecolo] heeft een geconsolideerde rekening voorgelegd waarvan de kwaliteit van het drukwerk de leesbaarheid aanzienlijk schaadt.
- 5.4 Eén partij [PTB-GO !] legt tweetalige geconsolideerde rekeningen en rekeningen van componenten voor. Deze presentatie verschilt van deze voorzien door het wettelijke schema.
- 5.5 De balansen en de resultatenrekeningen van de componenten van één partij [DéFI] respecteren het wettelijke schema niet. De presentatie van de geconsolideerde rekeningen daarentegen is correct.
- 5.6 Bij de voorstelling van de geconsolideerde balans en resultatenrekening en/of bij deze van de componenten worden door diverse partijen [N-VA - MR - sp.a - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - DéFI - PP] de (sub)totalen van de hoofdrubrieken niet (altijd)

⁹ DOC 53 2786/003, p. 39.

ingevuld. Dat is niet in overeenstemming met de gebruikelijke voorstellingswijze van de balans en resultatenrekening.

- 5.7 Eén partij [Open Vld] vermeldt geen enkel bedrag in de kolom "Instelling art. 22" van kader VI van de toelichting.

Deze partij heeft meermaals het ontbreken van elk bedrag verantwoord door het feit dat de instelling in kwestie alle bijdragen integraal en onmiddellijk doorstuurt naar de Nationale Werkingsentiteit.

- 5.8 Eén partij [cdH] maakt geen melding van de precisering "schrapp wat niet past" opgelegd door de opmerking onderaan kader VI van de toelichting.

- 5.9 Bij één andere partij [CD&V] is de geschrapte vermelding moeilijk te identificeren.

6 Volledigheid en algemene presentatie van de financiële gegevens

- 6.1 Er zijn geen betekenisvolle problemen vastgesteld in de volledigheid en de algemene voorstelling van de rekeningen. Deze vaststelling houdt rekening met de componenten waarvoor de partijen voordien de afwezigheid van enig cijfergegevens hebben verantwoord of toegelicht.

- 6.2 De resultatenrekeningen van acht componenten van één partij [PTB-GO!] worden gekenmerkt door het feit dat het saldo van hun verrichtingen tot een nulresultaat leidt. Als antwoord op een vraag van het Rekenhof heeft de partij verklaard dat dit veroorzaakt wordt door het financieringsmodel van deze componenten. Het weerhouden model voorziet - via interne overdrachten vanuit of naar een andere component - een boekhoudkundig evenwicht tussen de opbrengsten en de kosten op het einde van het boekjaar.

7 Verslag van de bedrijfsrevisor – Eventuele opmerkingen over de attestatie van de rekeningen

- 7.1 Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren over de boekhoudingen van de partijen zijn bijgevoegd en zonder voorbehoud geformuleerd.
- 7.2 Op één partij na [DéFI], vermelden alle verslagen, in overeenstemming met punt 4.b. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989, dat de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de politieke partijen voldoende is.
- 7.3 Eén partij [DéFI] geeft een verslag van de bedrijfsrevisor door voor elke component terwijl een dergelijk verslag enkel voor de geconsolideerde rekeningen wordt voorzien.
- 7.4 Bij twee partijen [Groen - DéFI] bevat het verslag van de bedrijfsrevisor een kopie van de jaarrekeningen (één per component en één voor de geconsolideerde rekeningen bij DéFi en één voor de geconsolideerde rekening bij Groen). Deze overtolligheid aan documenten, die niet door het wettelijke schema wordt voorzien, leidt tot een

nutteloze toename van het aantal pagina's van de financiële verslagen van deze partijen.

- 7.5 Eén partij [PP] vermeldt een rapport van de bedrijfsrevisor waarvan de afdrukkwaliteit aanzienlijk de leesbaarheid vermindert.

8 Verslag van de bedrijfsrevisor – Analyse om het begrip van de financiële toestand en de resultaten alsook van de vergelijkbaarheid te bevorderen

- 8.1 De bepalingen van punt 4.c. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 geven de bedrijfsrevisor een beoordelingsmarge. De aard en de uitgebreidheid van de verstrekte informatie verschillen aldus van de ene politieke partij tot de andere.
- 8.2 Bij twee partijen [MR - DéFI] herneemt de analyse van de bedrijfsrevisor een (licht aangepaste) kopie van kader XVIII, wat geen meerwaarde biedt. Beide revisoren verwijzen naar een gezamenlijk verzoek (daterend van 2012) van de Commissie en van het Rekenhof. Aan dit verzoek werd later tegemoet gekomen precies door de toevoeging van kader XVIII. Het verzoek is derhalve momenteel niet meer aan de orde.
- 8.3 Ter informatie wordt vermeld dat het verslag van de bedrijfsrevisor van één partij [Ecolo] toelicht¹⁰ hoe deze partij in haar rekeningen van 2015 de boekhoudkundige verrichtingen van 2014 heeft verbeterd die hadden geleid tot het formuleren van een voorbehoud ten aanzien van de rekeningen 2014. Dit voorbehoud had toen aanleiding gegeven tot de toepassing van een sanctie door de Commissie.

9 Gegevens over de waarderingsregels (Kader XVI)

- 9.1 Alle financiële verslagen vermelden waarderingsregels. De draagwijdte ervan verschilt echter van de ene partij ten opzichte van de andere partij.
- 9.2 Bij vijf partijen [PS - MR - Ecolo - DéFI - PP] wordt niet voldaan aan de door de Commissie bij het onderzoek van de financiële verslagen betreffende het boekjaar 2012¹¹ geformuleerde aanbeveling betreffende de vermelding van een standaardtekst die specificeert dat alle waarderingsregels zijn opgenomen. Eén van deze partijen [Ecolo] vermeldt dat ze al de waarderingsregels herneemt, maar zij gebruikt daarvoor niet de standaardtekst.
- 9.3 Drie partijen [MR – Défi – PP] vermelden uitsluitend de in het nieuwe model van financieel verslag opgenomen waarderingsregels.

Het Rekenhof merkt op dat kader XVI van het nieuwe model van het financieel verslag niet expliciet vermeldt dat de waarderingsregels in hun totaliteit moeten worden medegedeeld.

¹⁰ DOC 54 1959/003, p. 1539.

¹¹ DOC 53 2786/003, p. 39.

Het nieuwe kader XVI lijst, daarentegen, drie waarderingsregels op die betrekking hebben op afschrijvingspercentages (te vervullen), op de waardering op hun nominale waarde van de schuldvorderingen en de schulden en op het feit dat er geen voorraden noch schuldvorderingen zijn uitgedrukt in vreemde valuta.

De meeste partijen met uitzondering van voormelde drie [MR - DéFI - PP] geven inzake de waarderingsregels meer duiding dan wat door het wettelijke schema wordt vooropgezet.

Het Rekenhof suggereert de Commissie in kader XVI "Waarderingsregels" een inleidende zin op te nemen waarbij de partijen worden verzocht een integraal overzicht van de toepasselijke waarderingsregels op te nemen, waarbij minimaal de nu al in het wettelijke schema opgenomen waarderingsregels moeten worden vermeld. In afwachting van die aanpassing zou in die zin een aanbeveling moeten worden gericht aan de politieke partijen.

- 9.4 Zes partijen [PS - CD&V - Open Vld - sp.a - Vlaams Belang - PTB-GO!] maken geen melding van de door het wettelijke schema voorziene waarderingsregel die aangeeft dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden uitgedrukt in vreemde valuta zijn.

Deze opmerking is maar pertinent voor zover de Commissie de momenteel in kader XVI voorziene tekst effectief beschouwt als integraal deel uitmakend van het wettelijke schema.

- 9.5 Bij één partij [N-VA] worden de waarderingsregels inzake afschrijvingsritme geconformeerd met wat door het wettelijke schema wordt voorgesteld. De gebruiksduur van een aantal activa is in boekjaar 2015 gewijzigd t.o.v. vorig boekjaar. Het is onduidelijk of dit het gevolg is van een beslissing van het beheersorgaan of van het conformeren naar het nieuwe wettelijke schema.
- 9.6 Bij één partij [PS] zijn de waarderingsregels na kader XVIII opgenomen in plaats van in kader XVI. Het betreffende kader XVI ontbreekt overigens in het financieel verslag van de partij (in het financieel verslag wordt rechtstreeks van kader XV naar kader XVII gegaan).
- 9.7 Twee partijen [sp.a - cdH] betitelen kader XVI als "Samenvatting van de waarderingsregels" terwijl het wettelijke schema het kader betitelt als "Waarderingsregels". Niettegenstaande een standaardtekst werd ingevoegd dat al de waarderingsregels werden opgenomen, kan deze verschillende titulatuur tot verwarring aanleiding geven.
- 9.8 Bij één partij [Ecolo] zijn de waarderingsregels opgenomen in een bijlage, wat evenwel wordt gemeld in kader XVI.
- 9.9 Dezelfde partij [Ecolo] vermeldt¹² dat de in het financieel verslag 2015 opgenomen waarderingsregels werden geharmoniseerd en dat ze de voorgaande waarderingsregels die ze vervangen, verduidelijken. De partij beklemtoont nog dat de nieuwe regels geen wijzigingen met zich meebrengen die een impact hebben op de

¹² Doc 54 1959/003, p. 1528.

leesbaarheid en de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen van de voorgaande boekjaren.

De nieuwe waarderingsregels brengen met name het bestaan van verschillende bestemde fondsen¹³ ter sprake, waarvan er één potentieel bestemd is voor de toekomstige verkiezingsuitgaven. In verband met dit bestemd fonds wordt o.a. gepreciseerd¹⁴ dat *"ten aanzien van de geconsolideerde rekeningen wordt opgemerkt dat het beheersorgaan van elke geconsolideerde component vrij kan beslissen, in functie van zijn eigen criteria, hetzij bestemde fondsen te voorzien om kosten m.b.t. toekomstige verkiezingscampagnes te dekken, hetzij voorzieningen te vormen voor verkiezingspropaganda"*.

Middels de nieuwe, in het verslag 2015 opgenomen waarderingsregel wordt door de partij de mogelijkheid gecreëerd om een beroep te doen op de techniek van de bestemde fondsen in plaats van voorzieningen voor verkiezingspropaganda. Deze techniek wordt overigens door de partij vanaf 2015 toegepast, wat blijkt uit de antwoorden op de vragen van het Rekenhof, die worden behandeld onder punt 1.10 van deel 2 van onderhavig advies.

- 9.10 De waarderingsregels van dezelfde partij [Ecolo] bevatten een specifieke regel¹⁵ (punt XI) die aangeeft hoe de partij zowel de boete die haar in 2015 door de Controlemcommissie werd opgelegd, als de betwisting ervan boekhoudkundig heeft verwerkt.
- 9.11 De waarderingsregels van één partij [DéFI] lijken te zijn aangepast ten opzichte van vorig boekjaar. De partij heette toen nog [FDF] maar de gegevens opgenomen onder het actief van de balans voor boekjaar 2014 zijn, ongewijzigd, hernomen onder de kolom "vorig boekjaar" in het financieel verslag 2015 van de partij [DéFI]. De installaties, machines en uitrusting werden in 2014 afgeschreven over een periode van 4 of 5 jaar terwijl het financieel verslag van 2015 spreekt over een periode van 3 of 10 jaar. In 2014 werd het meubilair afgeschreven op 5 jaar terwijl dit in het verslag van 2015 teruggebracht werd op 4 jaar. Daarentegen is er in 2015 geen sprake meer van de afschrijvingsperiodes van materieel (ander dan rollend materieel) en informaticamateriaal. Bij ontstentenis van enige indicatie ter zake laat het financieel verslag niet toe vast te stellen of het om door de beheerraad naar behoren genomen beslissingen gaat of om schrijffouten.
- 9.12 Bij een andere partij [PP] maakt de waarderingsregel inzake de afschrijving van meubilair en rollend materieel melding van een periode van 4 jaar in 2015 terwijl dit in 2014 nog 5 jaar was. Ook hier is het, bij ontstentenis van enige indicatie ter zake, niet mogelijk vast te stellen of het om door de beheerraad naar behoren genomen beslissingen gaat of om een schrijffout.

¹³ Voor duiding van dit begrip wordt verwezen naar punt 1.1 van deel 3 van onderhavig verslag.

¹⁴ DOC 54 1959/003, p. 1532.

¹⁵ DOC 54 1959/003, p. 1534.

Het zou nuttig zijn mocht de Commissie de partijen aanbevelen systematisch, eveneens bij het begin van kader XVI, te vermelden of de waarderingsregels van het boekjaar identiek zijn aan deze van vorig boekjaar en, indien niet, de gewijzigde regels aan te geven met vermelding of die wijzigingen al dan niet een impact hebben op de leesbaarheid en de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen met die van de voorgaande boekjaren. In voorkomend geval zou die impact ook moeten worden toegelicht.

10 Gegevens over de consolidatiemethode (Kader XVII)

- 10.1 Met uitzondering van één partij [DéFI] waarvan de vermeldingen de voorziene vorm van kader XVII niet respecteren, zijn er geen significante opmerkingen over de wijze waarop alle politieke partijen kader XVII hebben ingevuld.
- 10.2 De aanduiding van de vermelding «Nihil», aanbevolen¹⁶ door de Commissie in het geval dat geen enkele component betrokken is, ontbreekt bij drie partijen [PS – cdH – PP].

11 Gegevens over de concordantietabel "Vermogen" (Kader XVIII)

- 11.1 Bij twee politieke partijen [Ecolo – Open Vld] wordt kader XVIII aangevuld door een bijkomende kolom die het aantal FTE per component weergeeft. De mededeling van deze inlichtingen wordt echter niet langer gevraagd door het nieuwe wettelijke schema. Overigens de aard zelf van deze kolom staat niet in verband met de inhoud en doelstelling van kader XVIII.
- 11.2 Zoals vorige jaren vult één politieke partij [Ecolo] kader XVIII aan met een bijlage die normaal niet is opgenomen in het wettelijke schema. Deze bijlage maakt het echter voor de betrokken partij mogelijk het verschil te verklaren dat verder in punt 5 van deel 2 van dit advies wordt vastgesteld. Voor zover deze bijlage de bewegingen inzake subsidies integreert, zou zij trouwens op een nuttige manier het huidige kader XVIII kunnen vervangen. In afwachting verwijst het Rekenhof naar zijn aanbevelingen omtrent de voorstellingen geformuleerd onder punt 1 van dit deel van zijn advies.
- 11.3 Het financiële verslag van dezelfde partij [Ecolo] maakt geen melding van de in het wettelijke schema opgenomen tekst onderaan kader XVIII (rubriek "Opmerkingen"). Bij één andere partij [Open Vld] worden onderaan deze kader drie opmerkingen gevoegd terwijl het model er maar twee voorschrijft.

12 Vragen om bijkomende inlichtingen

Het Rekenhof heeft aan alle partijen vragen om bijkomende inlichtingen gesteld. Alle antwoorden werden binnen de vooropgestelde termijn (één maand) toegezonden.

¹⁶ DOC 53 1425/003, p. 45.

Deel 2 - Financiële aspecten

1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

Zoals dat het geval was in voorgaande adviezen, werd het onderzoek van de variaties tussen boekjaren uitgevoerd aan de hand van een dubbele materialiteitsgrens.

Als eerste materialiteitsgrens werd een absoluut bedrag genomen dat gelijk is aan 5 % van het geconsolideerde balanstotaal van het jaar 2015. Voor elk bedrag boven dit referentiebedrag, betreffende het onderzochte of het voorgaande boekjaar, werd nagegaan of het eveneens beantwoordde aan een tweede materialiteitscriterium.

Het tweede criterium heeft betrekking op de omvang van de variatie tussen de twee boekjaren. Elk bedrag van het boekjaar 2015 dat ten minste het tweevoud is – of ten minste met de helft is verminderd – ten opzichte van de waarde van het boekjaar 2014, wordt beschouwd als beantwoordend aan het tweede materialiteitscriterium.

Op basis van die beide gecumuleerde grenswaarden werden alle jaarlijkse variaties in de financiële verslagen aan een onderzoek onderworpen. Elke rubriek waarvan de bedragen beantwoorden aan dat bovenvermeld dubbel criterium wordt hierna behandeld en kan een aandachtspunt zijn voor de Controlecommissie.

Als een verklaring van de vastgestelde variatie kon worden gevonden louter op basis van de gegevens die in de financiële staten zijn vermeld of op basis van bijkomende duiding door de partijen, wordt die in de commentaar vermeld.

1.1 Vaststellingen die gelden voor de meeste politieke partijen

In 2015 (geen verkiezingsjaar) vertonen alle politieke partijen in vergelijking met 2014 (verkiezingsjaar) een daling van hun kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten.

Samenhangend hebben alle politieke partijen [behalve Ecolo en DéFI] in 2015 nettotoevoegingen geboekt aan voorzieningen voor risico's en kosten. Eén partij [Ecolo] heeft een nettoterugnage geboekt. Eén andere partij [DéFI] heeft geen enkele boekhoudkundige beweging dienaangaande geboekt.

De hierna volgende vaststellingen hebben betrekking op de bedragen van de geconsolideerde balansen. Bij de meeste partijen worden de voornaamste wijzigingen op het vlak van verkiezingskosten en ermee gepaard gaande voorzieningsbewegingen geregistreerd bij één of twee componenten. Met het oog op het vermijden van nodeloze herhalingen worden deze wijzigingen (op het niveau van de componenten) niet opgenomen in de hierna volgende paragrafen.

De volgende tabel toont voor alle politieke partijen de ter zake vastgestelde cijfers.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015) / 14

Tabel 1 – Impact, op de resultatenrekening, van de wijzigingen inzake geboekte kosten m.b.t. reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten en de bewegingen van de voorzieningen voor risico's en kosten (in duizend euro)

Partijen	Kosten (1)		Delta als resultaat (3)	Voorzieningen (2)		Delta als resultaat (4)	Nettodelta als resultaat (5)
	2015	2014		2015	2014		
N-VA	3.715	8.688	4.973	850	-1.850	-2.700	2.273
PS	946	5.044	4.098	933	-2.434	-3.367	731
MR	1.434	4.647	3.213	974	-541	-1.515	1.698
CD&V	1.563	4.877	3.314	970	-1.807	-2.777	537
Open Vld	712	6.078	5.366	1.355	-1.828	-3.183	2.183
sp.a	1.275	4.935	3.660	984	-3.065	-4.049	-389
cdH	794	2.815	2.021	1.547	-1.445	-2.992	-971
Groen	704	1.712	1.008	426	-365	-791	217
Ecolo	640	2.002	1.362	-638	-1.065	-427	935
Vlaams Belang	621	4.462	3.841	131	-1.575	-1.706	2.135
PTB-GOI	482	637	155	149	90	-59	96
DéFI	210	794	584	0	0	0	584
PP	50	158	108	100	0	-100	8

- (1) Deze post stemt overeen met rubriek II, B, 4, "Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten" van de (geconsolideerde) resultatenrekening.
- (2) Deze post stemt overeen met rubriek II, F, van de (geconsolideerde) resultatenrekening. Positief bedrag = nettotoevoeging aan voorzieningen voor risico's en kosten. Negatief bedrag = nettobesteding of nettoterugname van voorzieningen voor risico's en kosten.
- (1&2) De cijfergegevens van de kolommen "Kosten" en "Voorzieningen" bevatten andere kosten dan de kosten die enkel en alleen verband houden met de verkiezingskosten. De nettoweerslag van laatstgenoemde kosten op de resultatenrekening is terug te vinden op de laatste lijn van bijlage XI.C van de financiële verslagen.
- (3) Bij alle partijen vertegenwoordigt deze delta de positieve weerslag op de resultatenrekening 2015 (ten aanzien van 2014) van de in de loop van het jaar 2015 vastgestelde daling van de kosten die werden geboekt voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten.

- (4) Deze delta vertegenwoordigt de negatieve weerslag [behalve DéFI] op de resultatenrekening 2015 (ten aanzien van 2014), toe te schrijven aan tijdens het boekjaar geboekte bewegingen van voorzieningen voor risico's en kosten.
- (5) Deze delta vertegenwoordigt de uiteindelijke nettoweerslag op de resultatenrekening 2015 (ten aanzien van 2014) van de gecumuleerde bedragen vermeld in de punten (3) en (4). Positief bedrag = netto positieve weerslag. Negatief bedrag = netto negatieve weerslag.

1.2 N-VA

a) Componenten

- De terreinen en gebouwen van de component *N-VA* vzw stijgen van 0 euro naar 19.291.334 euro. Eveneens dalen de geldbeleggingen van 9.580.127 euro naar 5.444.803 euro en stijgen de liquide middelen van 4.967.185 euro naar 14.941.882 euro.

Bij dezelfde component stijgen de financiële schulden tegenover de kredietinstellingen op meer dan één jaar van 0 euro naar 8.854.163 euro. De overige schulden op ten hoogste één jaar stijgen van 0 euro naar 9.513.968 euro.

Duiding van deze variaties wordt hierna gegeven bij de geconsolideerde rekeningen.

b) Geconsolideerde rekeningen

- De terreinen en gebouwen stijgen van 0 euro naar 19.291.334 euro wegens de aankoop van een gebouw in de Koningsstraat waar de partijzetel is gevestigd.
- De geldbeleggingen dalen van 9.944.123 euro naar 5.444.803 euro terwijl de liquide middelen stijgen van 6.218.876 euro naar 17.060.733 euro. De nettovariatie wordt grotendeels verklaard door de boekhoudkundige cashflow van het boekjaar (6.569.532 euro).
- De financiële schulden op meer dan één jaar tegenover de kredietinstellingen stijgen van 0 euro naar 8.854.163 euro. De schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen stijgen van 0 euro naar 1.145.837 euro en de overige schulden stijgen van 0 euro naar 9.513.968 euro. Uit het verslag van de bedrijfsrevisor blijkt dat de aankoop van het gebouw deels werd gefinancierd door een investeringskrediet.

Het overige deel van de aankoop werd gefinancierd uit eigen middelen. Doordat de akte pas werd verleden in 2016 terwijl de verkoopsovereenkomst reeds in 2015 werd afgesloten, diende op het einde van boekjaar 2015 de overeenstemmende schuld te worden geboekt bij de overige schulden (bijkomende inlichting).

- Het geconsolideerde resultaat stijgt van 1.140.740 euro naar 4.682.459 euro wegens de stijging van de opbrengsten uit de gewone werking en de daling van de kosten voor de gewone werking (waarvan voornamelijk de in de hierboven tabel 1 vermelde kosten).

1.3 PS

a) Componenten

- Het overgedragen resultaat van *Fonsoc* vzw (consoliderende entiteit) daalt van -391.287 euro naar -897.393 euro. De vermindering is het gevolg van het resultaat van het boekjaar 2015 (-506.106 euro tegen -1.114.452 euro in 2014). Dit resultaat wordt voornamelijk verklaard door de gezamenlijke weerslag van de toename van de opbrengsten uit de gewone werking en de vermindering van de kosten voor de gewone werking. Deze positieve impacts werden echter deels gereduceerd door de vermindering van de uitzonderlijke opbrengsten. Er wordt opgemerkt dat bij deze component de bedragen betreffende het resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat en betreffende de uitzonderlijke opbrengsten twee lijnen hoger worden vermeld in het financieel verslag.
- De huisvestingskosten van *Parti Socialiste - Fédération de Thuin* vzw dalen van 1.300.187 euro naar 12.852 euro. Het gaat hier echter om een tikfout, het bedrag voor 2014 bedraagt 13.001,87 euro.
- De andere kosten voor dotaties van *Groupe Socialiste du Sénat* fv (voornaamste post bij de kosten voor de gewone werking) stijgen van 230.140 euro naar 943.943 euro. Aan de basis van deze stijging ligt een interventie ten gunste van Institut Emile Vandervelde vzw teneinde deze toe te laten zijn boekjaar break-even te beëindigen (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component daalt van 318.530 euro naar -889.611 euro wegens de gezamenlijke impact van de vermindering van de opbrengsten uit de gewone werking en de toename van de kosten voor de gewone werking (zie namelijk voorafgaande alinea).

- Het resultaat van *Institut Emile Vandervelde* vzw stijgt van -939.577 euro naar 29 euro. De variatie is te verklaren door de stijging van de opbrengsten uit bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten (zie derde alinea hierboven) en door een lichte vermindering van de kosten voor de gewone werking.

b) Geconsolideerde rekeningen

Het geconsolideerde resultaat stijgt van -835.020 euro naar -157.317 euro voornamelijk wegens de vermindering van de kosten voor de gewone werking waarvan de positieve weerslag echter deels werd gereduceerd door de vermindering van de uitzonderlijke opbrengsten.

1.4 MR

a) Componenten

- De geldbeleggingen van *Gestion et Action Libérale* vzw (consoliderende entiteit) stijgen van 10.330 euro naar 760.677 euro. Deze variatie (samen met deze van de liquide middelen) is het gevolg van het geheel van de in 2015 geboekte bewegingen op balansniveau waarin het totaal van de bronnen van de middelen groter was dan het totaal van de aanwendungen van de middelen (bijkomende inlichting).

Bij dezelfde component stijgen de voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde van 0 euro naar 1.000.000 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.

b) Geconsolideerde rekeningen

- De voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde stijgen van 0 euro naar 1.013.500 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.
- Het geconsolideerde resultaat stijgt van -1.214.537 euro naar 1.053.564 euro voornamelijk wegens de in tabel 1 vermelde positieve weerslag en de toename van de opbrengsten uit Belgische overheidsbijdragen.

1.5 CD&V

a) Componenten

- De kosten dotaties aan mandatarissen van Unitas vzw dalen van 640.705 euro naar 0 euro. In 2014, verkiezingsjaar, hebben sommige mandatarissen kunnen genieten van een dotatie ter ondersteuning van hun campagne. Wat in 2015 (geen verkiezingsjaar) niet meer het geval was (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.6 Open Vld

a) Componenten

- De liquide middelen van *Vlaamse Liberalen en Democraten fv* stijgen van 1.268.353 euro naar 3.123.295 euro. Deze stijging wordt verklaard door de aanleg van voorzieningen ten bedrage van 1.300.000 euro, de inning in 2016 van de regiodotaties 2015 en de toename van de schuldrekeningen inzake sociaal passief en leveranciers (bijkomende inlichting).

Bij dezelfde component stijgen de voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde van 0 euro naar 1.270.000 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.

Nog altijd bij dezelfde component dalen de opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame van 1.262.226 euro naar 214.358 euro. De reden daarvoor is dubbel: in 2014 hadden enerzijds drie componenten een toelage verschaft ten bedrage van 910.000 euro ter financiering van een pre-campagne en, anderzijds, werden er in 2015 minder burgerkranten door de lokale afdelingen (buiten de consolidatieperimeter) uitgegeven (bijkomende inlichting).

Het resultaat van die component neemt toe van -552.669 euro naar 6.341 euro door de sterkere daling van de kosten voor de gewone werking dan de opbrengsten uit de gewone werking.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015) / 18

- De kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten van *Vld Fractie Vlaams Parlement vzw* dalen van 1.344.900 euro naar 507.650 euro wat grotendeels de stijging van het resultaat verklaart van -816.603 euro naar 1.864 euro. In 2014 werden er meer dotaties gestort aan *Vlaamse Liberalen en Democraten fv* ter financiering van kosten gerelateerd aan pre-campagne en verkiezingen. In 2015 hebben de dotaties van de component weer een regulier niveau bereikt (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De publicatiekosten dalen van 1.207.254 euro naar 419.996 euro voornamelijk wegens een in 2015 lager communicatieregime zowel binnen de partij als naar derden toe en wegens een significante daling in de uitgifte van de lokale wegkranten in 2015 t.o.v. 2014 (bijkomende inlichting).

1.7 sp.a

a) Componenten

- De opbrengsten uit bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van *Organisatie Socialistische Partij vzw* (consoliderende entiteit) dalen van 2.347.920 euro naar 1.137.176 euro wegens de verminderde toelage van de sp.a fracties.
- Er bestaat een daling van de kosten voor administratie en beheer bij *sp.a Antwerpen fv*. Tegelijkertijd wordt een quasi identieke beweging bij de opbrengsten uit andere bijdragen bij *OSP.A Antwerpen vzw* vastgesteld. Dit geldt ook voor *sp.a West-Vlaanderen fv*, waar een soortgelijke beweging plaats vindt bij de administratie- en beheerskosten (daling) en opbrengsten uit andere bijdragen (stijging) bij *OSP.A West-Vlaanderen vzw*. Ook bij de vergelijkbare componenten van de overige provincies (Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant) worden vergelijkbare bewegingen waargenomen.

De daling van de administratiekosten bij verschillende componenten en de stijging van de andere bijdragen bij andere componenten is het gevolg van de overdrachten van geldmiddelen van de fv-en naar de vzw's naar aanleiding van de verkiezingen. Tijdens een verkiezingsjaar worden alle kosten m.b.t. de verkiezingen gedragen door de verschillende vzw's. Afdrachten en lidgelden worden door de loop van de jaren heen geïnd via de fv's. Het jaar van de verkiezingen worden deze gelden overgeschreven op de rekeningen van de vzw's om de kosten van de verkiezingen te betalen. Er is dus wel degelijk een verband tussen enerzijds de stijging van de andere bijdragen en anderzijds de daling van de administratiekosten (bijkomende inlichting).

Ten aanzien van deze bewegingen tussen enerzijds de fv-en en anderzijds de vzw's werd door het Rekenhof aan de partij de vraag gesteld waarom de bij de verstreckende componenten geregistreerde bewegingen niet worden geregistreerd onder rubriek II.A.II Kosten Dotaties in plaats van rubriek II.B.2 Administratie- en beheerskosten en meer algemeen wat er onder deze laatste rubriek van deze componenten wordt geboekt.

Uit het ontvangen antwoord blijkt dat de aangehaalde problematiek zich vóór 2015 situeert toen de gewijzigde rapportering¹⁷ nog niet van toepassing was maar dat dit geen invloed had op de geconsolideerde rekening vermits deze bedragen werden geëlimineerd. Er wordt verder door de partij aangegeven dat deze bewegingen in de toekomst zullen worden geregistreerd onder de door het Rekenhof gesuggereerde rubriek II.A.II. Op de bijkomende vraag wat er wordt geregistreerd onder de administratie- en beheerskosten, wordt door de betrokken partij uitgebreid geantwoord (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Het geconsolideerde resultaat daalt van 903.758 euro naar 203.708 euro wegens de hogere toename van de kosten voor de gewone werking dan de opbrengsten uit de gewone werking.

1.8 cdH

a) Componenten

- De vorderingen op ten hoogste één jaar uit gewone werking van *Action Solidaire* vzw (consoliderende entiteit) dalen van 335.006 euro naar 95.411 euro voornamelijk wegens de inning van een vordering op *Groupe cdH de la Chambre des représentants* vzw (bijkomende inlichting).

De geldbeleggingen van dezelfde component stijgen van 1.218.564 euro naar 2.578.295 euro. Deze verhoging, langs actiefzijde, vormt in zekere zin de tegenboeking van de stijging van de voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs de passiefzijde (bijkomende inlichting).

Bij dezelfde component stijgen de voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde van 774.000 euro naar 1.774.000 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.

- De liquide middelen van *Groupe cdH de la Chambre des représentants* fv dalen van 441.253 euro naar 210.375 euro. De oorzaak van deze variatie is voornamelijk te vinden in de terugbetaling van een schuld tegenover *Action Solidaire* vzw (zie hierboven) (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde stijgen van 1.059.400 euro naar 2.504.300 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.

¹⁷ Het is pas vanaf de financiële verslagen 2015 dat de componenten een volledige balans en resultatenrekening moeten voorleggen.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015) / 20

- De publicatiekosten dalen van 408.431 euro naar 145.116 euro, voornamelijk doordat er geen verkiezingen hebben plaatsgevonden in de loop van het boekjaar 2015 (bijkomende inlichting).

1.9 Groen

a) Componenten

- De liquide middelen van *Groen Nationaal fv* stijgen van 444.618 euro naar 1.317.752 euro voornamelijk wegens een interne verschuiving van middelen vanuit *Groen Fonds vzw* (bijkomende inlichting).

De kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten van dezelfde component dalen van 255.077 euro naar 961 euro. In 2014 was er vanuit *Groen Nationaal fv* een belangrijke dotatie aan *Groenhuis vzw*. In functie van de financiering van kosten verbonden aan de verkiezingscampagne waren er in 2014 enkele keren interne overschrijvingen tussen beide componenten. Dit was niet meer het geval in 2015. (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component stijgt van 62.040 euro naar 344.527 euro voornamelijk wegens de hierboven vermelde daling van kosten.

- Het resultaat van *Groen Fonds vzw* (consoliderende entiteit) daalt van -13.105 euro naar -492.552 euro. De toename van de kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten (van 1.543.340 euro naar 2.618.954 euro) verklaart voornamelijk deze daling.

Het gaat hier om de dotatie van *Groen Fonds vzw* naar *Groen Nationaal fv* en *Groenhuis vzw*. Een deel van de toename wordt verklaard door de gestegen personeelskosten bij *Groenhuis vzw*. Het overige deel van de stijging wordt verklaard door de opbouw van reserves bij dezelfde component voor de investering in (her)huisvesting (bijkomende inlichting).

- De liquide middelen van *Groenhuis vzw* nemen toe van 11.213 euro naar 520.160 euro wegens een verschuiving tussen componenten (bijkomende inlichting).

Het maatschappelijk fonds en reserves van dezelfde component stijgt van 150.000 euro naar 300.000 euro wegens de opbouw van de hierboven vermelde reserve (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde stijgen van 238.100 euro naar 638.100 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.

1.10 Ecolo

a) Componenten

- De liquide middelen van *Ecodota-Ecolo Fédéral vzw* (consoliderende entiteit) dalen van 2.659.514 euro naar 471.762 euro. De bedrijfsrevisor heeft deze evolutie uitgelegd als het logische gevolg van de vermindering van de geldmiddelen

(daling van overheidsbijdragen) en van de spreiding van de aan de verkiezingen 2014 verbonden reorganisatiekosten.

Het maatschappelijk fonds en reserves van dezelfde component daalt van 1.950.055 euro naar 809.077 euro. Deze variatie stemt overeen met het negatieve resultaat van het boekjaar 2015 (-1.140.978 euro tegen -553.051 euro in 2014). Dit resultaat wordt voornamelijk beïnvloed door de grotere daling van de opbrengsten uit de gewone werking dan de daling van de kosten voor de gewone werking.

Langs passiefzijde van dezelfde component dalen de voorzieningen voor verkiezingspropaganda van 1.077.895 euro naar 0 euro. Deze variatie wordt verklaard door een terugname voor het volledige bedrag ingevolge een beslissing van de raad van beheer. Deze laatste heeft, na vaststelling van het resultaat van het boekjaar 2015, beslist een deel ervan toe te wijzen aan het bestemd fonds voor verkiezingsuitgaven (bijkomende inlichting).

De voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen van die component stijgen van 0 euro naar 579.555 euro. De bedrijfsrevisor heeft toegelicht dat deze post overeenkomt met voorzieningen die bestemd zijn om het gedeelte van de contractuele compenserende verplichtingen en de vooropzegt te dekken, dat als een vermoedelijke kost wordt gezien in verband met het sociale herstructureringsplan.

De schulden op ten hoogste één jaar uit gewone werking van dezelfde entiteit dalen van 501.878 euro naar 115.977 euro. De bedrijfsrevisor heeft aangegeven dat deze evolutie overeenkomt met de daling van de leveranciersrekeningen wegens de heel sterke vermindering van de kosten voor diensten en diverse goederen.

De aan de bezoldigingen en sociale lasten verbonden schulden van dezelfde component dalen van 270.890 euro naar 127.404 euro.

De diverse opbrengsten van dezelfde component dalen van 312.490 euro naar 142.047 euro. De voornaamste diverse opbrengsten stemmen overeen met herfacturaties (van kopieën en afdrukken, van postzegels en van personeel) die in 2015 allemaal gedaald zijn (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde dalen van 1.371.717 euro naar 355.522 euro.

Zoals vermeld onder punt a) hierboven heeft de consoliderende vzw het geheel van haar voorzieningen voor verkiezingspropaganda teruggenomen (alvorens in het kader van de winstverdeling een gedeelte ervan naar een bestemd fonds over te dragen). De beheersorganen van verschillende andere componenten hebben echter beslist om toevoegingen aan hun eigen voorzieningen te boeken (en dit voor een bedrag van 61.700 euro voor het geheel van de betrokken entiteiten) (bijkomende inlichting). Dit komt (op het geconsolideerde niveau) als volgt tot uiting: 1.371.717 euro voorziening voor verkiezingspropaganda op het einde van

2014 - terugname van 1.077.895 euro + toevoegingen van 61.700 euro = 355.522 euro op het einde van 2015.

- De voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen langs passiefzijde stijgen van 0 euro naar 579.555 euro. Zie de hierboven bij punt a) vermelde commentaren.
- De schulden uit gewone werking dalen van 625.532 euro naar 194.971 euro. Zie eveneens de hierboven bij punt a) vermelde commentaren.

1.11 Vlaams Belang

a) Componenten

- De geldbeleggingen van *Vlaams Belang fv* dalen van 3.000.912 euro naar 1.032 euro terwijl de liquide middelen toenemen van 2.147.098 euro naar 5.012.561 euro. Voor de verklaring van deze variaties wordt verwezen naar de hieronder vermelde commentaar m.b.t. de geconsolideerde rekeningen.

Het resultaat van deze component stijgt van -1.056.418 euro naar -196.524 euro wegens de hogere vermindering van de kosten voor de gewone werking dan de opbrengsten uit de gewone werking.

- Het resultaat van *Algemeen Vlaams Belang vzw* stijgt van -591.118 euro naar 17 euro. Deze evolutie wordt verklaard doordat geen kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten worden geboekt in 2015 terwijl deze in 2014 591.046 euro bedroegen. In 2014 werd een vordering op een andere geconsolideerde component verminderd door het toekennen van een dotatie wat niet meer het geval was in 2015 (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De geldbeleggingen dalen van 3.000.912 euro naar 1.032 euro terwijl de liquide middelen stijgen van 4.027.250 euro naar 7.312.293 euro. De bijlage bij het verslag van de revisor vermeldt dat 3 miljoen euro van de eerste post naar de tweede werd overgeboekt.
- Het geconsolideerde resultaat stijgt van -1.969.315 euro naar 37.160 euro. Uit de bijlage bij het verslag van de revisor blijkt deze evolutie hoofdzakelijk te verklaren door een sterkere daling van de kosten dan van de opbrengsten.

1.12 PTB-GO!

a) Componenten

- De overige vorderingen op ten hoogste één jaar van *PVDA-PTB-22 vzw* (consoliderende entiteit) dalen van 333.804 euro naar 14.500 euro. Het hogere bedrag in 2014 wordt voornamelijk verklaard door een vordering in verband met de Belgische overheidsbijdragen voor het boekjaar 2014 die pas in 2015 werd geïnd (bijkomende inlichting).

De liquide middelen van dezelfde component stijgen van 70.933 euro naar 617.508 euro. Het betalingsuitstel van de Belgische overheidsbijdragen en het feit dat de afdrachten van de verkozenen slechts op zeven maanden betrekking hadden, verklaren het lagere bedrag van 2014 (bijkomende inlichting).

Bij dezelfde component stijgen de kosten voor dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten van 137.000 euro naar 532.000 euro. Deze toename gaat eveneens samen met de meer regelmatige en grotere beschikbaarheid van de geldmiddelen afkomstig van de Belgische overheidsbijdragen (bijkomende inlichting).

- De opbrengsten uit de bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van *Partij van de Arbeid van België fv* stijgen van 144.440 euro naar 539.440 euro. De partij heeft bevestigd dat deze variatie samengaat met de vorige commentaar (bijkomende inlichting).

De giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen van dezelfde component dalen van 265.799 euro naar 7.423 euro.

- Het overgedragen resultaat van *Dienen vzw* stijgt van 116.402 euro naar 345.693 euro. De variatie stemt overeen met het positieve resultaat van het boekjaar 2015 (229.291 euro tegen 85.957 euro in 2014). De variatie van dit resultaat wordt voornamelijk beïnvloed door de toename van de opbrengsten uit de gewone werking maar beperkt door de verhoging van de kosten voor de gewone werking.
- De overige vorderingen op ten hoogste één jaar van *Studio 171 vzw* dalen van 358.798 euro naar 229 euro. Eind 2014 had de component een vordering inzake terug te vorderen btw geboekt die in de loop van 2015 werd terugbetaald (bijkomende inlichting).

Bij dezelfde component dalen de overige financiële schulden op meer dan één jaar van 201.375 euro naar 70.000 euro wegens hun gedeeltelijke aflossing in de loop van 2015 (bijkomende inlichting).

- De opbrengsten uit de bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten van *Studiedienst PVDA vzw* stijgen van 57.700 euro naar 232.200 euro. Deze stijging was bedoeld om de hogere kosten van de studiedienst, met name op het vlak van personeelskosten, te dekken. Bovendien hadden de bijdragen van de andere entiteiten in 2015 betrekking op twaalf maanden tegenover slechts enkele maanden op het einde van 2014 (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De overige vorderingen op ten hoogste één jaar dalen van 720.099 euro naar 17.760 euro voor dezelfde als hierboven onder punt a) vermelde reden (bijkomende inlichting).
- De giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen dalen van 267.585 euro naar 10.323 euro.

1.13 DéFI

a) Componenten

De bij deze partij op het niveau van de componenten gebruikte terminologie wijkt occasioneel af van die van het wettelijke schema (cf. opmerking geformuleerd onder punt 5.5 van deel 1 van onderhavig verslag). In wat volgt wordt deze terminologie – hoewel verkeerd – aangehouden.

- De overige vorderingen op ten hoogste één jaar van *DéFI* *fv* dalen van 147.477 euro naar 51.928 euro voornamelijk wegens de inning van een vordering van 98.000 euro op een andere component (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component stijgt van -207.473 euro naar -96.498 euro wegens een sterkere vermindering van de "kosten voor voorraden, goederen, diensten en diverse goederen" dan van de "omzet".

- Het overgedragen resultaat van *Solidarité DéFI* vzw (consoliderende entiteit) stijgt van -117.818 euro naar -8.754 euro. De variatie stemt overeen met het positieve resultaat van het boekjaar 2015 (109.064 euro tegen -188.517 euro in 2014). Dit resultaat wordt voornamelijk verklaard door de toename van de "omzet" en de vermindering van "kosten voor voorraden, goederen, diensten en diverse goederen".

De financiële schulden op meer dan één jaar van dezelfde component dalen van 140.000 euro naar 0 euro wegens hun overdracht naar de rubriek schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen.

De "handelsschulden" van de voornoemde component stijgen van 9.970 euro naar 117.387 euro voornamelijk wegens een in 2016 betaalde schuld van 90.000 euro tegenover een leverancier.

De personeelskosten van dezelfde component stijgen van 19.594 euro naar 244.555 euro voornamelijk wegens personeelsaanwervingen (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- De financiële schulden op meer dan één jaar dalen van 140.000 euro naar 0 euro voor dezelfde reden als deze hierboven onder punt a) vermeld.
- De schulden uit gewone werking stijgen van 35.861 euro naar 135.552 euro. De reden van deze variatie is hierboven onder punt a) becommentarieerd.
- De personeelskosten stijgen van 32.750 euro naar 285.335 euro. De reden van deze variatie is eveneens hierboven onder punt a) becommentarieerd.
- Het geconsolideerde resultaat stijgt van -416.965 euro naar 15.200 euro voornamelijk wegens de stijging van de Belgische overheidsbijdragen enerzijds en de vermindering van de kosten voor de gewone werking anderzijds.

1.14 PP**a) Componenten**

De materialiteitsgrens (5% van het geconsolideerde balanstotaal) van de partij PP bedraagt 6.000 euro. Door dit lage bedrag neemt het aantal boekhoudkundige rubrieken die kunnen worden becommentarieerd toe. Om nodeloze herhalingen te vermijden zijn enkel de variaties van de geconsolideerde rekeningen in het voorliggende advies vermeld.

b) Geconsolideerde rekeningen

- De liquide middelen stijgen van 7.914 euro naar 99.506 euro. De stijging van de Belgische overheidsbijdragen is hiervoor waarschijnlijk de voornaamste reden.
- Het overgedragen resultaat stijgt van -6.882 euro naar 23.391 euro. De variatie stemt overeen met het positieve resultaat van het boekjaar 2015 (30.273 euro tegen -5.482 euro in 2014). De variatie van dit resultaat wordt voornamelijk verklaard door de hogere toename van de opbrengsten uit de gewone werking dan van de kosten voor de gewone werking.
- De voorzieningen voor verkiezingspropaganda langs passiefzijde stijgen van 0 euro naar 100.000 euro wegens de nettotoevoegingen van het boekjaar.
- De schulden uit gewone werking dalen van 44.014 euro naar 6.479 euro voornamelijk wegens de betaling in 2015 van schulden van het boekjaar 2014 (bijkomende inlichting).
- De giften, schenkingen en legaten van natuurlijke personen dalen van 15.040 euro naar 1.020 euro.
- De diverse opbrengsten stijgen van 6.610 euro naar 29.576 euro. Bijlage IX vermeldt de terugbetaling van kosten uitgevoerd voor derden.
- De inkopen dalen van 6.524 euro naar 0 euro omdat er in 2015 geen enkele aankoop werd verricht van met het logo van de partij voorzien promotiemateriaal (bijkomende inlichting).
- De kosten voor andere dotaties - theoretisch uitgesplitst in bijlage X - stijgen van 0 euro naar 33.830 euro wegens de in 2015 door de partij verleende steun aan een communicatiekanaal (bijkomende inlichting).
- De huisvestingskosten stijgen van 19.668 euro naar 48.000 euro wegens een langere huurperiode (12 maanden in 2015 tegen 4 maanden in 2014) en opfrissingswerken (bijkomende inlichting).
- De diverse kosten (voornaamste post 2015 bij de kosten voor de gewone werking) stijgen van 113.213 euro naar 233.614 euro wegens de langere periode (12 maanden i.p.v. 4) waarin verschillende kosten werden gedragen (namelijk, maar niet exclusief, de kost van de aan de bestuurders van de partij gestorte bestuurdersbezoldigingen) (bijkomende inlichting).

2 Algemeen onderzoek van de rekeningen van de componenten en van de geconsolideerde rekeningen

In deze rubriek komen alleen de opmerkingen voor waarover de partijen in het vorige boekjaar/de vorige boekjaren geen verklarende commentaar hebben verstrekt.

- 2.1 Het maatschappelijk fonds en reserves van één partij [Open Vld] bedraagt 6.197 euro. Het wordt gevormd door het maatschappelijk fonds en reserves van *Centrum voor Vorming en Beleid cvba* dat een negatief eigen vermogen heeft en dat in 2015 geen boekhoudkundige verrichtingen heeft geregistreerd (evenmin in 2014).

In het kader van zijn antwoorden op de vragen gesteld door het Rekenhof, werd door de partij gemeld dat de voornoemde component in 1988 werd opgericht met een maatschappelijk kapitaal van 2.000.000 BEF waarvan 250.000 BEF (6.197 euro) werd volstort. Dit is de enige entiteit binnen de consolidatieperimeter die een vennootschapsrechterlijk kapitaal bij oorsprong heeft. Deze vennootschap ontwikkelt geen activiteiten meer. Zijn negatieve vermogen bestaat niet uit een schuld tegenover derden maar de financiering ervan situeert zich binnen een liberale entiteit.

- 2.2 Meerdere componenten van één partij [Vlaams Belang] hebben in 2015 geen activiteiten ontwikkeld en er zijn voor hen geen boekhoudkundige verrichtingen geregistreerd in 2015 (activa, passiva en resultatenrekening gelijk aan nul). Volgens een commentaar bij de overgezonden rekeningen werden zij "opgenomen" in andere componenten. Anderzijds vermeldt een opmerking bij de geconsolideerde jaarrekening een wijziging in de consolidatiekring ingevolge de "*stopzetting van de activiteiten van de regio's Noord-Limburg en Zuid-Limburg welke overgenomen worden door de regio Midden-Limburg*".

Als antwoord op een vraag van het Rekenhof heeft de partij gepreciseerd dat deze verschillende benadering te verklaren is door het feit dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de componenten die hun activiteiten hebben stopgezet in 2014 en wier activiteiten in 2015 werden overgenomen en deze die in 2015 hun activiteiten hebben stopgezet. Deze die hun activiteiten hebben stopgezet in 2014 hebben geen verrichtingen meer geregistreerd in 2015 in tegenstelling tot deze die hun activiteiten in 2015 hebben stopgezet.

- 2.3 Bij één partij [DéFI] worden op het niveau van de geconsolideerde rekeningen, in de kolom betreffende vorig boekjaar, - maar zonder dat dit ergens in het financieel verslag wordt vermeld of toegelicht - drie wijzigingen aan het passief en één wijziging in de resultatenrekening¹⁸ opgenomen.

De schulden op meer dan één jaar ten aanzien van kredietinstellingen stijgen van 0 euro naar 140.000 euro, de schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen stijgen eveneens van 0 euro naar 140.000 euro, de schulden inzake bezoldigingen en sociale lasten stijgen van 0 euro naar 3.722 euro en de overlopende rekeningen van het passief stijgen van 38.608 euro naar 48.117 euro. Het totaal van de schulden

¹⁸ Het Rekenhof is, gelet op de hem toegewezen termijn, niet in staat om alle totalen en subtotalen in de door de partijen overgelegde rekeningen te verifiëren. Dit is de reden waarom bij de controle van de rekeningen 2014 deze fouten niet werden opgemerkt.

opgenomen in de rekeningen 2014 blijft echter ongewijzigd in de rekeningen 2015. Dit, correcte, totaal hield dus rekening met de in 2015 gecorrigeerde cijfers die in 2014 verkeerd werden opgegeven.

De kosten voor administratie en beheer beliepen 26.565 euro in 2014. Dit bedrag werd in 2015 hernomen (in de kolom "vorig boekjaar") voor een totaal van 265.865 euro (met ongewijzigd en correct totaal).

3 **Cijfermatig nazicht van het verband tussen een wijziging van het geconsolideerde vermogen en het geconsolideerde resultaat van het boekjaar**

Op basis van de tabel "Evolutie van het geconsolideerde patrimonium" (in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening) werd het precieze karakter nagegaan van het cijfermatige verband "Nieuw geconsolideerd vermogen = geconsolideerd vermogen op het einde van het vorige boekjaar + geconsolideerde resultaat van het boekjaar - Variatie van de kapitaalsubsidies".

- 3.1 Behalve bij één partij [cdH], heeft de hierboven uitgevoerde verificatie geen enkel verschil aangetoond dat elders niet werd toegelicht.
- 3.2 Bij één partij [cdH] werd een verschil van 5.823 euro vastgesteld. Dit bedrag stemt overeen met het patrimonium van de twee entiteiten die in 2015 niet meer werden opgenomen in de consolidatiekring. Hun respectieve patrimonium werden niet getransfereerd naar één of meerdere andere component(en).

In haar antwoord op de vragen om bijkomende inlichtingen heeft de partij gepreciseerd dat de activa en passiva van deze twee verenigingen niet werden getransfereerd naar andere entiteiten in afwachting van hun definitieve ontbinding. Er werd tevens gemeld dat de liquidatiesaldi niet significant zouden zijn.

Deze informatie had voor elk nuttig gevolg vermeld moeten worden in kader XVIII. Daar de ontbinding van deze twee componenten nog niet voltooid is, hadden ze moeten worden opgenomen in de consolidatiekring 2015.

4 **Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten ervan**

Het nazicht van het verband "Geconsolideerde resultaat - Cumul van de resultaten van de componenten = 0" leidt tot de vaststelling van een verschil van 338.092 euro bij één partij [PS]. Zoals bij de voorgaande boekjaren heeft die partij aangegeven dat zij in het kader van de consolidatie op het niveau van kader XVIII aanpassingen doorvoert op wederkerige rekeningen.

5 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde patrimonium en de cumul van de patrimonie van de verschillende componenten

Het nazicht van het verband "Geconsolideerd patrimonium - Cumul van de patrimonie van de componenten = 0" leidt tot de volgende verschillen:

N-VA	0 euro
PS	961.682 euro [*]
MR	0 euro
CD&V	-90.85 euro [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-32.657 euro [*]
Vlaams Belang	0 euro
PTB-GO!	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

Het Rekenhof is van oordeel dat de verschillen die het tijdens zijn onderzoek had vastgesteld, niet meer moeten worden becommentarieerd indien de kaders XVII en XVIII en/of expliciete commentaar (eventueel geformuleerd voor vorige boekjaren) de passende rekenkundige verantwoordingen duidelijk maken. Dit is het geval voor de drie verschillen aangemerkt met een asterisk [*].

Deel 3 - Verwerking van de vragen gericht aan alle politieke partijen

1 Gebruik van de techniek van bestemde fondsen

1.1 Begrip

De *bestemde fondsen* vormen, in hoofde van de grote¹⁹ verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen, niet-uitkeerbare "reserves"²⁰ bestemd voor een toekomstige specifieke²¹ uitgave of project. Ze worden uitsluitend gevormd in het kader van de resultaatsverwerking en dit voor zover het te bestemmen resultaat positief is. De vorming van bestemde fondsen is niet verplicht. Zij maken deel uit van het eigen vermogen.

Voorzieningen hebben tot doel naar hun aard duidelijk omschreven verliezen of kosten te dekken die, op de balansdatum, waarschijnlijk of zeker zijn doch waarvan het bedrag niet vaststaat. Zij worden geïndividualiseerd naargelang de risico's en kosten die ze moeten dekken. Voorzieningen moeten stelselmatig worden gevormd en zij mogen niet afhangen van het resultaat van het boekjaar. Zij moeten beantwoorden aan de best mogelijke raming van de kosten die waarschijnlijk worden geacht of, in het geval van een verplichting, aan de best mogelijke raming van het bedrag noodzakelijk om deze, per einde boekjaar, te honoreren. Voorzieningen maken geen deel uit van het eigen vermogen.

1.2 Vaststellingen

Het Rekenhof heeft de dertien politieke partijen die een financieel verslag voor boekjaar 2015 hebben ingediend, de vraag gesteld of ze al dan niet bestemde fondsen hebben.

¹⁹ Worden beschouwd als grote verenigingen: deze waarop, bij de afsluiting van het boekjaar, ten minste twee van de volgende drie criteria van toepassing zijn: (a) het equivalent, gemiddeld over het jaar, van 5 voltijdse werknemers, (b) in totaal 312.500 euro aan andere dan uitzonderlijke ontvangsten, exclusief de belasting over toegevoegde waarde en (c) een balans totaal van 1.249.500 euro.

²⁰ De bijlage bij het koninklijk besluit van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen omvat de van toepassing zijnde minimumindeling van genormaliseerd rekeningstelsel. Rubriek 13 van dit rekeningstelsel is getiteld "bestemde fondsen". Dezelfde rubriek 13 van het genormaliseerd rekeningstelsel van toepassing op handelsvennootschappen heeft als titel "Reserves" in plaats van "bestemde fondsen". De term "reserves" bestaat niet in het genormaliseerd rekeningstelsel van toepassing op verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen. Artikel 7, 2°, van hetzelfde besluit, dat de wijzigingen opneemt die werden aangebracht aan de bepalingen van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen, preciseert dat in artikel 57, §3, 1°, [van het KB van 30/01/2001] het woord "reserves" wordt vervangen door de woorden "bestemd fonds". Vandaar het geassimileerd gebruik van beide termen.

²¹ Het rekeningstelsel van toepassing op de grote verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen voorziet hoofdzakelijk de vorming van fondsen bestemd voor investeringen (rekening 130) en van fondsen bestemd voor sociaal passief (rekening 131). Het voorziet tevens de mogelijke vorming van andere bestemde fondsen (rekening 132).

Uit de ontvangen antwoorden blijkt dat:

- Negen²² partijen geen gebruik maken van de techniek van de bestemde fondsen.
- Eén partij gebruik maakt van de techniek in het kader van het sociaal passief.
- Eén partij gebruik maakt van de techniek in het kader van toekomstige investeringen.
- Eén partij gebruik maakt van de techniek in het kader van het sociaal passief en de verkiezingsuitgaven.
- Eén partij gebruik maakt van de techniek in het kader van het sociaal passief, van toekomstige investeringen, van de verkiezingen, van een niet-gepreciseerde bestemming en van andere bestemmingen.

1.3 Algemene beschouwingen omtrent het gebruik van bestemde fondsen

Artikel 23, §1, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, preciseert dat *"het financieel verslag jaarlijks wordt opgemaakt met inachtneming van de bepalingen vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan"*.

Artikel 11, eerste lid, van het door de Controlegeschiedenis op 9 december 2015 goedgekeurde huishoudelijke reglement herneemt de in voormeld artikel 23, §1, tweede lid, gestelde vereiste inzake inachtneming van de bepalingen van de wet van 17 juli 1975 en voegt er in het tweede lid aan toe dat *"Deze verslagen, die ten minste de als bijlage bij de wet van 4 juli 1989 opgesomde documenten bevatten, moeten worden opgesteld overeenkomstig het als bijlage bij dit reglement gevoegde model."*

Naast het feit dat beoogd wordt de opmaak van de verslagen te harmoniseren, laat een enig schema eveneens toe de vergelijkbaarheid van de financiële informatie van de verschillende politieke partijen te bevorderen en, in voorkomend geval, de vergelijkbaarheid tussen de boekjaren.

De Commissie heeft bij de uitwerking van dit schema (en bij de latere aanpassingen ervan) een modelrapport willen opstellen dat specifiek beantwoordt aan haar behoeften. De balansen en jaarrekeningen bevatten aldus rubrieken eigen aan de boekhouding van politieke partijen. Hetzelfde geldt voor verschillende bijlagen bij de geconsolideerde rekeningen.

Op balansniveau van zowel de rekeningen van de componenten als de geconsolideerde rekening van de politieke partijen herneemt de eerste rubriek van het passief een post "maatschappelijk fonds en reserves". Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen beide samenstellende delen ervan en wordt aldus één bedrag voor beide delen samen voorzien. In het huidige model van het wettelijke schema, is het onmogelijk om, wanneer de politieke partijen gebruik maken van bestemde fondsen (ter herinnering gedeeltelijk "assimileerbaar" met reserves), het gebruik ervan te onderscheiden, laat staan, kennis te nemen van de bedragen.

²² Eén partij heeft het volgende vermeld: *"Bestemd fonds: voorziening voor verkiezingspropaganda"*. Onderzoek van de balans bevestigt echter dat het wel degelijk om een voorziening gaat en niet om een bestemd fonds.

Louter vanuit boekhoudkundig oogpunt, heeft het oneigenlijke gebruik van bestemde fondsen tot gevolg dat het resultaat van het boekjaar van partijen die er gebruik van maken wordt overschat (immers de winst werd niet beïnvloed door de kost van het bedrag bedoeld voor de aanleg van voorzieningen). Het is pas in het kader van de winstverdeling dat een deel van de winst wordt toegewezen aan één of ander bestemd fonds en dit zonder enige transparantie op het vlak van de aan de Commissie overgemaakte financiële verslagen.

Noch de wet van 4 juli 1989, noch voormeld huishoudelijk reglement verwijzen naar het koninklijk besluit van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen.

Uit artikel 17, §4²³, van de wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen wordt bovendien afgeleid dat de politieke partijen niet onderworpen zijn aan voormeld koninklijk besluit van 19 december 2003²⁴.

Het Rekenhof is van oordeel dat de wetgever voor de financiële verslagen van de politieke partijen een sui generis regeling heeft voorzien waarin het gebruik van de techniek van de bestemde fondsen niet is opgenomen. Bijgevolg beschouwt het Rekenhof het gebruik ervan niet in overeenstemming met de wettelijke voorschriften eigen aan de opmaak van de financiële verslagen van de politieke partijen.

1.4 Bijzondere overwegingen inzake voorzieningen en kosten voor verkiezingspropaganda

Twee partijen maken gedeeltelijk gebruik van bestemde fondsen voor verkiezingspropaganda terwijl ze ook melding maken van voorzieningen voor verkiezingspropaganda (noodzakelijkerwijs eveneens gedeeltelijk).

Het wettelijke schema (zowel op het niveau van de componenten als op geconsolideerd niveau) voorziet uitdrukkelijk op het passief (rubriek "V.A.A. Voorzieningen voor verkiezingspropaganda") een rubriek om theoretisch alle informatie daarover weer te geven. Deze doelstelling wordt niet bereikt wanneer een partij (zelfs gedeeltelijk) gebruik maakt van bestemde fondsen op het vlak van verkiezingspropaganda. Het betreffende bedrag kan zelfs bij benadering niet worden vastgesteld daar de bedragen geboekt onder de bestemde fondsen niet gekend zijn.

²³ "De §§2 en 3 zijn niet van toepassing op: 1° [...]; 2° verenigingen als bedoeld in artikel 1, 1°, van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen".

²⁴ §4, 2°, van artikel 17 werd ingevoegd door een amendement van 21 maart 2007 (DOC 51 2996/002) waarin volgende verantwoording werd opgenomen: "In afwachting van de aanpassing van de wet van 4 juli 1989 aan de wet van 27 juni 1921 en van de aanpassing van het KB van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen, hetgeen nader en grondiger onderzoek vergt, geniet het op dit ogenblik de voorkeur om de desbetreffende bepalingen van de vzw wet niet van toepassing te verklaren op de politieke partijen en hun componenten. De uitsluiting van de politieke partijen uit het toepassingsgebied van artikel 17, §§2 en 3, betekent geen soepelere en voordeliger regeling voor de politieke partijen en hun componenten, maar plaatst ze daarentegen onder een strengere regelgeving."

Bijlage XI.C bevat een samenvatting van de tijdens het boekjaar gedragen verkiezingskosten. Met name wordt er melding gemaakt van de bewegingen (in plus en in min) inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda. In de mate dat de techniek van de bestemde fondsen wordt gebruikt, zijn de in deze bijlage vermelde gegevens op zijn minst gedeeltelijk en wordt bijgevolg een totaal bekomen dat geen getrouw beeld geeft van de economische realiteit.

1.5 Conclusie

Het Rekenhof meent dat de wettelijke bepalingen van de wet van 27 juni 1921, met name deze die betrekking hebben op de boekhouding en de opmaak van de jaarverslagen, niet van toepassing zijn op de politieke partijen. Dit impliceert de facto dat het boekhoudplan hernomen in het voormeld koninklijk besluit van 19 december 2003 evenmin van toepassing is. Het gebruik van de techniek van bestemde fondsen mag bijgevolg niet worden weerhouden.

Het Rekenhof beveelt de Commissie aan de beheersorganen van de betrokken partijen aan te zetten om, in de loop van het boekjaar 2016, de nieuwe boekhoudkundige bestemming te bepalen van de huidige bestemde fondsen (bij voorkeur een transfert naar een rubriek «reserve» of naar een rubriek «voorzieningen») en om de betreffende waarderingsregels desgevallend te wijzigen. Wat meer specifiek de bestemde fondsen voor verkiezingsuitgaven betreft, past het dat de betrokken politieke partijen de betreffende bestemde fondsen boekhoudkundig transfereren naar de desbetreffende onder het passief van de balans opgenomen post inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda. Inzake verkiezingspropaganda zou in de toekomst, ingevolge beslissingen van de beheersorganen, enkel de betreffende post inzake voorzieningen mogen worden gebruikt.

2 Boekhoudkundige verrichtingen inzake belastingen op het resultaat

2.1 Begrip

Zonder in detail te treden van wat artikel 96 van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het wetboek van vennootschappen ter zake voorziet, worden onder de rubriek "Belastingen op het resultaat" volgende soorten belastingen geboekt:

• Voorafbetalingen, • Werkelijke voorheffingen die met belastingen verrekenbaar zijn	voor zover het bedrag van deze voorafbetalingen en voorheffingen niet hoger is dan het geraamde bedrag van de verschuldigde belastingen
• Best mogelijke raming van de op het einde van het boekjaar verschuldigde belasting • Regularisatieboekingen²⁵ inzake belastingen van vorig/vorige boekja(a)r(en)	

²⁵ Het werkelijke bedrag van de op het einde van het boekjaar geraamde belasting is pas met zekerheid gekend bij ontvangst van de aanslag in het volgende boekjaar. "Correctie-" of regularisatieboekingen tussen reële en geraamde bedragen zijn dan ook regelmatig aan de orde.

Deze diverse elementen refereren hoofdzakelijk aan begrippen in het kader van vennootschapsbelasting.

De vzw's van de politieke partijen zelf zijn onderworpen aan de belastingsregels inzake rechtspersonen. Deze beperken zich tot de bevrijdende onroerende en roerende voorheffing²⁶ en, in voorkomend geval, tot diverse bijdragen²⁷. Hierbij komt nog de jaarlijkse taks op de vzw's²⁸, ook wel patrimoniumtaks genoemd.

Feitelijke verenigingen (inbegrepen deze die deel uitmaken van de consolidatiekring van de politieke partijen) hebben geen rechtspersoonlijkheid en zijn derhalve niet onderworpen aan belastingen.

2.2 Vaststellingen

Het Rekenhof heeft vastgesteld, zowel in de financiële rapporten van 2015 als van voorgaande jaren, dat de rubriek "IX. Belastingen op het resultaat" van de geconsolideerde resultatenrekening bij bepaalde partijen ingevuld werd door een bedrag gelijk aan nul terwijl bij andere partijen een bedrag verschillend van nul werd ingevuld. Het heeft bij de dertien partijen die een financieel verslag voor het boekjaar 2015 hebben ingediend, navraag gedaan omtrent de aard en de bedragen die werden ingevuld onder de desbetreffende rubriek van hun jaarverslag.

Uit de ontvangen antwoorden blijkt dat:

- Acht partijen geen enkele commentaar hebben gegeven behoudens om te melden dat, in voorkomend geval, hun rubriek "Belastingen op het resultaat" gelijk is aan nul.
- De vijf overige partijen uiteenlopende verrichtingen hebben geboekt onder de desbetreffende rubriek:

²⁶ Deze moeten soms onmiddellijk worden betaald door de begunstigde van de inkomsten, zelfs indien de algemene regel voorziet dat deze aan de bron moet worden ingehouden.

²⁷ Namelijk bijdragen op bepaalde onroerende inkomsten, niet-verantwoorde uitgaven, bepaalde pensioenen en pensioenbijdragen, bepaalde uitgekeerde dividenden, bepaalde meerwaarden op gebouwde onroerende goederen, ongebouwde onroerende goederen of belangrijke deelnemingen.

²⁸ De jaarlijkse taks op de vzw's, ook wel patrimoniumtaks genoemd, is een taks tot vergoeding van de successierechten die in het geval van een rechtspersoon niet kunnen worden geheven. Ze is verschuldigd door de vzw's waarvan het patrimonium uitstijgt boven 25.000 euro. De grondslag voor deze belasting is het geheel van de bezittingen die de vzw in eigendom heeft, zowel lichamelijke (bv. gebouwen) als onlichamelijke (bv. auteursrechten). Het tarief van deze belasting is 0,17%.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2015) / 34

Tabel 2 – Aard van de belastingen geboekt onder de rubriek "Belastingen op het resultaat" (voor de 5 partijen die dienaangaande bijkomende informatie hebben aangeleverd)

	Partij 1	Partij 2	Partij 3	Partij 4	Partij 5
Roerende voorheffing	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja
Onroerende voorheffing	Neen	Neen	Neen	Ja	Neen
Belasting rechtspersonen	Neen (1)	Ja	Neen (1)	Ja	Neen (1)
Taks op de vzw's	Neen (2)	Neen	Neen	Ja	Neen (2)

- (1) Het is onmogelijk om uit de door de drie partijen aangeleverde inlichtingen af te leiden of de afwezigheid van een bedrag te wijten is aan het feit dat geen enkele belasting van die aard verschuldigd is, of omgekeerd, of de belasting werd geboekt onder een andere post.
- (2) Het is onmogelijk om uit de door de twee partijen aangeleverde inlichtingen af te leiden of ze daadwerkelijk onderworpen zijn aan de taks op de vzw's (hoewel deze hypothese zeer waarschijnlijk is, cf. tweede gedachtestreep van 2.3 hieronder).

Uit de door de partijen aangeleverde inlichtingen blijken nog andere verschillen:

- De roerende voorheffing op financiële inkomsten wordt bij drie partijen geboekt onder "Belastingen op het resultaat", maar onder "Financiële kosten" bij een vierde partij en nog onder "Andere kosten voor de gewone werking" bij een vijfde partij.
- De onroerende voorheffing wordt bij één partij geboekt onder "Belastingen op het resultaat", bij een tweede partij onder "Huisvestingskosten" en bij een derde partij onder "Andere kosten voor de gewone werking". De overige twee partijen hebben dienaangaande geen inlichtingen verschaft.
- Het bedrag van de jaarlijkse taks op de vzw's werd bij één partij geboekt onder de rubriek "Belastingen op het resultaat". Een andere partij heeft de taks onder "Andere kosten voor de gewone werking" geboekt. De overige partijen hebben dienaangaande geen gedetailleerde informatie verschaft.

2.3 Onderzoek van de stand van zaken

- Op basis van enkel de financiële verslagen is het Rekenhof niet bij machte om uit te maken of er, bij die of gene partij, al dan niet een belastbare basis bestaat waarop een specifieke bijdrage wordt geheven die de betrokken partij had moeten registreren onder de rubriek "Belastingen op het resultaat".
- Wat de taks op de vzw's betreft, blijkt dat alle partijen (ten minste) een component hebben waarvan het totaal aan immateriële, materiële en financiële activa de drempel van 25.000 overschrijdt waardoor het waarschijnlijk is dat, voor hen allen, de taks daadwerkelijk verschuldigd is.
- Het is zeer waarschijnlijk dat het merendeel van de politieke partijen financiële ontvangsten hebben die onderworpen zijn aan de betaling van roerende voorheffing of dat ze onderworpen zijn aan onroerende voorheffing(en).

In voorkomend geval betreft het in geen geval voorheffingen die op de belastingen moeten worden aangerekend (aangezien ze de basis zelf uitmaken van de belastingen van de rechtspersonen). Het blijkt a priori coherent dat ze niet onder de rubriek "Belastingen op het resultaat" worden geboekt, wat het geval is voor tien van de dertien partijen.

Twee partijen bewandelen een middenweg door de roerende voorheffing op te nemen maar niet de onroerende voorheffing.

Eén partij, ten slotte, verwijst naar de nieuwe bepalingen van het koninklijk besluit betreffende de boekhouding van de grote verenigingen en stichtingen²⁹ en boekt de twee soorten voorheffingen in de hierboven vermelde rubriek.

Het Rekenhof merkt op dat, ten aanzien van de boekhoudkundige registratie van de belastingen, de verschillen inzake boeking de facto de vergelijkbaarheid tussen de politieke partijen hindert. Deze verschillen in boeking zijn het gevolg van zowel de interpretatie van de toepasselijke boekhoudkundige wetgevingen als van het feit dat de rubriek "Belastingen op het resultaat" van het wettelijke schema niet samen gaat met het belastingsregime eigen aan de vzw's.

Het Rekenhof heeft reeds aangegeven dat, volgens zijn inzichten, de wet van 17 juli 1975 en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten toepasselijk zijn op de financiële verslagen van de politieke partijen. Met betrekking tot de onder deze hoofding behandelde problematiek, wordt een homogene toepassing van de boekhoudverrichtingen in elk geval gehinderd door de ontstentenis van een specifiek boekhoudplan.

2.4 Conclusie

Het Rekenhof suggereert de Commissie de politieke partijen te verzoeken de titel "Belastingen op het resultaat" te lezen als "Tijdens het boekjaar gedragen kosten inzake belastingen" en daarbij te vragen om, vanaf boekjaar 2016, een boekhoudkundige subrubriek (grotendeels gebaseerd op deze van de vzw-boekhouding) te hanteren die er als volgt zou kunnen uitzien:

67	Verschuldigde of gestorte belastingen
670	Inkomstenbelastingen
6701	Onroerende voorheffingen (volledig)
6702	Roerende voorheffingen (volledig)
6703	Andere inkomstenbelastingen
671	Jaarlijkse taks tot vergoeding van de successierechten
770	Recuperatie of regularisering van de van de entiteit gevorderde of in te vorderen belasting

²⁹ Koninklijk besluit van 18 december 2012 tot wijziging van het koninklijk besluit van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen – heeft wat de rubriek "Belastingen op het resultaat" betreft het boekhoudplan van de grote vzw's gedefinieerd: 670 Inkomstenbelastingen (bevattende 6701 Onroerende voorheffing, 6702 Roerende voorheffing, 6703 Overige inkomstenbelastingen) en 671 Jaarlijkse taks tot vergoeding van de successierechten.

Avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (Exercice 2015)

Rapport adopté en assemblée générale de la Cour des comptes du 19 octobre 2016

Par lettre du 19 juillet 2016, reçue le 20 juillet 2016, le président de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques a transmis à la Cour des comptes les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2015¹ et lui a demandé de rendre, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

En vertu de l'article 24, deuxième alinéa, de la loi du 4 juillet 1989, modifiée par la loi du 6 janvier 2014 et par la loi du 11 juin 2015, le président de la Chambre des représentants transmet *« sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires visés à l'alinéa 1er, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre, en application de l'article 1er, 4°, alinéa 3, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports. La Cour des Comptes peut en outre demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22. »*

Dans son premier avis remis le 6 août 2003 portant sur les rapports financiers afférents à l'exercice 2002², la Cour des comptes a précisé le cadre légal dans lequel s'inscrit son intervention.

La loi du 6 janvier 2014, modifiant la loi du 4 juillet 1989, a réformé trois modalités de contrôle de la Cour des comptes dans le cadre de la reddition de son avis sur les rapports financiers des partis politiques :

- L'article 28, 3°, de la loi précitée porte la période d'examen des rapports financiers de un à trois mois.
- L'article 28, 4°, prévoit que la Cour des comptes peut demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22.
- L'article 31 énonce que le bilan et le compte de résultat de chaque composante des partis politiques sont établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle relatif aux dépenses électorales et à la comptabilité des partis.

Les articles 3 et 6 de loi du 11 juin 2015, modifiant la loi du 4 juillet 1989 précitée, ont introduit des dispositions transitoires relatives aux rapports financiers rendus pour l'exercice 2014. Ces dernières ont essentiellement eu pour effet de reporter d'un an l'entrée en vigueur des trois dispositions ci-dessus évoquées. En conséquence, celles-ci trouvent leur application, pour la première fois, dans le cadre de la reddition des rapports financiers relatifs à l'exercice 2015.

Le nouveau modèle des rapports financiers est repris dans l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur³ adopté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques en date du 9 décembre 2015. Par rapport à la version antérieure, les principales modifications portent sur:

¹ DOC 54 1959/001 à 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 et 19.

³ DOC 54 1519/001.

- le remplacement de la présentation synthétique des comptes des composantes par la communication de l'intégralité de leur bilan et de leur compte de résultats;
- la suppression de la communication du nombre de personnes occupées (en équivalent temps plein) auprès des différentes composantes;
- la suppression du « Modèle II » qui reprenait une synthèse (signée) du compte de résultats consolidé.

Les nouvelles dispositions légales ne font état d'aucune mention relative à la publicité à accorder aux demandes de renseignements supplémentaires que la Cour des comptes peut, le cas échéant, adresser aux partis politiques, ni aux réponses formulées par les partis. La Cour des comptes a retenu le principe de s'adresser individuellement aux partis, sans faire mention des questions posées aux autres partis (sauf évidemment dans le cas de questions communes à l'ensemble des partis).

Les éventuelles demandes de renseignements supplémentaires s'articulent comme suit :

1. Questions adressées à l'ensemble des partis politiques

Ces questions portent essentiellement sur la collecte d'informations susceptibles de permettre à la Cour des comptes de formuler des recommandations destinées à améliorer la comparabilité des rapports financiers des différents partis politiques. Les questions sont identiques pour l'ensemble des partis. Les réponses reçues dans le cadre de cette rubrique sont traitées anonymement dans l'avis rendu par la Cour des comptes.

2. Questions portant sur les comptes rendus par une ou plusieurs composante(s) du parti

3. Questions portant sur les comptes consolidés du parti

Les réponses portant sur des questions spécifiquement adressées à un parti sont traitées dans la partie 1 ou 2 de l'avis en fonction de leur objet avec la mention « (information supplémentaire) ». Le traitement des réponses aux questions adressées à l'ensemble des partis politiques fait, le cas échéant, l'objet d'un développement dans une partie spécifique (nouvelle partie 3) de l'avis rendu par la Cour des comptes.

Compte tenu des données disponibles dans les documents parlementaires, le contrôle des rapports financiers de l'année 2015 des partis politiques porte, comme lors des exercices précédents, sur les aspects formels⁴ (Partie 1) et financiers⁵ (Partie 2) énumérés ci-après. La Cour des comptes ne se prononce donc pas sur la validité et sur la réalité des opérations sous-jacentes dans la mesure où elle n'a pas accès aux pièces justificatives.

⁴ Un nouveau point 1 a été ajouté afin de vérifier si les rapports financiers respectent le nouveau schéma légal (en vigueur à dater de la reddition des rapports financiers 2015). L'ancien point 6, examinant la concordance entre les chiffres repris dans le résumé (dorénavant supprimé) des rapports financiers et ceux figurant dans le bilan consolidé a été supprimé. Un nouveau point 12 a été adjoint en vue de faire mention des partis qui ont fait l'objet de demandes de renseignements supplémentaires et qui ont - ou non - communiqué leurs réponses dans le délai prévu.

⁵ L'ancien point 17, examinant le ratio « coût moyen du personnel » (coûts du personnel / nombre de personnes occupées, exprimé en équivalent temps plein) a été supprimé dans la mesure où les informations relatives au personnel occupé ne doivent plus être communiquées dans les rapports financiers.

La troisième partie de l'avis aborde, le cas échéant, à dater de l'examen portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015, le traitement des questions adressées indistinctement à tous les partis politiques.

Mise en œuvre de recommandations formulées par la Cour des comptes dans son précédent avis

Aucune recommandation n'a été formulée par la Cour des comptes dans son avis portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2014.

Le document parlementaire⁶ relatif à l'examen, par la Commission de contrôle, des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2014 ne fait également mention d'aucune recommandation spécifique en matière de reddition des rapports financiers futurs.

⁶ DOC 54 1072/003.

Partie 1 - Aspects formels

1 Respect du nouveau modèle de rapport financier

Le nouveau schéma légal des rapports financiers s'articule comme suit :

Titre : Rapport financier relatif au parti politique ... et ses composantes

Texte introductif faisant essentiellement référence à la transmission du rapport financier conformément à l'article 24 de la loi du 4 juillet 1989. Ce texte introductif comporte un seul paragraphe et est suivi de la signature de la ou des personne(s) autorisée(s) à représenter l'ASBL consolidante.

1. Identification du parti et de ses composantes
2. Bilan et compte de résultats de chaque composante
3. Comptes consolidés du parti et de ses composantes
4. Rapport du réviseur d'entreprises

Pour l'exercice 2015, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif en ce qui concerne la structure générale nouvellement imposée des rapports financiers. Dans un souci d'exhaustivité, la Cour des comptes attire néanmoins l'attention sur les constatations suivantes :

- 1.1 D'un point de vue strictement formel, le document reprenant le texte introductif s'écarte plus ou moins largement de celui prévu par le schéma légal (titre non conforme, mentions ou paragraphes additionnels) auprès de plusieurs partis [PS - MR - Open Vld - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - DéFI]. La formulation même de l'unique alinéa introductif prévu par le schéma légal n'est pas correctement reprise auprès de quatre partis [PS - Open Vld - Vlaams Belang - DéFI]. Enfin, ce texte introductif est mentionné à plusieurs reprises (parfois sous des formes et des titres divers) également auprès de trois partis [Open Vld - cdH - DéFI].
- 1.2 Abstraction faite des documents spontanément ajoutés - à des emplacements divers et variés - par certains partis, la structure générale des nouveaux rapports financiers est globalement respectée sauf par un parti [Open Vld] qui fait alterner les parties 1 (identification) et 2 (données financières) de chaque composante au lieu de les reprendre dans des chapitres différents.
- 1.3 Ainsi que signalé au point 1.2, la plupart des partis, à l'exception de trois [CD&V - sp.a - PP], joignent à leur rapport financier des documents non prévus par le schéma légal (table des matières, description et/ou évolution du périmètre de consolidation, description des méthodes de consolidation, rapport à leur conseil d'administration ou rapport de gestion, synthèse de comptes, préambule, conclusion, informations sur la tenue de la comptabilité, l'approbation des comptes ou encore de portée didactique).

La Cour des comptes suggère à la Commission de rappeler aux partis qu'un respect rigoureux du nouveau modèle de rapport financier s'impose, non seulement d'un point de vue légal⁷, mais également en vue d'assurer une uniformité de présentation (notamment au niveau des titres et de leur numérotation), celle-ci étant de nature à faciliter la comparabilité des rapports entre les partis.

Dans le même ordre d'idées, la Cour des comptes suggère à la Commission de demander aux partis de restructurer la présentation de leurs documents additionnels. Tout d'abord en insérant les éléments descriptifs du périmètre de consolidation ainsi que les remarques éventuelles sur son évolution directement sous l'intitulé du point 1 « Identification du parti et de ses composantes », juste avant la présentation des fiches individuelles relatives à ces dernières. Ensuite, en regroupant⁸ sous une rubrique finale intitulée « Annexes » - actuellement non prévue par le schéma légal- les documents de portée réellement informative (méthodes de consolidation, rapport au conseil d'administration ou de gestion, etc.).

- 1.4 Bien que sa transmission ne soit plus prévue par le nouveau modèle de rapport financier, six partis [PS - Open Vld - cdH - Groen - PTB-GO! - DéFI] font encore état d'un résumé financier.
- 1.5 Le nouveau modèle de rapport financier ne prévoit plus la communication du nombre d'ETP (Équivalents Temps Plein). Trois partis communiquent toutefois encore cette information [Open Vld - Ecolo - PTB-GO!].

2 Qualité du ou des signataire(s) des états financiers

Le schéma légal prévoit que le texte introductif du rapport financier soit signé par la/les personne(s) autorisée(s) à représenter l'ASBL chargée, en vertu des articles 22 et 23 de la loi du 4 juillet 1989, de l'élaboration des rapports financiers.

Les dispositions précitées sont globalement respectées sauf auprès d'un parti [PTB-GO!]. Le texte introductif du rapport financier de ce parti est absent. Par ailleurs, la signature manuscrite d'un représentant de l'ASBL consolidante ne figure sur aucun document du rapport financier communiqué par le parti.

3 Existence des données identificatrices et financières pour chacun des partis politiques et chacune de leurs composantes

Pour l'ensemble des partis, aucune donnée identificatrice ou financière n'est manquante.

⁷ Le troisième alinéa de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, précise que " Le rapport financier comprend au moins les documents énumérés en annexe de la présente loi, le cas échéant dans la forme prévue par cette annexe. "

⁸ Bien qu'accessoires, certaines informations complémentaires permettent d'apporter des précisions ou des éclairages additionnels, notamment au niveau de montants repris dans les comptes ou d'évolutions diverses. En interdisant la production conduirait de facto à réduire la transparence supplémentaire que certains partis entendent donner à leurs rapports financiers, raison pour laquelle la Cour des comptes est en faveur de leur regroupement à la fin de ces derniers.

4 **Respect des exigences formelles relatives aux données identificatrices des partis politiques et de leurs composantes**

En ce qui concerne l'exercice 2015, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif quant à la manière dont les différents partis politiques ont répondu aux exigences formelles relatives à l'identification de leurs différentes composantes.

Il apparaît toutefois que, nonobstant le rappel adressé en 2013 par la Commission⁹, divers manquements formels mineurs sont encore observés, à des degrés divers, auprès de la plupart des partis (pas de mention systématique de la profession ou remplacement occasionnel de cette dernière par la fonction dans l'organe de gestion, pas de mention systématique, pour les ASBL, du numéro de l'article des statuts relatif à l'objet social ou de l'objet social lui-même et, finalement, absence de mention systématique de la composition de l'organe de contrôle).

5 **Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives aux comptes des composantes et au compte consolidé**

- 5.1 Le nouveau modèle de rapport financier prévoit l'indication du numéro national d'entreprise sur chaque page des comptes consolidés. Cette indication est manquante après de plusieurs partis [PS - MR - CD&V - Open Vld - Groen - PTB-GO!]. Elle est présente, mais sur une seule page, auprès d'un parti [sp.a].
- 5.2 Un parti [MR] utilise, pour ses composantes, le schéma prévu pour la consolidation. Les différences sont toutefois très minimes entre les deux présentations. Les comptes des composantes reprennent également systématiquement un cadre exclusivement réservé aux comptes consolidés (évolution du patrimoine consolidé).
- 5.3 Un parti [Ecolo] a communiqué un compte consolidé dont la qualité de l'impression en réduit considérablement la lisibilité.
- 5.4 Un parti [PTB-GO!] présente des comptes consolidés et des comptes de composantes bilingues. Cette présentation s'écarte de celle prévue par le schéma légal.
- 5.5 Les bilans et comptes de résultats des composantes d'un parti [DéFI] ne respectent pas le schéma légal. La présentation des comptes consolidés est par contre correcte.
- 5.6 Dans la présentation du bilan et du compte de résultats consolidés et/ou dans celle des composantes, les (sous-) totaux des rubriques principales ne sont pas (toujours) complétés par divers partis [N-VA - MR - sp.a - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - DéFI - PP]. Cette manière de faire est contraire à la présentation usuelle du bilan et du compte de résultats.

⁹ DOC 53 2786/003, p. 39.

- 5.7 Un parti [Open Vld] ne reprend aucun montant dans la colonne « Institution article 22 » du cadre VI de l'annexe.

Ce parti a, à diverses reprises, justifié l'absence de tout montant par le fait que l'institution en question transmet intégralement et immédiatement toutes les contributions au Secrétariat National.

- 5.8 Un parti [cdH] ne communique pas la précision « mention à barrer » requise par la remarque figurant au bas du cadre VI de l'annexe.
- 5.9 Auprès d'un autre parti [CD&V], la mention barrée est difficile à identifier.

6 Exhaustivité et présentation générale des données financières

- 6.1 L'exhaustivité et la présentation générale des comptes ne posent pas de problèmes majeurs. Cette observation tient compte des entités pour lesquelles les partis ont justifié ou commenté antérieurement l'absence de toute donnée financière.
- 6.2 Les comptes de résultats de huit composantes d'un parti [PTB-GO!] sont caractérisés par le fait que le solde de leurs opérations conduit à enregistrer un résultat nul. En réponse à une question de la Cour des comptes, le parti a précisé que cela résulte du mode de financement de ces composantes. Le modèle retenu prévoit - via transferts internes au départ de ou vers une autre composante - un équilibre comptable des charges et des produits au terme de l'exercice.

7 Rapport du réviseur d'entreprises - Remarques éventuelles relatives à l'attestation des comptes

- 7.1 Tous les rapports des réviseurs d'entreprises portant sur la comptabilité des partis sont joints et tous sont formulés sans réserve.
- 7.2 À l'exception d'un parti [DéFI], tous les rapports mentionnent, conformément au point 4.b. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, le caractère suffisant de l'organisation administrative et comptable des partis politiques.
- 7.3 Un parti [DéFI] communique un rapport de réviseur d'entreprises pour chaque composante, alors qu'un tel rapport n'est requis que pour les comptes consolidés.
- 7.4 Auprès de deux partis [Groen - DéFI], le rapport du réviseur reprend une copie des comptes annuels communiqués par le parti (un par composante + un pour le consolidé pour DéFI et un pour le seul compte consolidé pour Groen). Cette redondance de documents non prévus par le schéma légal accroît inutilement le nombre de pages des rapports financiers de ces partis.

- 7.5 Un parti [PP] a communiqué un rapport de réviseur dont la qualité de l'impression en réduit considérablement la lisibilité.

8 Rapport du réviseur d'entreprises - Analyse destinée à favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité

- 8.1 Les dispositions du point 4.c. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 laissent une part d'appréciation dans le chef du réviseur d'entreprises. La nature et l'étendue des informations fournies varient ainsi selon les partis politiques.
- 8.2 Auprès de deux partis [MR - DéFI], l'analyse du réviseur reproduit inutilement une copie (légèrement adaptée) du cadre XVIII. Les deux réviseurs font référence au fait qu'il s'agit là d'une demande conjointe (datant de 2012) de la Commission et de la Cour des comptes. Cette demande a précisément été rencontrée, par la suite, via l'ajout du cadre XVIII de sorte qu'elle n'est actuellement plus d'actualité.
- 8.3 A titre informatif, il est signalé que le rapport du réviseur d'entreprises d'un parti [Ecolo] expose¹⁰ la manière dont ce dernier a corrigé, dans ses comptes 2015, la comptabilisation qui avait donné lieu à une réserve lors de l'attestation des comptes portant sur l'exercice 2014, laquelle réserve avait conduit à l'application d'une sanction par la Commission.

9 Données relatives aux règles d'évaluation (Cadre XVI)

- 9.1 Tous les rapports financiers mentionnent des règles d'évaluation. L'étendue de ces dernières varie toutefois entre les différents partis.
- 9.2 La recommandation de la Commission, émise lors de son examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2012¹¹ et visant à reprendre un texte standard précisant que l'intégralité des règles d'évaluation a été produite, n'est pas rencontrée auprès de cinq partis [PS - MR - Ecolo - DéFI - PP]. Un de ces partis [Ecolo] mentionne qu'il communique l'intégralité de ces règles d'évaluation mais n'utilise pas, pour se faire, la formule consacrée.
- 9.3 Trois partis [MR - DéFI - PP] mentionnent exclusivement les règles d'évaluation reprises dans le nouveau modèle de rapport financier.

La Cour des comptes observe que le cadre XVI du nouveau modèle de rapport financier ne mentionne pas explicitement le fait que les règles d'évaluation doivent être communiquées dans leur intégralité.

¹⁰ DOC 54 1959/003, p. 1539.

¹¹ DOC 53 2786/003, p. 39.

Le nouveau cadre XVI fait par contre état de trois règles d'évaluation relatives à des taux d'amortissement (à compléter), à l'estimation en valeur nominale des créances et dettes et au fait qu'il n'existe pas de stocks, de créances et de dettes exprimés en devises.

La plupart des partis, à l'exception des trois ci-dessus mentionnés [MR - DéFI - PP], reprennent des règles d'évaluation plus détaillées que celles figurant dans le schéma légal.

La Cour des comptes suggère à la Commission de reprendre au cadre XVI "Règles d'évaluation" un texte introductif demandant aux partis de communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation applicables, lesquelles doivent au moins faire mention de celles actuellement reprises dans le schéma légal. Dans l'attente de cette adaptation, une recommandation allant en ce sens devrait être adressée aux partis politiques.

- 9.4 Six partis [PS - CD&V - Open Vld - sp.a - Vlaams Belang - PTB-GO!] ne font pas mention des règles d'évaluation prévues par le schéma légal qui font état de l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises.

Cette observation ne se révèle toutefois pertinente que si la Commission considère que le texte repris à l'actuel cadre XVI fait effectivement partie intégrante du schéma financier.

- 9.5 Auprès d'un parti [N-VA], les règles d'évaluation en matière de rythme d'amortissement ont été alignées sur celles proposées par le schéma légal. Durant l'exercice 2015, la durée de vie d'un certain nombre d'actifs a été modifiée par rapport à l'exercice précédent. Il n'apparaît pas clairement si cela fait suite à une décision de l'organe de gestion ou à une simple mise en parallèle avec le nouveau schéma légal.
- 9.6 Les règles d'évaluation d'un parti [PS] sont reproduites après le cadre XVIII au lieu de l'être au sein du cadre XVI. Ledit cadre XVI est par ailleurs absent du rapport financier communiqué par le parti (qui passe directement du cadre XV au cadre XVII).
- 9.7 Deux partis [sp.a - cdH] intitulent leur cadre XVI « Synthèse des règles d'évaluation », alors que le schéma légal titre « Règles d'évaluation ». Nonobstant le fait qu'un texte standard ajouté précise que toutes les règles d'évaluation ont été produites, le titre utilisé peut prêter à confusion.
- 9.8 Les règles d'évaluation d'un parti [Ecolo] sont reprises dans une annexe. Ce report d'emplacement est toutefois mentionné au cadre XVI.
- 9.9 Le même parti [Ecolo] fait mention¹² de ce que les règles d'évaluation reprises dans le rapport financier 2015 ont été harmonisées et constituent une clarification des règles antérieures qu'elles remplacent. Il souligne encore que les nouvelles règles n'entraînent pas de modification ayant un impact sur la lecture et la comparabilité avec les comptes annuels des exercices comptables précédents.

¹² DOC 54 1959/003, p. 1528.

Les nouvelles règles d'évaluation évoquent notamment l'existence de différents fonds affectés¹³, dont un potentiellement prévu pour de futures dépenses électorales. Le descriptif relatif à ce fonds affecté précise¹⁴ entre autres que « *Au niveau des comptes consolidés, il faut noter que l'organe de gestion de chaque composante consolidée est libre de décider, en fonction de ses critères propres, de prévoir soit des fonds affectés pour couvrir les frais des prochaines campagnes électorales, soit de prévoir des provisions pour propagande électorale.* »

Par le biais de sa nouvelle règle d'évaluation reprise dans le rapport 2015, le parti ouvre la possibilité de recourir à la technique des fonds affectés en lieu et place de provisions pour propagande électorale, technique que le parti utilise par ailleurs depuis 2015 ainsi qu'il ressort des réponses apportées aux questions de la Cour des comptes, lesquelles sont notamment évoquées au point 1.10 de la partie 2 du présent avis.

- 9.10 Les règles d'évaluation du même parti [Ecolo] contiennent une règle spécifique¹⁵ (point XI) précisant la manière dont le parti a comptabilisé l'amende lui imposée en 2015 par la Commission de contrôle ainsi que la contestation de ladite amende dans son chef.
- 9.11 Les règles d'évaluation d'un parti [DéFI] apparaissent modifiées par rapport à l'exercice précédent. Le parti portait alors le nom de [FDF] mais les données figurant à l'actif de son bilan pour l'exercice 2014 sont reprises, inchangées, dans la colonne « Exercice précédent » du rapport financier 2015 du parti [DéFI]. Les installations, machines et outillages étaient déclarées amorties en 4 ou 5 ans en 2014, alors que le rapport 2015 fait état de 3 ou 10 ans. Le mobilier était amorti en 5 ans en 2014 et alors qu'il l'est en 4 ans en 2015. Il n'est par contre plus fait mention en 2015, des durées d'amortissement du matériel (autre que roulant) et du matériel informatique. Aucune indication dans le rapport financier ne permet de déterminer s'il s'agit là de décisions dûment entérinées par le conseil d'administration ou d'erreurs de retranscription.
- 9.12 La règle d'évaluation relative à l'amortissement du mobilier et matériel roulant d'un autre parti [PP] fait état d'une durée de 4 ans en 2015 contre 5 ans en 2014. Ici également, aucune indication ne permet de déterminer s'il s'agit là d'une décision dûment entérinée par le conseil d'administration ou d'une erreur de retranscription.

¹³ Voir l'explication de cette notion au point 1.1 de la partie 3 du présent avis.

¹⁴ DOC 54 1959/003, p. 1532.

¹⁵ DOC 54 1959/003, p. 1534.

La Commission pourrait utilement recommander aux partis de mentionner systématiquement, également en début de cadre XVI, si les règles d'évaluation de l'exercice sont identiques à celles de l'exercice précédent et, dans le cas contraire, de faire mention des règles modifiées en précisant si les modifications ont - ou non - un impact sur la lisibilité et la comparabilité des comptes annuels avec ceux du précédent exercice. Le cas échéant, cet impact devrait également faire l'objet d'un commentaire explicatif.

10 Données relatives à la méthode de consolidation (Cadre XVII)

- 10.1** A l'exception d'un parti [DéFI] dont les mentions ne respectent pas la forme prévue par le cadre XVII, la manière dont l'ensemble des partis politiques ont complété ledit cadre XVII n'appelle pas de remarque significative.
- 10.2** L'indication de la mention « Néant » ou « Nihil » recommandée¹⁶ par la Commission dans le cas où aucune composante n'est concernée est manquante auprès de trois partis [PS - cdH - PP].

11 Données relatives au tableau de concordance des patrimoines (Cadre XVIII)

- 11.1** Auprès de deux partis politiques [Ecolo – Open Vld], le cadre XVIII est complété par une colonne additionnelle communiquant le nombre d'ETP par composante. La communication de cette information n'est toutefois plus demandée par le nouveau schéma légal. Par ailleurs, la nature même de celle-ci est sans rapport avec le contenu et l'objectif du cadre XVIII.
- 11.2** Comme lors des précédents exercices, un parti [Ecolo] communique un second cadre XVIII en y intégrant les mouvements sur subsides. Cette seconde version permet notamment d'expliquer l'origine de la divergence évoquée au point 5 de la partie 2 du présent rapport. Dans la mesure où elle intègre les mouvements sur subsides, cette annexe pourrait utilement remplacer l'actuel cadre XVIII. Dans l'attente, la Cour des comptes renvoie cependant aux recommandations de présentations formulées au point 1 de la présente partie de son avis.
- 11.3** Le rapport financier de ce même parti [Ecolo] ne mentionne pas le texte repris, dans le schéma légal, au bas du cadre XVIII (rubrique « Remarques »). Auprès d'un autre parti [Open Vld], trois remarques sont reprises sous ce cadre, alors que le modèle n'en formule que deux.

12 Demandes de renseignements supplémentaires

La Cour des comptes a adressé des demandes de renseignements supplémentaires à tous les partis. Toutes les réponses ont été communiquées dans le délai imparti (un mois).

¹⁶ DOC 53 1425/003, p. 45.

Partie 2 - Aspects financiers

1 Examen des variations entre exercices

Comme lors des précédents avis, l'examen des variations entre exercices a été réalisé par rapport à un double seuil de matérialité.

Un montant absolu, égal à 5% du pied du bilan consolidé de l'année 2015, a été retenu comme premier seuil de matérialité. Tout montant supérieur à ce chiffre de référence, qu'il porte sur l'exercice sous revue ou sur l'exercice précédent, a été examiné en vue de vérifier s'il répondait également à un second seuil de matérialité.

Le second critère retenu porte sur la hauteur de la variation intervenue entre les deux exercices. Tout chiffre de l'exercice 2015 présentant une valeur au minimum doublée - ou au minimum réduite de moitié - par rapport à celle de l'exercice 2014 est considéré comme atteignant le second critère de matérialité.

Sur la base de ces deux seuils cumulés, il a été procédé à un examen de l'ensemble des variations annuelles figurant dans les rapports financiers. Toute rubrique dont les montants répondent au double critère précité est évoquée ci-après et peut constituer un point d'attention pour la Commission de contrôle.

Lorsqu'une explication de la variation enregistrée a pu être approchée au départ des données reprises dans les états financiers ou de commentaires additionnels communiqués par les partis, elle est reprise en commentaire.

1.1 Constatations communes à la majorité des partis politiques

En 2015 (année non électorale), tous les partis politiques présentent, par rapport à 2014 (année électorale), une diminution de leurs charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales.

Corrélativement, tous les partis [sauf Ecolo et DéFI] ont comptabilisé, en 2015, des dotations nettes de provisions pour risques et charges. Un parti [Ecolo] a enregistré une reprise nette. Un autre parti [DéFI] n'a enregistré aucun mouvement comptable en la matière.

Les observations qui suivent portent sur les montants bilantaires consolidés. Après de la plupart des partis, une ou deux composantes enregistrent les principales variations en matière de charges électorales et de mouvements de provisions y associées. Afin d'éviter d'inutiles redites, ces variations (au niveau des composantes) ne sont pas évoquées dans les paragraphes qui suivent.

Le tableau ci-après illustre, pour l'ensemble des partis politiques, les chiffres observés en la matière.

Rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et leurs composantes (Exercice 2015) / 14

Tableau 1 – Impact, sur le compte de résultats, des variations des charges comptabilisées en matière de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales et des mouvements de provisions pour risques et charges (en milliers d'euros).

Partis	Charges (1)		Delta en résultat (3)	Provisions (2)		Delta en résultat (4)	Delta net en résultat (5)
	2015	2014		2015	2014		
N-VA	3.715	8.688	4.973	850	-1.850	-2.700	2.273
PS	946	5.044	4.098	933	-2.434	-3.367	731
MR	1.434	4.647	3.213	974	-541	-1.515	1.698
CD&V	1.563	4.877	3.314	970	-1.807	-2.777	537
Open Vld	712	6.078	5.366	1.355	-1.828	-3.183	2.183
sp.a	1.275	4.935	3.660	984	-3.065	-4.049	-389
cdH	794	2.815	2.021	1.547	-1.445	-2.992	-971
Groen	704	1.712	1.008	426	-365	-791	217
Ecolo	640	2.002	1.362	-638	-1.065	-427	935
Vlaams Belang	621	4.462	3.841	131	-1.575	-1.706	2.135
PTB-GOI	482	637	155	149	90	-59	96
DéFI	210	794	584	0	0	0	584
PP	50	158	108	100	0	-100	8

- (1) Ce poste correspond à la rubrique II, B, 4, « Charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales » du compte (consolidé) de résultats.
- (2) Ce poste correspond à la rubrique II, F, du compte (consolidé) de résultats. Montant positif = dotation nette aux provisions pour risques et charges. Montant négatif = utilisation nette ou reprise nette de provisions pour risques et charges.
- (1&2) Les données chiffrées composant les colonnes « Charges » et « Provisions » contiennent des coûts autres que ceux strictement liés aux seules charges électorales. L'impact net de ces dernières sur le compte de résultats est fourni par la dernière ligne de l'annexe XI.C des rapports financiers.
- (3) Pour tous les partis, ce delta représente l'impact positif sur le compte de résultats 2015 (par rapport à 2014) dû à la diminution enregistrée au cours de l'exercice 2015, des charges comptabilisées en matière de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales.

- (4) Ce delta représente l'impact négatif [sauf DéFI] sur le compte de résultats 2015 (par rapport à 2014) dû aux mouvements de provisions pour risques et charges enregistrées au cours de l'exercice.
- (5) Ce delta représente l'impact final net, sur le compte de résultats 2015 (par rapport à 2014), des impacts cumulés évoqués aux points (3) et (4). Montant positif = impact net positif. Montant négatif = impact net négatif.

1.2 N-VA

a) Composantes

- Les terrains et constructions de l'ASBL N-VA passent de 0 euro à 19.291.334 euros. Dans le même temps, les placements de trésorerie passent de 9.580.127 euros à 5.444.803 euros et les valeurs disponibles passent de 4.967.185 euros à 14.941.882 euros.

Auprès de la même composante, les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédit passent de 0 euro à 8.854.163 euros. Les autres dettes à un an au plus passent de 0 euro à 9.513.968 euros.

Un commentaire sur ces variations est fourni ci-après dans le cadre des comptes consolidés.

b) Comptes consolidés

- Les terrains et constructions passent de 0 euro à 19.291.334 euros en raison de l'acquisition d'un bâtiment Rue Royale où se situe le siège du parti.
- Les placements de trésorerie passent de 9.944.123 euros à 5.444.803 euros, alors que les valeurs disponibles passent de 6.218.876 euros à 17.060.733 euros. La variation nette s'explique principalement par le cash flow comptable de l'exercice (6.569.532 euros).
- Les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédit passent de 0 euro à 8.854.163 euros. Les dettes à plus d'un an échéant dans l'année passent de 0 euro à 1.145.837 euros et les autres dettes passent de 0 euro à 9.513.968 euros. Du rapport du réviseur d'entreprises, il apparaît que l'achat du bâtiment a été financé partiellement par un crédit d'investissement.

Le solde de l'achat a été financé sur fonds propres. Étant donné que l'acte n'a été passé qu'en 2016, alors que la convention d'achat avait été conclue en 2015, il convenait d'enregistrer, au terme de l'exercice 2015, la dette correspondante parmi les autres dettes (information supplémentaire).

- Le résultat de l'exercice passe de 1.140.740 euros à 4.682.459 euros en raison de l'accroissement des produits sur activités courantes et de la diminution des charges sur activités courantes (dont principalement celles évoquées dans le tableau 1 ci-avant).

1.3 PS

a) Composantes

- Le résultat reporté de l'*ASBL Fonsoc* (entité consolidante) passe de -391.287 euros à -897.393 euros. La réduction fait suite au résultat de l'exercice 2015 (-506.106 euros contre -1.114.452 euros en 2014). De résultat est principalement due à l'impact conjoint de l'augmentation des produits sur activités courantes et de la diminution des charges sur activités courantes. Ces impacts positifs ont toutefois été partiellement réduits par la diminution des produits exceptionnels. Il est à noter que, pour cette composante, les montants correspondant au résultat courant après résultat financier et aux produits exceptionnels sont décalés de deux lignes vers le haut dans le compte de résultats repris dans le rapport financier.
- Les charges relatives aux bâtiments de l'*ASBL Parti Socialiste - Fédération de Thuin* passent de 1.300.187 euros à 12.852 euros. Il s'agit toutefois d'une erreur de frappe, le montant de 2014 devant être lu comme étant égal à 13.001,87 euros.
- Les autres charges de dotations de l'*association de fait Groupe Socialiste du Sénat* (poste principal des charges sur activités courantes) passent de 230.140 euros à 943.943 euros. La raison de cet accroissement réside dans une intervention au profit de l'*ASBL Institut Émile Vandervelde* afin de permettre à cette dernière de terminer son exercice comptable à l'équilibre (information supplémentaire).

Le résultat de la même composante passe de 318.530 euros à -889,611 euros en raison conjointe de la diminution des produits sur activités courantes et de l'augmentation des charges sur activités courantes (voir notamment alinéa précédent).

- Le résultat de l'*ASBL Institut Émile Vandervelde* passe de -939.577 euros à 29 euros. La variation résulte principalement de l'accroissement des produits des contributions en provenance d'entités liées consolidées (voir 3ème alinéa ci-dessus) et d'une légère diminution des charges sur activités courantes.

b) Comptes consolidés

Le résultat de l'exercice passe de -835.020 euros à -157.317 euros principalement en raison de la diminution des charges sur activités courantes dont l'impact positif est toutefois partiellement réduit par la diminution des produits exceptionnels.

1.4 MR

a) Composantes

- Les placements de trésorerie de l'*ASBL Gestion et Action Libérale* (entité consolidante) passent de 10.330 euros à 760.677 euros. Cette variation (complétée par celle des valeurs disponibles) est la résultante de l'ensemble des mouvements intervenus au cours de l'exercice 2015 au niveau du bilan dont le total des ressources dégagées s'est avéré supérieur à celui des ressources utilisées (information supplémentaire).

Les provisions pour propagande électorale reprises au passif de la même composante passent de 0 euro à 1.000.000 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.

b) Comptes consolidés

- Les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 0 euro à 1.013.500 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.
- Le résultat de l'exercice passe de -1.214.537 euros à 1.053.564 euros essentiellement en raison de l'impact positif évoqué dans le tableau 1 et de l'augmentation des produits des contributions publiques belges.

1.5 CD&V

a) Composantes

- Les charges de dotations aux mandataires de l'*ASBL Unitas* passent de 640.705 euros à 0 euro. En 2014, année électorale, divers mandataires ont pu bénéficier d'une dotation en vue de soutenir leur campagne. Ce qui n'a plus été le cas en 2015, année non électorale (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.6 Open Vld

a) Composantes

- Les valeurs disponibles de l'*association de fait Vlaamse Liberalen en Democraten* passent de 1.268.353 euros à 3.123.295 euros. Cet accroissement s'explique par les dotations aux provisions pour un montant de 1.300.000 euros, l'encaissement en 2016 des dotations régionales 2015 ainsi que l'augmentation des dettes en matière de passif social et envers les fournisseurs (information supplémentaire).

Auprès de la même composante, les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 0 euro à 1.270.000 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.

Toujours auprès de la même composante, les recettes de manifestations, de publications et de publicité passent de 1.262.226 euros à 214.358 euros. La raison en est double : d'une part, trois composantes étaient intervenues à hauteur de 910.000 euros dans le financement d'une pré-campagne en 2014 et, d'autre part, en 2015, il y a eu une diminution des journaux à l'intention des citoyens édités par les sections locales n'appartenant pas au périmètre de consolidation (information supplémentaire).

Le résultat de cette composante passe de -552.669 euros à 6.341 euros en raison d'une réduction des charges sur activités courantes supérieure à celle des produits sur activités courantes.

- Les charges de dotations aux entités liées consolidées de l'*ASBL VLD Fractie Vlaams Parlement* passent de 1.344.900 euros à 507.650 euros, ce qui explique essentiellement l'accroissement du résultat qui passe de -816.603 euros à 1.864 euros. En 2014, des dotations plus importantes ont été versées à l'*association de fait Vlaamse Liberalen en Democraten* en vue du financement des dépenses liées à une pré-campagne et aux élections. En 2015, la composante est revenue à un niveau normal de dotations (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les charges de publications passent de 1.207.254 euros à 419.996 euros principalement en raison d'un régime de communication plus léger en 2015, tant à l'intérieur du parti que vers des tiers, et d'une diminution significative de l'édition de journaux locaux par rapport à 2014 (information supplémentaire).

1.7 sp.a

a) Composantes

- Les produits des contributions des entités liées consolidées de l'*ASBL Organisatie Socialistische Partij* (entité consolidante) passent de 2.347.920 euros à 1.137.176 euros en raison de la contribution moindre des sp.a fracties.
- On observe une réduction des charges de fonctionnement administratif auprès de l'*association de fait sp.a Antwerpen*. On constate, dans le même temps, un mouvement d'un montant quasi identique au niveau des produits des autres contributions auprès de l'*ASBL OSP.A Antwerpen*. Ceci vaut également pour l'*association de fait sp.a West-Vlaanderen*, où un mouvement semblable trouve place au niveau des charges de fonctionnement administratif (diminution) et des produits des autres contributions (augmentation) auprès de l'*ASBL OSP.A West-Vlaanderen*. Dans les composantes similaires des autres provinces (Oost-Vlaanderen et Vlaams-Brabant), on observe également des mouvements comparables.

La diminution des charges de fonctionnement administratif auprès de diverses composantes et l'augmentation des autres contributions auprès d'autres composantes est la conséquence de transferts de moyens financiers des associations de fait vers les ASBL à l'occasion des élections. Au cours d'une année électorale, tous les coûts relatifs aux élections sont supportés par les différentes ASBL. Les contributions et les cotisations sont encaissées au fil des ans par les associations de fait. L'année des élections, ces moyens financiers sont transférés sur les comptes des ASBL pour payer les frais des élections. Il y a donc un lien entre, d'une part, l'augmentation des autres contributions et, d'autre part, la diminution des charges de fonctionnement administratif (information supplémentaire).

Eu égard à ces mouvements entre, d'une part, les associations de fait et, d'autre part, les ASBL, la Cour des comptes a interrogé le parti afin de savoir pourquoi les mouvements enregistrés auprès des composantes dispensatrices n'étaient pas enregistrés sous la rubrique II.A.2 Charges de dotations au lieu de la rubrique

II.B.2 Charges de fonctionnement administratif et, plus généralement, sur ce qui était enregistré sous cette dernière rubrique auprès de ces composantes.

De la réponse fournie, il apparaît que la problématique se situe avant 2015, lorsque le rapport financier modifié¹⁷ n'était pas encore d'application, mais qu'elle n'avait pas d'influence sur les comptes consolidés étant donné que ces montants y étaient éliminés. Le parti a également fait état de ce que, dans le futur, ces mouvements seront enregistrés sous la rubrique II.A.2 suggérée par la Cour des comptes. Le parti concerné a également répondu de manière détaillée à la question supplémentaire portant sur ce qui était enregistré comme charges de fonctionnement administratif (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Le résultat de l'exercice passe de 903.758 euros à 203.708 euros en raison d'un accroissement des charges sur activités courantes supérieur à celui des produits sur activités courantes.

1.8 cdH

a) Composantes

- Les créances à un an au plus sur activités courantes de l'*ASBL Action Solidaire* (entité consolidante) passent de 335.006 euros à 95.411 euros essentiellement en raison de l'encaissement d'une créance sur l'*association de fait Groupe cdH de la Chambre des représentants* (information supplémentaire).

Les placements de trésorerie de la même composante passent de 1.218.564 euros à 2.578.295 euros. Cette augmentation constitue en quelque sorte la contrepartie, à l'actif, de l'accroissement des provisions pour propagande électorale reprises au passif (information supplémentaire).

Les provisions pour propagande électorale reprises au passif de cette même composante passent de 774.000 euros à 1.774.000 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.

- Les valeurs disponibles de l'*association de fait Groupe cdH de la Chambre des représentants* passent de 441.253 euros à 210.375 euros. Cette variation trouve essentiellement son origine dans l'apurement d'une dette envers l'*ASBL Action Solidaire* (cf. ci-dessus) (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 1.059.400 euros à 2.504.300 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.

¹⁷ C'est seulement à dater des rapports financiers 2015 que les composantes doivent communiquer un bilan et un compte de résultats complets.

- Les charges de publications passent de 408.431 euros à 145.116 euros essentiellement en raison de l'absence d'élections au cours de l'exercice 2015 (information supplémentaire).

1.9 Groen

a) Composantes

- Les valeurs disponibles de l'*association de fait Groen Nationaal* passent de 444.618 euros à 1.317.752 euros principalement en raison d'un transfert interne des moyens en provenance de l'*ASBL Groen Fonds* (information supplémentaire).

Les charges de dotations aux entités liées consolidées de la même composante passent de 255.077 euros à 961 euros. En 2014, une importante dotation avait eu lieu au départ de l'*association de fait Groen Nationaal* vers l'*ASBL Groenhuis*. Compte tenu du financement des dépenses liées à la campagne électorale, il y a eu, à plusieurs reprises, en 2014 des virements internes entre les deux composantes. Ce qui n'a plus été le cas en 2015 (information supplémentaire).

Le résultat de cette même composante passe de 62.040 euros à 344.527 euros principalement en raison de la diminution des charges ci-dessus évoquée.

- Le résultat de l'*ASBL Groen Fonds* (entité consolidante) passe de -13.105 euros à -492.552 euros. L'augmentation des charges de dotations aux entités liées consolidées (qui passent de 1.543.340 euros à 2.618.954 euros) explique principalement cette diminution.

Il s'agit ici de la dotation de l'*ASBL Groen Fonds* à destination de l'*association de fait Groen Nationaal* et de l'*ASBL Groenhuis*. Une partie de l'augmentation s'explique par l'accroissement des charges de personnel auprès de l'*ASBL Groenhuis*. La seconde partie s'explique par la constitution d'une réserve auprès de cette même composante en vue d'investissements en matière de (re)logement (information supplémentaire).

- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Groenhuis* passent de 11.213 euros à 520.160 euros en raison d'un transfert entre composantes (information supplémentaire).

Le fonds social et réserves de cette même composante passe de 150.000 euros à 300.000 euros en raison de la constitution de la réserve ci-dessus évoquée (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 238.100 euros à 638.100 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.

1.10 Ecolo

a) Composantes

- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Ecodota-Ecolo Fédéral* (entité consolidante) passent de 2.659.514 euros à 471.762 euros. Le réviseur d'entreprises a commenté

cette évolution comme étant la conséquence logique de la réduction des ressources (baisse de dotation) et de l'étalement des frais liés à la réorganisation consécutive aux élections de 2014.

Le fonds social et réserves de la même composante passe de 1.950.055 euros à 809.077 euros. La variation correspond au résultat négatif de l'exercice 2015 (-1.140.978 euros contre -553.051 euros en 2014). Ce résultat est principalement influencé par la diminution plus importante des produits sur activités courantes que celle des charges sur activités courantes.

Au passif de la même composante, les provisions pour propagande électorale passent de 1.077.895 euros à 0 euro. Cette variation correspond à une reprise intégrale décidée par le conseil d'administration. Le même conseil d'administration a, après détermination du résultat de l'exercice 2015, décidé de destiner une partie de ce dernier au fonds affecté aux réserves électorales (information supplémentaire).

Les provisions pour pensions et obligations similaires de cette composante passent de 0 euro à 579.555 euros. Le réviseur d'entreprises a commenté ce poste comme correspondant à des provisions pour couvrir la partie des obligations contractuelles compensatoires et de préavis pour la partie considérée comme une charge probable liée au plan social de restructuration.

Les dettes à un an au plus sur activités courantes de la même entité passent de 501.878 euros à 115.977 euros. Le réviseur d'entreprises a commenté cette évolution comme correspondant essentiellement à la diminution des comptes fournisseurs en raison de la très forte réduction des charges de services et biens divers.

Les dettes en matière de rémunérations et charges sociales de la même composante passent de 270.890 euros à 127.404 euros.

Les produits divers de la même composante passent de 312.490 euros à 142.047 euros. Les principaux produits divers correspondent à des refacturations (de photocopies et impressions, de timbres et de personnel) qui ont toutes connu une diminution de leur montant en 2015 (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 1.371.717 euros à 355.522 euros.

Ainsi que signalé au point a) ci-avant, l'ASBL consolidante a repris l'intégralité de ses provisions pour propagande électorale (avant d'en transférer, dans le cadre de l'affectation de son résultat, une partie dans un fonds affecté). Les organes de gestion de diverses autres composantes du parti ont toutefois décidé de comptabiliser des dotations complémentaires à leurs propres provisions (et ce, à hauteur de 61.700 euros pour l'ensemble des entités concernées) (information supplémentaire). Ceci se traduit comme suit (au niveau consolidé): 1.371.717 euros de provisions pour propagande électorale fin 2014 - reprise de provision de 1.077.895 euros + dotations de 61.700 euros = 355.522 euros fin 2015.

- Les provisions pour pensions et obligations similaires reprises au passif passent de 0 euro à 579.555 euros. Se reporter aux commentaires évoqués au point a) ci-dessus.
- Les dettes sur activités courantes passent de 625.532 euros à 194.971 euros. Se reporter également aux commentaires évoqués au point a) ci-dessus.

1.11 Vlaams Belang

a) Composantes

- Les placements de trésorerie de l'*association de fait Vlaams Belang* passent de 3.000.912 euros à 1.032 euros, alors que les valeurs disponibles passent de 2.147.098 euros à 5.012.561 euros. Voir les explications de ces variations au niveau des comptes consolidés ci-dessous.

Le résultat de cette composante passe de -1.056.418 euros à -196.524 euros en raison d'une diminution des charges sur activités courantes supérieure à celle des produits sur activités courantes.

- Le résultat de l'*ASBL Algemeen Vlaams Belang* passe de -591.118 euros à 17 euros. Cette évolution s'explique par le fait qu'aucune charge de dotations aux entités liées consolidées n'a été enregistrée en 2015, alors qu'elle se montait à 591.046 euros en 2014. En 2014, une créance sur une autre entité consolidée avait été réduite par l'attribution d'une dotation, ce qui n'a plus été le cas en 2015 (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les placements de trésorerie passent de 3.000.912 euros à 1.032 euros, alors que les valeurs disponibles passent de 4.027.250 euros à 7.312.293 euros. L'annexe au rapport du réviseur mentionne que 3 millions d'euros ont été transférés du premier poste vers le second.
- Le résultat de l'exercice passe de -1.969.315 euros à 37.160 euros. Selon l'annexe au rapport du réviseur, cette évolution est due en majeure partie à une diminution des charges supérieure à celle des produits.

1.12 PTB-GO!

a) Composantes

- Les autres créances à un an au plus de l'*ASBL PVDA-PTB-22* (entité consolidante) passent de 333.804 euros à 14.500 euros. Le montant plus important observé en 2014 est essentiellement dû à une créance en matière de contributions publiques belges portant sur l'exercice 2014 mais seulement encaissée en 2015 (information supplémentaire).

Les valeurs disponibles de la même composante passent de 70.933 euros à 617.508 euros. Le délai de libération des contributions publiques belges ainsi que le fait que les rétrocessions d'élus n'aient porté que sur sept mois expliquent le montant plus faible observé en 2014 (information supplémentaire).

Après de cette même composante, les charges de dotations aux entités liées consolidées passent de 137.000 euros à 532.000 euros. Cet accroissement va également de pair avec la disponibilité plus régulière et plus importante des moyens financiers en provenance des contributions publiques belges (information supplémentaire).

- Les produits des contributions d'entités liées consolidées de l'*association de fait Parti du Travail de Belgique* passent de 144.440 euros à 539.440 euros. Le parti a confirmé que cette variation était le pendant de l'observation précédente (information supplémentaire).

Les dons, donations ou legs de personnes physiques de la même composante passent de 265.799 euros à 7.423 euros.

- Le résultat reporté de l'*ASBL Dienen* passe de 116.402 euros à 345.693 euros. La variation correspond au résultat positif de l'exercice 2015 (229.291 euros contre 85.957 euros en 2014). La variation du résultat est principalement influencée par l'augmentation des produits sur activités courantes toutefois freinée par l'augmentation des charges sur activités courantes.
- Les autres créances à un an au plus de l'*ASBL Studio 171* passent de 358.798 euros à 229 euros. Au terme de l'exercice 2014, la composante enregistrait une créance en matière de TVA à récupérer qui a été remboursée dans le courant de l'exercice 2015 (information supplémentaire).

Après de la même composante, les autres emprunts à plus d'un an passent de 201.375 euros à 70.000 euros en raison de leur remboursement partiel au cours de l'exercice 2015 (information supplémentaire).

- Les produits en provenance des contributions d'entités liées consolidées de l'*ASBL Service d'étude PTB* passent de 57.700 euros à 232.200 euros. Cet accroissement a eu pour objet de couvrir les frais plus importants supportés par le service d'études notamment en matière de frais de personnel. De plus, les contributions des autres entités ont porté sur douze mois en 2015 contre uniquement quelques mois en fin d'année 2014 (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les autres créances à un an au plus passent de 720.099 euros à 17.760 euros pour la même raison que celle évoquée au point a) ci-dessus (information supplémentaire).
- Les dons, donations ou legs de personnes physiques passent de 267.585 euros à 10.323 euros.

1.13 DéFI

a) Composantes

La terminologie utilisée au niveau des composantes de ce parti s'écarte occasionnellement de celle du schéma légal (cf. observation formulée au point 5.5 de la partie 1 du présent avis). C'est cette terminologie - quoique erronée - qui est utilisée dans ce qui suit.

- Les autres créances à un an au plus de l'*association de fait DéFI* passent de 147.477 euros à 51.928 euros essentiellement en raison de l'encaissement d'une créance de 98.000 euros sur une autre composante (information supplémentaire).

Le résultat de la même composante passe de -207.473 euros à -96.498 euros en raison d'une diminution des « charges d'approvisionnements, marchandises et services et biens divers » supérieure à celle du « chiffre d'affaires ».

- Le résultat reporté de l'*ASBL Solidarité DéFI* (entité consolidante) passe de -117.818 euros à -8.754 euros. La variation correspond au résultat positif de l'exercice 2015 (109.064 euros contre -188.517 euros en 2014). Ce résultat est principalement influencé par l'augmentation du « chiffre d'affaires » et par la diminution « des charges d'approvisionnements, marchandises et services et biens divers ».

Les dettes financières à plus d'un an de cette même composante passent de 140.000 euros à 0 euro en raison de leur transfert à la rubrique dettes à plus d'un an échéant dans l'année.

Les « dettes commerciales » de l'entité précitée passent de 9.970 euros à 117.387 euros essentiellement en raison d'une dette de 90.000 euros envers un fournisseur payée en 2016 (information supplémentaire).

Les charges de personnel de cette même composante passent de 19.594 euros à 244.555 euros essentiellement en raison de l'engagement de personnel (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Les dettes financières à plus d'un an passent de 140.000 euros à 0 euro pour la même raison que celle évoquée au point a) ci-dessus.
- Les dettes sur activités courantes passent de 35.861 euros à 135.552 euros. La raison de cette variation a fait l'objet d'un commentaire au point a) ci-avant.
- Les charges de personnel passent de 32.750 euros à 285.335 euros. La raison de cette variation a également fait l'objet d'un commentaire au point a) ci-avant.
- Le résultat de l'exercice passe de -416.965 euros à 15.200 euros essentiellement en raison de l'augmentation des contributions publiques belges, d'une part, et de la diminution des charges courantes, d'autre part.

1.14 PP**a) Composantes**

Le seuil de matérialité (5% du total du bilan consolidé) du parti PP se monte à 6.000 euros. Ce faible montant multiplie les rubriques comptables susceptibles de faire l'objet d'un commentaire. Afin d'éviter des redondances, seules les variations des comptes consolidés sont évoquées dans le présent avis.

b) Comptes consolidés

- Les valeurs disponibles passent de 7.914 euros à 99.506 euros. L'augmentation des contributions publiques belges est vraisemblablement l'élément explicatif le plus important.
- Le résultat reporté passe de -6.882 euros à 23.391 euros. La variation correspond au résultat positif de l'exercice 2015 (30.273 euros contre -5.482 euros en 2014). La variation du résultat est principalement influencée par l'augmentation des produits sur activités courantes supérieure à l'augmentation des charges sur activités courantes.
- Les provisions pour propagande électorale reprises au passif passent de 0 euro à 100.000 euros en raison des dotations nettes de l'exercice.
- Les dettes sur activités courantes passent de 44.014 euros à 6.479 euros principalement en raison du paiement, en 2015, de dettes relatives à l'exercice 2014 (information supplémentaire).
- Les dons, donations ou legs de personnes physiques passent de 15.040 euros à 1.020 euros.
- Les produits divers passent de 6.610 euros à 29.576 euros. L'annexe IX évoque le remboursement de frais exposés pour des tiers.
- Les achats passent de 6.524 euros à 0 euro en raison de l'absence de tout achat, en 2015, de matériel de promotion imprimé au logo du parti (information supplémentaire).
- Les charges d'autres dotations - théoriquement ventilées à l'annexe X - passent de 0 euro à 33.830 euros en raison du soutien apporté par le parti en 2015 à un média (information supplémentaire).
- Les charges relatives aux bâtiments passent de 19.668 euros à 48.000 euros en raison d'une durée plus longue de location (12 mois en 2015 contre 4 mois en 2014) et de travaux de rafraîchissement (information supplémentaire).
- Les charges diverses (poste principal des charges 2015 sur activités courantes) passent de 113.213 euros à 233.614 euros en raison de la période plus longue (12 mois au lieu de 4) durant laquelle divers coûts ont été supportés (notamment, mais pas exclusivement, celui des rémunérations d'administrateurs versées aux cadres du parti (information supplémentaire)).

2 Examen général des comptes des composantes et des comptes consolidés

La présente rubrique ne reprend que des observations au sujet desquelles les partis n'ont pas, au cours d'exercice(s) précédent(s), formulé de commentaires explicatifs.

- 2.1** Le fonds social et réserves d'un parti [Open Vld] se monte à 6.197 euros. Il correspond au fonds social et réserves de la *SCRL Centrum voor Vorming en Beleid* qui présente des capitaux propres négatifs et qui en, en 2015 (tout comme en 2014), n'a enregistré aucune opération comptable.

Dans le cadre de ses réponses aux questions de la Cour des comptes, le parti a précisé que la composante précitée avait été créée en 1988 avec un capital initial de 2.000.000 BEF, actuellement libéré à hauteur finale de 250.000 BEF (6.197 euros). C'est la seule entité du périmètre de consolidation qui, dès l'origine, disposait d'un capital social. Cette société ne développe actuellement plus d'activité. Son fonds social négatif n'est pas représentatif d'une dette envers des tiers mais trouve son financement dans une entité libérale.

- 2.2** Plusieurs composantes d'un parti [Vlaams Belang] n'ont développé aucune activité en 2015 et n'ont, en 2015 également, enregistré aucune opération comptable (actifs, passifs et comptes de résultats à zéro). D'après un commentaire accompagnant les comptes transmis, ces composantes sont « reprises » dans d'autres composantes. Une remarque au niveau des comptes annuels consolidés fait par contre part de ce qu'une modification du périmètre de consolidation est intervenue comme suite à la « *cessation des activités de regio Noord-Limburg et regio Zuid-Limburg qui ont été reprises par regio Midden-Limburg* ».

En réponse à une question de la Cour des comptes, le parti a précisé que cette approche différente s'explique par le fait qu'il convenait de faire une différence entre les composantes qui avaient cessé leurs activités en 2014 et dont les activités avaient été reprises en 2015 et celles qui avaient cessé leurs activités en 2015. Celles qui ont cessé leurs activités en 2014 n'ont plus enregistré d'opérations en 2015, contrairement à celles qui ont cessé leurs activités en 2015.

- 2.3** Les comptes consolidés d'un parti [DéFI] font apparaître, dans la colonne relative à l'exercice précédent, – mais sans que cela ne soit mentionné ou explicité par ailleurs dans le rapport financier – trois modifications au passif et une modification au niveau du compte de résultats¹⁸.

Les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédit passent ainsi de 0 euro à 140.000 euros, les dettes à plus d'un an échéant dans l'année passent également de 0 euro à 140.000 euros, les dettes de rémunérations et charges sociales passent de 0 euro à 3.722 euros et les comptes de régularisation du passif passent de 38.608 euros à 48.117 euros. Le total des dettes repris dans les comptes 2014 est

¹⁸ La Cour des comptes n'est pas en mesure, dans le délai lui imparti, de vérifier la totalité des totaux et sous-totaux repris dans les comptes communiqués par les partis, raison pour laquelle les erreurs précitées ne sont pas apparues lors de l'examen des comptes 2014.

toutefois inchangé dans les comptes 2015. Ce total, correct, tenait donc manifestement compte des chiffres tels que corrigés en 2015 mais erronément communiqués en 2014.

Les charges de fonctionnement administratif faisaient mention d'un montant de 26.565 euros en 2014. Ce montant est repris en 2015 (dans la colonne « exercice précédent ») à hauteur de 265.865 euros (avec total inchangé et correct).

3 Vérification arithmétique de la relation entre variation du patrimoine consolidé et résultat consolidé de l'exercice

Notamment au départ du tableau « Évolution du patrimoine consolidé » (qui figure dans les commentaires des comptes annuels consolidés), le caractère correct de la relation mathématique « Nouveau patrimoine consolidé = Patrimoine consolidé au terme de l'exercice précédent + Résultat consolidé de l'exercice - Variation des subsides en capital » a fait l'objet d'une vérification.

- 3.1 Sauf auprès d'un parti [cdH], la vérification ci-dessus opérée n'a conduit à enregistrer aucune divergence qui n'aurait pas été expliquée par ailleurs.
- 3.2 Une différence de 5.823 euros est observée auprès d'un parti [cdH]. Ce montant correspond au patrimoine de deux entités déclarées sorties du périmètre de consolidation en 2015, lesquels patrimoines n'ont pas été transférés à une ou plusieurs autre(s) composante(s).

Dans sa réponse aux demandes d'informations supplémentaires, le parti a précisé que les actifs et passifs de ces deux associations n'ont pas été transférés vers d'autres entités dans l'attente de leur liquidation définitive. Il a également mentionné le fait que les soldes de liquidation n'atteindront pas des montants significatifs.

Ces informations auraient utilement dû être mentionnées en commentaires au cadre XVIII. Par ailleurs, la liquidation des deux composantes n'étant pas encore terminée, elles auraient dû continuer à faire partie du périmètre de consolidation en 2015.

4 Vérification arithmétique de la relation entre résultat consolidé et cumul des résultats des différentes composantes

La vérification de la relation « Résultat consolidé - Cumul des résultats des composantes = 0 » conduit à observer une différence de 338.092 euros auprès d'un parti [PS]. Comme lors des précédents exercices, ce parti a évoqué, au niveau du cadre XVIII, le fait qu'il procède, dans le cadre de la consolidation, à des ajustements de comptes réciproques.

5 Vérification arithmétique de la relation entre patrimoine consolidé et cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation « Patrimoine consolidé - Cumul des patrimoines des composantes = 0 » conduit à enregistrer les différences suivantes :

N-VA	0 euro
PS	961.682 euros [*]
MR	0 euro
CD&V	-90.85 euros [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-32.657 euros [*]
Vlaams Belang	0 euro
PTB-GO!	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

La Cour des comptes estime que les divergences relevées lors de son contrôle ne doivent plus être commentées dès lors que les cadres XVII et XVIII ou des commentaires explicites (éventuellement formulés lors d'exercices antérieurs) permettent d'en fournir les justifications arithmétiques adéquates. Ceci est le cas pour les trois différences annotées d'un astérisque [*].

Partie 3 - Traitement des questions adressées à l'ensemble des partis politiques

1 Utilisation de la technique des fonds affectés

1.1 Notions

Les fonds affectés constituent, dans le chef des grandes¹⁹ associations sans but lucratif et des fondations, des « réserves »²⁰ non distribuables destinées à une utilisation future spécifiquement dédiée²¹ à une dépense ou à un projet. Ils sont exclusivement alimentés dans le cadre de l'affectation du résultat et ce, pour autant que le bénéfice à affecter soit positif. La constitution de fonds affectés n'est pas obligatoire. Ils font partie des fonds propres.

Les provisions ont pour objet de couvrir des pertes ou charges nettement circonscrites quant à leur nature, mais qui, à la date de clôture de l'exercice, sont probables ou certaines, mais indéterminées quant à leur montant. Elles sont individualisées en fonction des risques et charges qu'elles sont appelées à couvrir. Les provisions doivent être constituées systématiquement et ne peuvent dépendre du résultat de l'exercice. Elles doivent correspondre à la meilleure estimation possible des charges qui sont considérées comme probables ou, dans le cas d'une obligation, à la meilleure estimation du montant nécessaire pour l'honorer à la date de clôture du bilan. Les provisions ne font pas partie des fonds propres.

1.2 Constats

La Cour des comptes a interrogé les treize partis politiques ayant communiqué un rapport financier pour l'exercice 2015 sur le fait de savoir s'ils faisaient ou non usage de fonds affectés.

¹⁹ Sont considérées comme grandes associations celles qui atteignent, à la date de clôture de l'exercice, au moins deux des trois critères suivants : (a) 5 travailleurs, en moyenne annuelle, exprimés en équivalents temps plein, (b) 312.500 euros pour le total des recettes, autres qu'exceptionnelles, hors taxe sur la valeur ajoutée et (c) 1.249.500 EUR pour le total du bilan.

²⁰ L'annexe à l'arrêté royal du 19 décembre 2003 relatif aux obligations comptables et à la publicité des comptes annuels de certaines associations sans but lucratif, associations internationales sans but lucratif et fondations constitue le plan comptable minimum normalisé applicable. La rubrique 13 de ce plan comptable est intitulée « Fonds affectés ». La même rubrique 13 du plan comptable applicable aux sociétés commerciales fait état, en lieu et place, de l'intitulé « Réserves ». Le terme même de « réserve » est absent du plan comptable normalisé applicable aux associations sans but lucratif et aux fondations. Par ailleurs, l'article 7, 2°, du même arrêté, faisant état d'adaptions apportées aux dispositions de l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du Code des sociétés, précise que dans l'article 57, § 3, 1°, [de l'AR du 30/01/2001] les mots « aux réserves » sont remplacés par les mots « au fonds affecté ». D'où une assimilation partielle entre les deux termes.

²¹ Le plan comptable applicable aux grandes associations sans but lucratif et aux fondations fait principalement référence à la constitution de fonds affectés pour investissements (compte 130) et de fonds affectés pour passif social (compte 131). Il prévoit toutefois également la potentielle création d'autres fonds affectés (compte 132).

Des réponses reçues il apparaît que :

- Neuf²² partis n'utilisent pas la technique des fonds affectés.
- Un parti l'utilise en matière de passif social.
- Un parti l'utilise en matière d'investissement futur.
- Un parti l'utilise en matière de passif social et de charge électorale.
- Un parti l'utilise en matière de passif social, d'investissements futurs, d'élections, d'une affectation non précisée et en matière d'autres affectations.

1.3 Considérations générales sur l'utilisation des fonds affectés

L'article 23, § 1er, deuxième alinéa, de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, précise que « *Le rapport financier est établi chaque année dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises et de ses arrêtés d'exécution.* »

L'article 11, premier alinéa, du règlement d'ordre intérieur approuvé par la Commission de contrôle en date du 9 décembre 2015, reprend l'exigence prévue par l'article 23, § 1er, deuxième alinéa, précité en ce qui concerne le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 et précise, dans le second alinéa, que « *Les rapports, qui comprennent au moins les documents énumérés en annexe de la loi du 4 juillet 1989, doivent être établis conformément au modèle figurant en annexe du présent règlement.* »

Outre qu'il vise à harmoniser la reddition des rapports, un schéma unique permet également de favoriser la comparabilité des informations financières des différents partis politiques et, le cas échéant, entre les exercices.

La Commission a tenu, lors de l'élaboration de ce schéma (et lors de ses adaptations ultérieures), à se doter d'un modèle de rapport répondant spécifiquement à ses besoins. Les bilans et comptes de résultats font ainsi mention de rubriques propres à la comptabilité des partis politiques. Il en est de même au niveau de multiples annexes accompagnant les comptes consolidés.

Tant au niveau du bilan des composantes que du bilan consolidé applicable aux partis politiques, la première rubrique du passif reprend, sans distinction entre les deux natures comptables le composant et donc en en cumulant les montants, un poste « Fonds social et réserves ». Dans l'état actuel du schéma légal, lorsque des partis font usage de fonds affectés (pour rappel partiellement « assimilables » à des réserves), il n'est pas possible d'en avoir connaissance ni d'en connaître les montants.

²² Un parti a mentionné « Fonds affectés : provision pour propagande électorale ». L'examen de son bilan confirme toutefois qu'il s'agit bien d'une provision et non d'un fonds affecté.

D'un point de vue strictement comptable, l'utilisation inappropriée de fonds affectés a pour effet de surévaluer le résultat de l'exercice du parti qui y a recours (puisque ce bénéfice n'a pas été diminué du montant correspondant à celui des dotations aux provisions). Ce n'est que dans le cadre de sa répartition qu'une partie de ce bénéfice est ensuite assigné à tel ou tel fonds et ce, sans transparence aucune au niveau des rapports financiers communiqués à la Commission.

Ni la loi du 4 juillet 1989 ni le règlement d'ordre intérieur précité ne font référence à l'arrêté royal du 19 décembre 2003 relatif aux obligations comptables et à la publicité des comptes annuels de certaines associations sans but lucratif, associations internationales sans but lucratif et fondations.

En outre, il découle de l'article 17, § 4²³, de la loi du 27 juin 1921 sur les associations sans but lucratif, les associations internationales sans but lucratif et les fondations, que les partis politiques ne sont pas soumis à l'arrêté royal du 19 décembre 2003 précité²⁴.

La Cour des comptes est d'avis que le législateur a prévu une réglementation sui generis pour les rapports financiers des partis politiques, qui n'envisage pas le recours à la technique des fonds affectés. En conséquence, la Cour des comptes considère que leur utilisation ne s'inscrit pas dans le dispositif légal propre à la reddition des rapports financiers des partis politiques.

1.4 Considérations particulières en matière de publicité relative aux provisions et dépenses pour propagande électorale

Deux partis font un usage partiel de fonds affectés en matière de propagande électorale. Tous deux font également mention de provisions (forcément également partielles) pour propagande électorale.

Le schéma légal (tant des composantes qu'au niveau consolidé) prévoit expressément une rubrique au passif (rubrique « V.A.A. Provisions pour charges électorales ») destinée à donner une information théoriquement complète en la matière. Cet objectif n'est pas atteint dès lors qu'un parti recourt à l'utilisation (même partielle) de fonds affectés en matière électorale. Ce montant ne peut même pas être approché puisque les montants comptabilisés en fonds affectés ne sont pas connus.

²³ « Les §§2 et 3 ne sont pas applicables aux : 1° [...]; 2° aux associations visées à l'article 1er, 1°, de la loi du 14 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour les élections des Chambres fédérales, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques. ».

²⁴ Le 2° alinéa du §4 de l'article 17 a été introduit par un amendement daté du 2 mars 2007 (DOC. 2996/002) lequel précise notamment dans sa justification que « En attendant cette adaptation de la loi du 4 juillet 1989 en fonction de la loi du 27 juin 1921 et l'adaptation de l'arrêté royal du 19 décembre 2003 relatif aux obligations comptables et à la publicité des comptes annuels de certaines associations sans but lucratif, associations internationales sans but lucratif et fondations, ce qui nécessite un examen plus précis et approfondi, il se recommande actuellement de ne pas déclarer les dispositions en question de la loi sur les asbl applicables aux partis politiques et à leurs composantes. » ainsi que « L'exclusion des partis politiques du champ d'application de l'article 17, §§2 et 3, n'est pas synonyme d'un régime plus souple et plus avantageux pour les partis politiques et leurs composantes, mais soumet au contraire ces derniers à une réglementation plus sévère. »

L'annexe XI.C constitue, pour sa part, une synthèse des charges électorales supportées durant l'exercice. Elle fait notamment mention des mouvements (en plus et en moins) intervenus sur les provisions pour propagande électorale. Dans la mesure où la technique des fonds affectés est utilisée, les données communiquées dans l'annexe précitée sont à tout le moins partielles et fournissent par conséquent un total qui ne donne pas une image fidèle de la réalité économique.

1.5 Conclusion

La Cour des comptes estime que les dispositions légales de la loi de 27 juin 1921, notamment celles relatives à la tenue de la comptabilité et la reddition des comptes annuels, ne s'appliquent pas aux composantes des partis politiques. Ceci implique de facto que le plan comptable repris dans l'arrêté royal du 19 décembre 2003 précité n'est également pas d'application. Le recours à la technique des fonds affectés ne peut en conséquence être retenu.

La Cour des comptes recommande à la Commission d'inviter les organes de gestion des partis concernés à déterminer, dans le courant de l'exercice 2016, la nouvelle affectation comptable à donner aux fonds affectés actuels (un transfert à une rubrique « réserve » ou à une rubrique « provision » étant à privilégier) et à modifier les éventuelles règles d'évaluation y relatives. Pour ce qui concerne plus spécifiquement les fonds affectés aux dépenses électorales, il conviendra que les partis concernés procèdent au transfert comptable des fonds affectés à destination du poste de provisions pour propagande électorale repris au passif et que, dans le futur, seules lesdites provisions enregistrent les décisions de l'organe de gestion en la matière.

2 Comptabilisations en matière d'impôts sur le résultat

2.1 Notions

Sans entrer dans le détail de ce que prévoit l'article 96 de l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du Code des sociétés, les différentes natures d'impôts figurant dans la rubrique « Impôts sur le résultat » peuvent être schématisées comme suit:

• les versements anticipés • les précomptes réels imputables sur l'impôt	sauf dans la mesure où le montant de ces versements anticipés et de ces précomptes excède le montant estimé des impôts qui seront dus
• l'estimation aussi précise que possible de l'impôt qui sera dû au terme de l'exercice • les écritures « d'alignement »²⁵ d'impôts relatifs à/aux (l')exercice(s) antérieur(s)	

²⁵ La hauteur réelle de l'impôt estimé au terme d'un exercice n'est connue avec certitude que lors de la réception de l'extrait de rôle au cours de l'exercice suivant. Des écritures de « correction » ou d'alignement entre montants réels et estimés sont dès lors courantes.

Ces divers éléments font essentiellement référence à des notions relevant de l'impôt des sociétés.

Les ASBL des partis politiques sont, elles, soumises à l'impôt des personnes morales. Ce dernier se limite aux précomptes immobiliers et mobiliers libératoires²⁶ et, le cas échéant, à diverses cotisations²⁷. À ces éléments viennent s'ajouter celui de la taxe annuelle sur les ASBL²⁸.

Pour leur part, les associations de fait (y compris celles faisant partie du périmètre de consolidation des partis politiques) ne disposent pas de la personnalité juridique et, de ce fait, ne sont pas soumises à l'impôt.

2.2 Constats

La Cour des comptes a observé que, dans les rapports financiers de 2015 et des années antérieures, la rubrique « IX. Impôts sur le résultat » du compte de résultats consolidés était complétée par un montant nul auprès de certains partis et par un montant non nul auprès d'autres. Elle a interrogé les treize partis politiques ayant communiqué un rapport financier pour l'exercice 2015 sur la nature et les montants afférents à la rubrique « Impôts sur le résultat » de leur rapport financier.

Des réponses reçues il apparaît que :

- huit partis n'ont émis aucun commentaire, si ce n'est pour faire mention, le cas échéant, de ce que leur rubrique « Impôts sur le résultat » était égale à zéro ;
- les cinq autres partis ont fait état de commentaires conduisant à observer des comptabilisations relativement divergentes en matière d'impôts sur le résultat:

²⁶ Lesquels doivent parfois être payés directement par le bénéficiaire des revenus, même si la règle générale prévoit la retenue à la source prélevée par le débiteur.

²⁷ Cotisations notamment appliquées sur certains revenus immobiliers, les dépenses non justifiées, certaines pensions et cotisations pour pensions, certains dividendes distribués, certaines plus-values sur immeubles bâtis, immeubles non bâtis et participations importantes.

²⁸ La taxe annuelle sur les ASBL, également appelée taxe patrimoniale, est une taxe de compensation des droits de succession qui, dans le cas d'une personne morale, ne peuvent pas être réclamés. Elle est due par les ASBL dont le patrimoine dépasse 25.000 euros. La base de cet impôt est l'ensemble des biens que l'ASBL a en propriété, qu'ils soient matériels (ex : bâtiments) ou immatériels (ex : droits d'auteur). Le taux d'imposition est de 0,17 %.

Tableau 2 – Nature des impôts comptabilisés en rubrique « Impôts sur le résultat » (pour les 5 partis ayant communiqué des informations à ce sujet).

	Parti 1	Parti 2	Parti 3	Parti 4	Parti 5
Précompte mobilier	Oui	Non	Non	Oui	Oui
Précompte immobilier	Non	Non	Non	Oui	Non
Impôt des personnes morales	Non (1)	Oui	Non (1)	Oui	Non (1)
Taxe annuelle sur les ASBL	Non (2)	Non	Non	Oui	Non (2)

- (1) Il n'est pas possible de déduire de l'information communiquée par les trois partis que l'absence de tout montant est due au fait qu'aucun impôt de cette nature n'est dû ou, dans le cas contraire, au fait qu'il a été comptabilisé sur un autre poste.
- (2) Il n'est pas possible de déduire de l'information communiquée par les deux partis que ces derniers sont effectivement redevables d'une taxe compensatoire (quoique cette hypothèse soit hautement probable, voir second tiret du point 2.3 ci-après).

D'autres divergences apparaissent des informations transmises par les partis :

- Le précompte mobilier sur les revenus financiers est comptabilisé en rubrique « Impôts sur le résultat » auprès de trois partis mais en « Charges financières » auprès d'un quatrième et en « Autres charges sur activités courantes » auprès d'un cinquième.
- Le précompte immobilier est comptabilisé en rubrique « Impôts sur le résultat » auprès d'un parti mais en « Charges relatives aux bâtiments » auprès d'un deuxième et en « Autres charges sur activités courantes » auprès d'un troisième. Les deux autres partis n'ont pas communiqué d'information à ce sujet.
- Le montant de la taxe annuelle figure en rubrique « Impôts sur le résultat » auprès d'un parti. Un autre parti a comptabilisé cette taxe en « Autres charges sur activités courantes ». Les autres partis n'ont pas communiqué d'information détaillée sur ce point.

2.3 Examen de la situation

- Au départ des seuls rapports financiers, la Cour des comptes n'est pas en mesure de déterminer s'il existe, auprès de tel ou tel parti politique, une base imposable sur laquelle a été appliquée une cotisation spécifique qu'il aurait convenu d'enregistrer sous la rubrique « Impôts sur le résultat ».
- En matière de taxe annuelle sur les ASBL, il apparaît que l'ensemble des partis possèdent (au moins) une composante dont le total des actifs immobiliers, mobiliers et financiers dépasse le seuil des 25.000 euros de sorte qu'il est vraisemblable que, pour l'ensemble d'entre eux, la taxe en question soit effectivement d'application.
- Il existe une forte probabilité de voir la plupart des partis politiques bénéficier de revenus financiers soumis au paiement d'un précompte mobilier tout comme être redevables d'un/de précompte(s) immobilier(s).

Dans le cas d'espèce, il ne s'agit toutefois pas de précomptes imputables sur l'impôt (puisque constituant la base même de l'impôt des personnes morales). Il paraît a priori cohérent de ne pas les retrouver sous la rubrique « Impôts sur le résultat », ce qui est le cas pour dix des treize partis.

Deux partis suivent une voie médiane en y reprenant le précompte mobilier mais pas le précompte immobilier.

Un parti, enfin, se réfère aux nouvelles dispositions de l'arrêté royal relatif à la comptabilisation des grandes associations et de fondations²⁹ et fait notamment figurer les deux types de précomptes dans la rubrique susmentionnée.

La Cour des comptes observe, en matière de comptabilisation des impôts, des divergences de traitement qui de facto nuisent à la comparabilité entre partis politiques. Cette diversité résulte à la fois de l'interprétation des législations comptables applicables et du fait que l'intitulé « Impôts sur le résultat » du schéma légal cadre mal avec le régime d'imposition propre aux ASBL.

La Cour des comptes a déjà fait part de ce que, à ses yeux, la législation applicable aux rapports financiers des partis politiques est la loi du 17 juillet 1975 et ses arrêtés d'application. Dans la problématique sous rubrique, une application homogène des écritures comptables se heurte toutefois à l'absence d'un plan comptable spécifique.

2.4 Conclusion

La Cour des comptes suggère à la Commission de demander aux partis politiques de lire l'intitulé « Impôts sur le résultat » comme correspondant à « Charge d'impôts supportée au cours de l'exercice » et, dans cette optique, de respecter, à dater de l'exercice 2016, une subdivision comptable (largement calquée sur celle de la comptabilité des ASBL) qui pourrait se présenter comme suit :

67	Impôts dus ou versés
670	Impôts sur les revenus
6701	Précomptes immobiliers (intégralité)
6702	Précomptes mobiliers (intégralité)
6703	Autres impôts sur les revenus
671	Taxe annuelle compensatoire des droits de succession
770	Récupérations ou régularisations d'impôts perçues ou à percevoir par l'entité

²⁹ L'arrêté royal du 18 décembre 2012 modifiant l'arrêté royal du 19 décembre 2003 relatif aux obligations comptables et à la publicité des comptes annuels de certaines associations sans but lucratif, associations internationales sans but lucratif et fondations - a, en ce qui concerne la rubrique « Impôts sur le résultat », redéfini comme suit le plan comptable des grandes ASBL : 670 Impôts sur les revenus (comprenant 6701 Précompte immobilier, 6702 Précompte mobilier, 6703 Autres impôts sur les revenus) et 671 Taxe annuelle compensatoire des droits de succession.

BIJLAGE B

ANNEXE B

**REACTIES VAN DE POLITIEKE PARTIJEN OP HET ADVIES VAN HET REKENHOF
BETREFFENDE DE FINANCIËLE VERSLAGEN OVER DE BOEKHOUDING VAN DE
POLITIEKE PARTIJEN EN HUN COMPONENTEN (BOEKJAAR 2015)**

Groen meldt akkoord te gaan met het verslag.

Vlaams Belang neemt nota van de aanbevelingen van het Rekenhof en meldt rekening te zullen houden met deze opmerkingen bij de volgende rapportering.

Reactie PS

Het Rekenhof maakt opmerkingen over vormelijke en inhoudelijke aspecten.

Het klopt dat we bij de eerste lezing van het rapport van het Rekenhof vonden dat de opmerkingen over de vormelijke aspecten geen antwoord behoeften. Er staan in ons verslag inderdaad enkele kleine interpunctiefouten, tikfouten of nalatigheden. Of nog, sommige partijen verstrekken ter informatie bijlagen, die echter niet nodig blijken.

Met de jaren veranderen de beheerders. Ze hebben niet altijd weet van de basisregels en de aanbevelingen van de vorige jaren.

We willen derhalve suggereren ons de bijwerking te bezorgen van het vademecum omtrent de presentatie van de geconsolideerde rekeningen, waarin de basis van de opmaak van het verslag over de partijboekhouding zou zijn opgenomen alsook alle aanbevelingen die het Rekenhof de vorige jaren heeft geformuleerd.

Wij zijn ook bereid om deel te nemen aan een *workshop*, teneinde de algemene regels voor de opmaak van het verslag van de geconsolideerde rekeningen goed te bepalen.

De reacties van de *overige politieke partijen* zijn gegroepeerd, per punt van het advies.

DEEL 1 – VORMELIJKE ASPECTEN

Punt 1

Reactie Open Vld

Voor het financieel verslag 2015 werd voor de eerste maal gebruik gemaakt van het nieuwe model zoals vastgesteld in de bijlage 1 van het huishoudelijk reglement van de controlecommissie.

De bemerkingen van het Rekenhof op het financieel verslag van Open Vld beperken zich tot vormelijke, doch niet fundamentele elementen. (i) De integrale hernaam van de inleidende tekst (in plaats van op verschillende plaatsen), (ii) de bundeling voor alle componenten van de identificatie in één deel en de financiële gegevens in een ander deel (in plaats van identificatie en financiële gegevens per component), alsook (iii) de omissie van supplementaire informatie zoals de samenvatting van het financieel verslag en de mededeling van het aantal FTE, zullen in het verslag 2016 strikt toegepast worden.

Merk op dat de voornaamste wijziging in het nieuwe model de vervanging van het samenvattende overzicht van de rekeningen per component door de vermelding van het geheel van hun balans en resultatenrekening is. Open Vld heeft hieraan gevolg gegeven, de bovenvermelde louter vormelijke elementen niet te na gesproken.

Het Rekenhof concludeert overigens in zijn advies dat het voor het boekjaar 2015 geen betekenisvolle anomalie en/of tekortkomingen heeft vastgesteld met betrekking tot de nieuw opgelegde algemene structuur van de financiële verslagen.

Reactie cdH

Zoals het Rekenhof suggereert, zal het cdH-verslag over het boekjaar 2016 uitsluitend de informatie verstrekken die wordt gevraagd bij de nieuwe richtsnoeren die gelden vanaf het boekjaar 2015.

Punt 1.1

Reactie Ecolo

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Reactie DéFi

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 1.4*Reactie PTB-GO!*

Wij zullen ervoor zorgen dat wij volgend jaar de aanbevelingen van het Rekenhof in acht nemen.

Reactie DéFi

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 1.5*Reactie Ecolo*

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Reactie PTB-GO !

Wij zullen ervoor zorgen dat wij volgend jaar de aanbevelingen van het Rekenhof in acht nemen.

Punt 2*Reactie PTB-GO !*

Wij zullen ervoor zorgen dat wij volgend jaar de aanbevelingen van het Rekenhof in acht nemen.

Punt 4*Reactie PP*

Bij het financieel verslag over de boekhouding op 31 december 2015 van de Parti Populaire en de componenten ervan, bezorgt de partij een rechtzetting waarbij ook de beroepen worden vermeld (zie bijlage).

Punt 5*Reactie sp.a*

Er wordt rekening gehouden met de opmerking in het financieel verslag 2016.

Punt 5.1*Reactie MR*

Wij houden rekening met de opmerking: het nationaal ondernemingsnummer van de vzw GAL zal vanaf volgend jaar wel degelijk worden opgenomen op alle bladzijden van de geconsolideerde jaarrekening.

Reactie Open Vld

Het ondernemingsnummer hernemen op elke pagina van de geconsolideerde rekening zal in het verslag 2016 toegepast worden.

Reactie PTB-GO !

Wij zullen ervoor zorgen dat wij volgend jaar de aanbevelingen van het Rekenhof in acht nemen.

Punt 5.3*Reactie Ecolo*

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Punt 5.4*Reactie PTB-GO !*

Wij zijn een nationale partij en tweetaligheid is zeer belangrijk voor ons. Volgend jaar zullen wij een oplossing uitwerken om ervoor te zorgen dat onze presentatie niet langer afwijkt van die welke bij het wettelijk schema is vastgelegd.

Punt 5.5*Reactie DéFI*

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 5.6*Reactie N-VA*

(Wij zien) er in volgend financieel verslag op toe dat de (sub)totalen van de hoofdrubrieken consequent worden ingevuld.

Reactie Ecolo

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Reactie DéFI

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Reactie PP

De partij bezorgt de geconsolideerde jaarrekening op 31 december 2015 van de Parti Populaire, met de gevraagde rechtzettingen (zie bijlage).

Punt 5.7*Reactie Open Vld*

Zoals in het verleden reeds meermaals werd opgemerkt vermeldt Open Vld geen bedrag in de kolom "Instelling art. 22" omdat de vzw LIBERA integraal en onmiddellijk alle ontvangen bijdragen rechtstreeks via bancaire netting doorstuurt naar de "Nationale Werkingsentiteit". Desgewenst kan dit in de toekomst aangepast worden.

Punt 5.8*Reactie cdH*

Het Rekenhof merkt over ons op dat de gevraagde precisering "schrapp wat niet past" niet in acht werd genomen. Dat verbaast ons, want in de aan de commissie bezorgde documenten is de vermelding "neen" wel degelijk geschrapt. Waarschijnlijk gaat het om een moeilijkheid bij de pixelaansturing in de door de commissie gescande versie (de aan de commissie bezorgde versie gaat als bijlage).

Punt 7.2*Reactie DéFI*

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 7.3*Reactie DéFI*

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 7.4*Reactie DéFI*

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 7.5*Reactie PP*

De partij bezorgt het rapport van de bedrijfsrevisor over de geconsolideerde jaarrekening op 31 december 2015 van de Parti Populaire (zie bijlage).

Punt 8.2*Reactie MR*

Wij nemen nota van deze opmerking en zullen dat kader vanaf volgend jaar niet meer in ons verslag opnemen, onder verwijzing naar het kader XVIII in kwestie.

Reactie DéFI

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Punt 9*Reactie MR*

Eigenlijk vatten we niet echt de draagwijdte van het commentaar omtrent de waarderingsregels. Wij staan ter beschikking van het Rekenhof om de opmaak van ons verslag bij te sturen.

Reactie sp.a

Er wordt rekening gehouden met de opmerking in het financieel verslag 2016.

Punt 9.2*Reactie Ecolo*

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Reactie DéFI

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Reactie PP

Wij hebben de samen met de rekeningen in te dienen standaardtekst niet teruggevonden bij de documenten.

Punt 9.3*Reactie DéFI*

De partij neemt nota van de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen en zal zich daarnaar schikken met het oog op de redactie van het financieel verslag over het boekjaar 2016.

Reactie PP

Wij hebben de samen met de rekeningen in te dienen standaardtekst niet teruggevonden bij de documenten.

Punt 9.4*Reactie PTB-GO !*

Wij zullen ervoor zorgen dat wij volgend jaar de aanbevelingen van het Rekenhof in acht nemen.

Punt 9.5*Reactie N-VA*

Wat betreft de vraag onder punt 9.5 waarom de gebruiksduur van een aantal activa in boekjaar 2015 gewijzigd is t.o.v. vorig boekjaar kunnen wij u meedelen dat dit het gevolg is van het versneld afschrijven van enkele eerdere verbouwingswerken. Aan de grondslag hiervan ligt dus inderdaad een beslissing van het bevoegde beheersorgaan.

Punt 9.7*Reactie cdH*

Onder dit punt 9.7 hebben wij kader XVI het opschrift "Samenvatting van de waarderingsregels" gegeven, niet "Waarderingsregels". Dat zal in het volgende verslag worden gewijzigd.

Punt 9.11*Reactie DéFI*

Het meubilair, het kantoomateriaal en de in 2015 aangekochte machines worden afgeschreven over een periode van vijf jaar; de eerdere aankopen zijn volledig afgeschreven.

Punt 9.12*Reactie PP*

De partij bezorgt de geconsolideerde jaarrekening op 31 december 2015 van de Parti Populaire, met de gevraagde rechtzettingen (zie bijlage).

Punt 10.1*Reactie DéFI*

DéFI erkent dat het inderdaad zinloos was te vermelden dat de consolidatie plaatsvond met de globale-integratiemethode.

Punt 10.2*Reactie cdH*

Wij zijn inderdaad de vermelding "nihil" vergeten.

Reactie PP

De partij bezorgt de geconsolideerde jaarrekening op 31 december 2015 van de Parti Populaire, met de gevraagde rechtzettingen (zie bijlage).

Punt 11.1*Reactie Ecolo*

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

Punt 11.3*Reactie Ecolo*

Wij nemen nota van de opmerkingen. Wij zullen ervoor zorgen dat de gevraagde verbeteringen worden opgenomen en dat wij ons bij het verslag over het boekjaar 2016 strikt naar het schema schikken.

DEEL 2 – FINANCIËLE ASPECTEN*Reactie sp.a*

Wij kunnen ons akkoord verklaren met de commentaar en de aanbevelingen van het Rekenhof.

Punt 1.1*Reactie DéFI*

DéFI heeft inderdaad geen voorzieningen geboekt, aangezien er geen lasten worden geraamd die niet in het passief van de balans zijn ingeschreven.

Punt 1.6*Reactie Open Vld*

De commentaar vermeld in het advies van het Rekenhof geeft een correcte verklaring van de variaties. Zoals voor vele andere partijen zijn de variaties te verklaren door het feit dat 2015 (in tegenstelling tot 2014, het referentiejaar) geen verkiezingsjaar, maar een regulier werkingsjaar is.

Punt 1.14*Reactie PP*

Wij bevestigen dat alle aspecten die in de analyse van het Rekenhof onder punt 1.14 zijn opgenomen, relevant zijn en de reële situatie van de partij bij het afsluiten van de balans 2015 goed weergeven.

Punt 2.3*Reactie DéFI*

De schulden op meer dan één jaar dalen van 139 999,94 euro naar 0 euro en de schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen, van 140 000,04 euro naar 139 999,94 euro: dit lijkt een logische beweging.

De schulden inzake bezoldigingen en sociale lasten stijgen van 3 722,11 euro naar 28 535,71 euro: deze beweging werd toegelicht bij het onderzoek van de variaties.

De overlopende rekeningen stijgen van 48 117,48 euro naar 50 504,46 euro.

De kosten voor administratie en beheer bedragen wel degelijk 265 865 euro in 2014.

Het probleem heeft te maken met de lezing van de rekeningen van 2014; de posten voor 2015 zijn correct.

Punt 3*Reactie cdH*

Het antwoord van onze bedrijfsrevisor betreffende de wijziging van de consolidatiekring gaat als bijlage.

DEEL 3 – VERWERKING VAN DE VRAGEN GERICHT AAN ALLE POLITIEKE PARTIJEN**Punt 1.5***Reactie CD&V*

(Het Rekenhof meldt) dat er in het model dat werd gepubliceerd geen ruimte is voorzien voor bestemde fondsen. Dat klopt uiteraard.

Reactie Ecolo

We nemen nota van het standpunt van het Rekenhof over het gebruik van de bestemde fondsen. Het begrip “bestemde fondsen” wordt inderdaad niet letterlijk vermeld in de teksten waarnaar de wetgeving over de jaarrekeningen van de politieke partijen verwijst. Die wetgeving, die ouder is dan de wetgeving betreffende de boekhouding van de vzw's van 2003, verwijst inderdaad naar de boekhoudregels van de handelsvennootschappen en niet naar die van de vzw's, terwijl de structuren van de politieke partijen bijna allemaal vzw's (of soms feitelijke verenigingen) zijn; maar heel zelden zijn ze een handelsvennootschap.

De praktijk toont aan dat de rekeningen van de bestemde fondsen te vergelijken zijn met de reserve-rekeningen van de handelsvennootschappen (rekeningen in de reeksen 13/69/79), hoewel de benaming verschilt. Het enige belangrijke verschil is dat bij de handelsvennootschappen de algemene vergadering de bestemming en het gebruik van de reserves bepaalt, terwijl bij een vzw de bestemming en het gebruik van de bestemde fondsen tot de bevoegdheden van de raad van bestuur behoort. Aangezien de structuren van de meeste politieke partijen vzw's zijn, zouden de raden van bestuur automatisch (en met naleving van de strekking van de wet van 27 juni 1921) moeten beslissen over de reserves.

Het op de vennootschappen van toepassing zijnde boekhoudrecht voorziet niet in regels die dergelijke werkwijze zouden verbieden.

Er is daarentegen geen fiscale impact op de toepassing van de rechtspersonenbelasting.

We wachten uiteraard de aanbevelingen van de commissie ter zake af, en zullen die in acht nemen.

Punt 2.4

Reactie MR

We staan volledig achter aanbeveling 4 betreffende de belastingen op het resultaat.

Ware het niet logisch de door de partijen betaalde gemeentebelastingen en gewestbelastingen ook in deze rubriek op te nemen?

We vragen ons ook af of het niet opportuun zou zijn de huidige tekst van het model van geconsolideerde rekeningen te wijzigen, naar aanleiding van de suggestie van het Rekenhof om de rubriek "belastingen op het resultaat" te lezen als "tijdens het boekjaar gedragen kosten inzake belastingen".

Reactie CD&V

De aanbeveling die het Rekenhof doet in 2.4 is uiteraard voorwerp van gedachtwisseling. Het zou een aanpassing van het model betekenen.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Réactions des partis politiques à l'avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (Exercice 2015)

Groen indique qu'il approuve le rapport. Le *Vlaams Belang* prend note des recommandations de la Cour des comptes et indique qu'il tiendra compte de ces observations pour son prochain rapport.

Réaction du PS

La Cour des comptes formule des remarques de forme et de fond.

A la première lecture du rapport, il est vrai que les remarques de forme ne nous ont pas paru nécessiter une réponse. Il existe en effet quelques petites erreurs de ponctuation, de frappes ou d'oublis. Ou encore, certains partis fournissent des annexes pour information mais celles-ci ne s'avèrent pas nécessaires.

Au fil des années, les gestionnaires changent et ne connaissent pas nécessairement les règles de base et les recommandations des années précédentes.

Pouvons-nous dès lors vous suggérer de nous communiquer la mise à jour du vade-mecum de présentation des comptes consolidés qui reprendrait la base de la présentation mais aussi l'ensemble des recommandations qui ont été formulées par la Cour des comptes les années antérieures.

Nous serions également prêts à participer à un « *work shop* » pour bien définir le cadre général de la présentation du rapport des comptes consolidés.

Les réactions des *autres partis politiques* sont groupées en fonction du point visé de l'avis précité.

Partie 1 - Aspects formels

Point 1

Réaction de l'Open Vld

Pour le rapport financier 2015, il a été fait usage, pour la première fois, du nouveau modèle de rapport financier repris dans l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle.

Les observations de la Cour des comptes sur le rapport financier de l'Open Vld se limitent à des éléments formels mais non fondamentaux. Les points relatifs à (i) la reproduction intégrale du texte introductif (emplacement unique plutôt qu'emplacements divers), à (ii) la réunion, pour toutes les composantes, de l'identification dans une première partie, et des données financières dans une autre partie (plutôt que la combinaison de l'identification et des données financières par composante), et à (iii) l'omission d'informations supplémentaires comme le résumé du rapport financier et la communication du nombre d'ETP, seront strictement appliqués dans le rapport 2016.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Il est observé que la modification principale introduite par le nouveau modèle concerne le remplacement de la présentation synthétique des comptes des composantes par la communication de l'intégralité de leur bilan et de leur compte de résultats et que l'Open Vld s'y est conformé, abstraction faite des éléments strictement formels mentionnés plus haut.

La Cour des comptes conclut d'ailleurs, dans son avis, que, pour l'exercice 2015, elle n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif en ce qui concerne la structure générale nouvellement imposée des rapports financiers.

Réaction du cdH

Comme suggéré par la Cour des comptes, le rapport 2016 du cdH se limitera à fournir exclusivement les informations demandées par les nouvelles directives prévues à partir de l'exercice 2015.

Point 1.1

Réaction d'Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Point 1.4

Réaction du PTB-GO !

Nous veillerons à respecter les recommandations de la Cour des comptes l'année prochaine.

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Point 1.5

Réaction d'Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Réaction du PTB-GO !

Nous veillerons à respecter les recommandations de la Cour des comptes l'année prochaine.

Point 2

Réaction du PTB-GO !

Nous veillerons à respecter les recommandations de la Cour des comptes l'année prochaine.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 4

Réaction du PP

Le parti transmet un correctif (ajout des professions) au rapport financier relatif au Parti Populaire et ses composantes au 31 décembre 2015 (voir annexe).

Point 5

Réaction du sp.a

Cette observation sera prise en compte dans le rapport financier 2016.

Point 5.1

Réaction du MR

Nous tenons compte la remarque : le numéro national de l'asbl GAL sera bien intégré sur chaque page des comptes consolidés dès l'année prochaine.

Réaction de l'Open Vld

L'observation concernant l'indication du numéro national d'entreprise sur chaque page des comptes consolidés sera prise en compte dans le rapport 2016.

Réaction du PTB-GO !

Nous veillerons à respecter les recommandations de la Cour des comptes l'année prochaine.

Point 5.3

Réaction d'Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Point 5.4

Réaction du PTB-GO !

Nous sommes un parti national et le bilinguisme est très important pour nous. Nous trouverons une solution l'année prochaine pour que notre présentation ne s'écarte plus de celle prévue par le schéma légal.

Point 5.5

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 5.6

Réaction de la N-VA

Nous veillerons à ce que les (sous-) totaux des rubriques principales soient complétés de façon conséquente dans le prochain rapport financier.

Réaction d'Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Réaction du PP

Le parti transmet les comptes annuels consolidés du Parti Populaire au 31 décembre 2015 avec les correctifs demandés. (voir annexe)

Point 5.7

Réaction de l'Open Vld

Comme indiqué à plusieurs reprises par le passé, l'Open Vld ne mentionne aucun montant dans la colonne « institution visée à l'article 22 » car l'ASBL LIBERA transmet intégralement et immédiatement toutes les contributions directement par netting bancaire au « Secrétariat national ». Cette façon de faire pourra être modifiée sur demande à l'avenir.

Point 5.8

Réaction du cdH

La Cour des comptes nous fait remarquer que la précision « mention à barrer » n'a pas été respectée. Nous sommes surpris car dans les documents transmis à la Commission, la mention « non » est bien barrée. Il s'agit probablement d'un problème de pixellisation dans la version scannée par la Commission. (version transmise à la Commission en annexe)

Point 7.2

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Point 7.3

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 7.4

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Point 7.5

Réaction du PP

Le parti transmet le rapport du réviseur d'entreprises sur les comptes annuels consolidés du Parti Populaire au 31 décembre 2015. (voir annexe)

Point 8.2

Réaction du MR

Nous en prenons bonne note et supprimerons ce tableau de notre rapport dès l'année prochaine en faisant un renvoi vers le cadre XVIII en question.

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Point 9

Réaction du MR

Nous vous avouons que nous ne comprenons pas la portée des commentaires sur les règles d'évaluation. Nous nous tenons à la disposition de la Cour des comptes à ce sujet afin de pouvoir corriger la présentation de notre rapport.

Réaction du sp.a

Cette observation sera prise en compte dans le rapport financier 2016.

Point 9.2

Réaction d'Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Réaction du PP

Nous n'avons pas retrouvé parmi les documents le texte standard à présenter avec les comptes.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 9.3

Réaction de DéFI

Le parti prend bonne note des remarques énoncées par la Cour des comptes (...) et s'y conformera en vue de la rédaction du rapport financier, exercice 2016.

Réaction du PP

Nous n'avons pas retrouvé parmi les documents le texte standard à présenter avec les comptes.

Point 9.4

Réaction PTB-GO !

Nous veillerons à respecter les recommandations de la Cour des comptes l'année prochaine.

Point 9.5

Réaction N-VA

En ce qui concerne la question soulevée au point 9.5 de savoir pourquoi, durant l'exercice 2015, la durée de vie d'un certain nombre d'actifs a été modifiée par rapport à l'exercice précédent, nous pouvons dire que cette modification résulte de l'amortissement accéléré de plusieurs travaux de rénovation antérieurs, dont l'origine est donc effectivement une décision de l'organe de gestion compétent.

Point 9.7

Réaction cdH

Au point 9.7, nous avons indiqué le titre « Synthèse des règles d'évaluation » au lieu de « Règles d'évaluation ». Ce titre sera changé pour le prochain rapport.

Point 9.11

Réaction DéFI

Le mobilier, le matériel de bureau et les machines acquis en 2015 sont amortis en cinq ans ; les acquisitions antérieures sont complètement amorties.

Point 9.12

Réaction PP

Le parti transmet les comptes annuels consolidés du Parti Populaire au 31 décembre 2015 avec les correctifs demandés. (voir annexe)

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 10.1

Réaction DéFI

DéFI reconnaît qu'il était en effet inutile de mentionner la méthode de consolidation par intégration globale.

Point 10.2

Réaction cdH

Nous avons en effet omis d'indiquer la mention « Néant » ou « Nihil ».

Réaction PP

Le parti transmet les comptes annuels consolidés du Parti Populaire au 31 décembre 2015 avec les correctifs demandés. (voir annexe)

Point 11.1

Réaction Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Point 11.3

Réaction Ecolo

Nous prenons note des remarques (...). Nous veillerons à intégrer les corrections demandées et à nous conformer strictement au schéma dans le cadre du rapport portant sur l'exercice 2016.

Partie 2 – Aspects financiers

Réaction sp.a

Nous pouvons marquer notre accord sur les commentaires et recommandations de la Cour des comptes.

Point 1.1

Réaction DéFI

DéFI n'a en effet pas enregistré de provisions car il n'y a pas d'estimation de charges qui ne seraient pas inscrites au passif du bilan.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Point 1.6

Réaction Open Vld

Le commentaire figurant dans l'avis de la Cour des comptes donne une explication correcte des variations. Comme pour de nombreux autres partis, les variations s'expliquent par le fait que 2015 (contrairement à 2014, année de référence), n'était pas une année électorale, mais un exercice régulier.

Point 1.14

Réaction PP

Nous confirmons que tous les points repris dans l'analyse de la Cour des comptes au point 1.14 sont pertinents et reflètent bien la réalité du parti à la clôture du bilan 2015.

Point 2.3

Réaction DéFI

Les dettes à plus d'un an passent de 139.999,94 euros à 0 euro et les dettes à plus d'un an échéant dans l'année de 140.000,04 euros à 139.999,94 euros : ce mouvement semble logique.

Les dettes de rémunération et charges sociales passent de 3.722,11 euros à 28.535,71 euros : ce mouvement a été expliqué dans l'analyse des variations.

Les comptes de régularisation passent de 48.117,48 euros à 50.504,46 euros.

Les charges de fonctionnement administratif sont bien de 265.865 euros en 2014.

Le problème vient de la lecture des comptes de 2014, les postes de 2015 sont corrects.

Point 3

Réaction cdH

Vous trouverez en annexe la réponse de notre réviseur d'entreprises concernant la modification du périmètre de consolidation.

Partie 3 – Traitement des questions adressées à l'ensemble des partis politiques

Point 1.5

Réaction CD&V

(La Cour des comptes relève) que dans le modèle qui a été publié, aucun emplacement n'a été prévu pour les fonds affectés. C'est bien évidemment exact.

Financiële verslagen-boekjaar 2015-reacties-f

Réaction Ecolo

Nous prenons acte de la position de la Cour des comptes concernant l'utilisation des fonds affectés. Effectivement les termes "fonds affectés" ne sont pas strictement repris comme tels dans les textes auxquels se réfère la législation sur les comptes annuels des partis politiques ; cette dernière (cette législation étant antérieure à la législation comptable des ASBL créée en 2003) se réfère en effet aux règles comptables des sociétés commerciales et non pas à celle des ASBL, alors que les structures des partis politiques sont dans leur quasi-totalité constituées en ASBL (ou parfois en association de fait) et de manière rarissime en forme de société commerciale.

En pratique on constatera qu'en dehors de la terminologie, le fonctionnement des comptes relatifs aux fonds affectés fonctionnent de manière similaire aux comptes de réserves utilisés dans les sociétés commerciales (comptes dans les séries 13/69/79). La seule différence notable porte sur le fait que l'affectation et l'utilisation des réserves en sociétés commerciales est une compétence de l'Assemblée générale alors que l'affectation et l'utilisation des fonds affectés en ASBL est une compétence du Conseil d'administration. Or, la majorité des structures des partis politiques étant constituées en ASBL, ce serait donc par défaut (et dans le respect de l'esprit de la loi du 27 juin 1921) au Conseil d'administration de statuer sur les réserves.

Il faut noter que le droit comptable applicable aux sociétés ne prévoit pas de règles qui interdiraient ces particularités.

Il n'y a par contre pas d'impact fiscal dans l'application de l'impôt des personnes morales.

Nous attendons bien sûr les recommandations de la Commission sur cette question et nous nous y conformerons.

Point 2.4

Réaction MR

Concernant la recommandation 4 relative aux impôts sur le résultat, nous souscrivons totalement à celle-ci.

Nous nous posons la question de savoir s'il ne serait pas logique d'intégrer également dans cette rubrique les taxes communales et régionales également payées par les partis.

Nous nous demandons aussi si, comme la Cour des comptes suggère de considérer que la rubrique « impôts sur le résultat » doit se comprendre comme « charges d'impôts supportées au cours de l'exercice », il ne serait pas opportun que soit modifié officiellement le texte actuel du modèle des comptes consolidés.

Réaction CD&V

La recommandation formulée par la Cour des comptes au point 2.4 est bien sûr sujette à un échange de vues, car elle entraînerait une modification du modèle.

BIJLAGE C

Financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2015) – Aanbevelingen van het Rekenhof

In zijn advies over de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2015) heeft het Rekenhof de volgende suggesties en aanbevelingen geformuleerd.

Deel 1 – Vormelijke aspecten**1. Conformiteit met het nieuwe model van het financieel verslag**

Het Rekenhof suggereert de Commissie om de partijen eraan te herinneren dat ze het nieuwe model van financieel verslag rigoreus moeten naleven, niet alleen vanuit wettelijk¹ oogpunt maar ook om een uniforme verslaggeving te garanderen (m.n. op het niveau van titels en hun nummering) wat de vergelijkbaarheid van de verslagen tussen de partijen ten goede komt.

Aansluitend suggereert het Rekenhof de Commissie de partijen te verzoeken de presentatie van hun bijkomende documenten te herstructureren. Vooreerst door de beschrijvende elementen van de consolidatiekring evenals eventuele opmerkingen inzake de evolutie ervan, rechtstreeks op te nemen onder punt 1 "Identificatie van de partij en haar componenten" net voor de presentatie van de individuele fiches van deze laatste. Vervolgens door onder een laatste rubriek – momenteel niet voorzien door het wettelijke schema – getiteld "Bijlagen" de documenten op te nemen van echt informatieve aard² (consolidatiemethodes, verslag aan de beheerraad of beheersverslag etc).

(2 t.e.m. 8: *nihil*)

¹ De derde alinea van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, preciseert dat "Het financieel verslag ten minste de als bijlage bij deze wet opgesomde documenten bevat, in voorkomend geval in de in die bijlage voorgeschreven vorm."

² Hoewel bijkomstig van aard, kan bepaalde bijkomende informatie bijdragen tot het aanbrengen van preciseringen of verduidelijkingen, m.n. op het niveau van de in de rekeningen opgenomen bedragen of diverse evoluties. Een verbod zou *de facto* leiden tot minder transparantie, niettegenstaande sommige partijen net meer transparantie nastreven door het bijvoegen van bijkomende informatie. Om die reden is het Rekenhof voorstander deze bijkomende informatie te hergroeperen aan het einde van de financiële verslagen.

ANNEXE C

Rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (Exercice 2015) – Recommandations de la Cour des comptes

La Cour des comptes a formulé les recommandations suivantes dans son avis sur les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (Exercice 2015).

Partie 1 – Aspects formels**1. Respect du nouveau modèle de rapport financier**

La Cour des comptes suggère à la Commission de rappeler aux partis qu'un respect rigoureux du nouveau modèle de rapport financier s'impose, non seulement d'un point de vue légal¹, mais également en vue d'assurer une uniformité de présentation (notamment au niveau des titres et de leur numérotation), celle-ci étant de nature à faciliter la comparabilité des rapports entre les partis.

Dans le même ordre d'idées, la Cour des comptes suggère à la Commission de demander aux partis de restructurer la présentation de leurs documents additionnels. Tout d'abord en insérant les éléments descriptifs du périmètre de consolidation ainsi que les remarques éventuelles sur son évolution directement sous l'intitulé du point 1 "Identification du parti et de ses composantes", juste avant la présentation des fiches individuelles relatives à ces dernières. Ensuite, en regroupant² sous une rubrique finale intitulée "Annexes" – actuellement non prévue par le schéma légal – les documents de portée réellement informative (méthodes de consolidation, rapport au conseil d'administration ou de gestion, etc.).

(2 à 8: *nihil*)

¹ Le troisième alinéa de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, précise que "Le rapport financier comprend au moins les documents énumérés en annexe de la présente loi, le cas échéant dans la forme prévue par cette annexe."

² Bien qu'accessoires, certaines informations complémentaires permettent d'apporter des précisions ou des éclairages additionnels, notamment au niveau de montants repris dans les comptes ou d'évolutions diverses. En interdire la production conduirait *de facto* à réduire la transparence supplémentaire que certains partis entendent donner à leurs rapports financiers, raison pour laquelle la Cour des comptes est en faveur de leur regroupement à la fin de ces derniers.

9. Gegevens over de waarderingsregels (Kader XVI)

9.3. Het Rekenhof suggereert de Commissie in kader XVI “Waarderingsregels” een inleidende zin op te nemen waarbij de partijen worden verzocht een integraal overzicht van de toepasselijke waarderingsregels op te nemen, waarbij minimaal de nu al in het wettelijke schema opgenomen waarderingsregels moeten worden vermeld. In afwachting van die aanpassing zou in die zin een aanbeveling moeten worden gericht aan de politieke partijen.

9.12. Het zou nuttig zijn mocht de Commissie de partijen aanbevelen systematisch, eveneens bij het begin van kader XVI, te vermelden of de waarderingsregels van het boekjaar identiek zijn aan deze van vorig boekjaar en, indien niet, de gewijzigde regels aan te geven met vermelding of die wijzigingen al dan niet een impact hebben op de leesbaarheid en de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen met die van de voorgaande boekjaren. In voorkomend geval zou die impact ook moeten worden toegelicht.

(10 t.e.m. 12: *nihil*)

Deel 2 – Financiële aspecten

Nihil

Deel 3 – Verwerking van de vragen gericht aan alle politieke partijen

1. Gebruik van de techniek van bestemde fondsen

Het Rekenhof beveelt de Commissie aan de beheersorganen van de betrokken partijen aan te zetten om, in de loop van het boekjaar 2016, de nieuwe boekhoudkundige bestemming te bepalen van de huidige bestemde fondsen (bij voorkeur een transfert naar een rubriek “reserve” of naar een rubriek “voorzieningen”) en om de betreffende waarderingsregels desgevallend te wijzigen. Wat meer specifiek de bestemde fondsen voor verkiezingsuitgaven betreft, past het dat de betrokken politieke partijen de betreffende bestemde fondsen boekhoudkundig transfereren naar de desbetreffende onder het passief van de balans opgenomen post inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda. Inzake verkiezingspropaganda zou in de toekomst, ingevolge beslissingen van de beheersorganen, enkel de betreffende post inzake voorzieningen mogen worden gebruikt.

9. Données relatives aux règles d'évaluation (Cadre XVI)

9.3. La Cour des comptes suggère à la Commission de reprendre au cadre XVI “Règles d'évaluation” un texte introductif demandant aux partis de communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation applicables, lesquelles doivent au moins faire mention de celles actuellement reprises dans le schéma légal. Dans l'attente de cette adaptation, une recommandation allant en ce sens devrait être adressée aux partis politiques.

9.12. La Commission pourrait utilement recommander aux partis de mentionner systématiquement, également en début de cadre XVI, si les règles d'évaluation de l'exercice sont identiques à celles de l'exercice précédent et, dans le cas contraire, de faire mention des règles modifiées en précisant si les modifications ont – ou non – un impact sur la lisibilité et la comparabilité des comptes annuels avec ceux du précédent exercice. Le cas échéant, cet impact devrait également faire l'objet d'un commentaire explicatif.

(10 à 12: *nihil*)

Partie 2 – Aspects financiers

Nihil

Partie 3 – Traitement des questions adressées à l'ensemble des partis politiques

1. Utilisation de la technique des fonds affectés

La Cour des comptes recommande à la Commission d'inviter les organes de gestion des partis concernés à déterminer, dans le courant de l'exercice 2016, la nouvelle affectation comptable à donner aux fonds affectés actuels (un transfert à une rubrique “réserve” ou à une rubrique “provision” étant à privilégier) et à modifier les éventuelles règles d'évaluation y relatives. Pour ce qui concerne plus spécifiquement les fonds affectés aux dépenses électorales, il conviendra que les partis concernés procèdent au transfert comptable des fonds affectés à destination du poste de provisions pour propagande électorale repris au passif et que, dans le futur, seules lesdites provisions enregistrent les décisions de l'organe de gestion en la matière.

2. Boekhoudkundige verrichtingen inzake belastingen op het resultaat

Het Rekenhof suggereert de Commissie de politieke partijen te verzoeken de titel “Belastingen op het resultaat” te lezen als “Tijdens het boekjaar gedragen kosten inzake belastingen” en daarbij te vragen om, vanaf boekjaar 2016, een boekhoudkundige subrubriek (grotendeels gebaseerd op deze van de vzw-boekhouding) te hanteren die er als volgt zou kunnen uitzien:

67 Verschuldigde of gestorte belastingen

670 Inkomstenbelastingen

6701 Onroerende voorheffingen (volledig)

6702 Roerende voorheffingen (volledig)

6703 Andere inkomstenbelastingen

671 Jaarlijkse taks tot vergoeding van de successierechten

770 Recuperatie of regularisering van de van de entiteit gevorderde of in te vorderen belasting

2. Comptabilisations en matière d'impôts sur le résultat

La Cour des comptes suggère à la Commission de demander aux partis politiques de lire l'intitulé “Impôts sur le résultat” comme correspondant à “Charge d'impôts supportée au cours de l'exercice” et, dans cette optique, de respecter, à dater de l'exercice 2016, une subdivision comptable (largement calquée sur celle de la comptabilité des ASBL) qui pourrait se présenter comme suit:

67 Impôts dus ou versés

670 Impôts sur les revenus

6701 Précomptes immobiliers (intégralité)

6702 Précomptes mobiliers (intégralité)

6703 Autres impôts sur les revenus

671 Taxe annuelle compensatoire des droits de succession

770 Récupérations ou régularisations d'impôts perçues ou à percevoir par l'entité